

Vergaderjaar 2011–2012

33 000 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2012

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

	blz.
A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL	3
B. BEGROTINGSTOELICHTING	4
1. Leeswijzer	7
2. Het beleid	12
2.1. De beleidsagenda 2012	12
2.2. De beleidsartikelen	25
2.2.1. Beleidsartikel 20 Inzet	25
2.2.2. Beleidsartikel 21 Commando zee strijdkrachten	32
2.2.3. Beleidsartikel 22 Commando land strijdkrachten	37
2.2.4. Beleidsartikel 23 Commando lucht strijdkrachten	42
2.2.5. Beleidsartikel 24 Commando Koninklijke marechaussee	46
2.2.6. Beleidsartikel 25 Defensie Materieel Organisatie	52
2.2.7. Beleidsartikel 26 Commando DienstenCentra	70
2.3. De niet-beleidsartikelen	79
2.3.1. Niet-beleidsartikel 70 Geheime uitgaven	79
2.3.2. Niet-beleidsartikel 80 Nominaal en onvoorzien	79
2.3.3. Niet-beleidsartikel 90 Algemeen	80
2.3.4. Niet-beleidsartikel 91 Centraal apparaat	83
3. Baten-lastendiensten	89
3.1. Defensie Telematica Organisatie	89
3.2. Dienst Vastgoed Defensie	93
3.3. Paresto	98
4. Bijlagen	102
4.1. Toezichtrelaties en ZBO's/RWT's	102

4.2.	Overzichtsconstructie Veteranen	103
4.3.	Defensie Industrie Strategie	107
4.4.	Lijst van afkortingen	113

Internetbijlagen (gepubliceerd op www.rijksbegroting.nl)

1. Verdiepingshoofdstuk
2. Moties en toezeggingen
3. Subsidies
4. Onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van beleid
5. Volumes per rang en schaal defensiebreed

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETS- VOORSTEL

Wetsartikel 1 (begrotingsstaat ministerie)

De begrotingsstaten die deel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld. Het wetsvoorstel strekt ertoe om de begrotingsstaat van het ministerie van Defensie voor het jaar 2012 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor het jaar 2012. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota 2012.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten voor het jaar 2012 vastgesteld. De in de begroting opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze Memorie van Toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2 (begrotingsstaat baten-lastendiensten)

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de baten-lastendiensten Defensie Telematica Organisatie (DTO), Dienst Vastgoed Defensie (DVD) en Paresto voor het jaar 2012 vastgesteld.

De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (begrotingstoelichting) van deze Memorie van Toelichting en wel in de paragraaf inzake de diensten die een baten-lastenstelsel voeren.

De Minister van Defensie,
J. S. J. Hillen

B. BEGROTINGSTOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

	blz.
1. LEESWIJZER	7
2. HET BELEID	12
2.1. De beleidsagenda 2012	12
2.2. De beleidsartikelen	25
2.2.1. Inzet – beleidsartikel 20	25
Algemene doelstelling	25
Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	25
OD1: Bijdragen aan stabiliteit en veiligheid internationaal	27
OD2: Ondersteunen van civiele autoriteiten nationaal	30
OD3: Ondersteunen van civiele autoriteiten internationaal	30
2.2.2. Commando zeestrijdkrachten – beleidsartikel 21	32
Algemene doelstelling	32
Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	32
OD1: Beschikken over operationeel gerede eenheden voor inzet	33
OD2: Beschikken over operationeel gerede expeditionaire eenheden	34
OD3: Beschikken over voortzettingsvermogen bij eenheden	34
2.2.3. Commando landstrijdkrachten – beleidsartikel 22	37
Algemene doelstelling	37
Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	37
OD1: Beschikken over operationeel gerede eenheden voor inzet	38
OD2: Beschikken over operationeel gerede expeditionaire eenheden	38
OD3: Beschikken over voortzettingsvermogen bij eenheden	38
2.2.4. Commando luchstrijdkrachten – beleidsartikel 23	42
Algemene doelstelling	42
Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	42
OD1: Beschikken over operationeel gerede eenheden voor inzet	43
OD2: Beschikken over operationeel gerede expeditionaire eenheden	43
OD3: Beschikken over voortzettingsvermogen bij eenheden	43
2.2.5. Commando Koninklijke marechaussee – beleidsartikel 24	46
Algemene doelstelling	46
Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	46
OD1: Handhaving veiligheidsniveau	47
OD2: Beheersing van de vreemdelingenstroom	48
OD3: Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde binnen de krijgsmacht en militaire justitiabelen	49
OD4: Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde op aangewezen luchtvaartterreinen	49

OD5: Beschikken over operationeel gereede eenheden voor samenwerking, assistentie en steunverlening	50
OD6: Beschikken over operationele eenheden voor internationale crisis- en humanitaire operaties	50
2.2.6. Defensie Materieel Organisatie – beleidsartikel 25	52
Algemene doelstelling	52
Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	52
OD1: Voorzien in nieuw materieel	53
OD2: Instandhouding van materieel	66
OD3: Afstoten van overtollig materieel	68
2.2.7. Commando DienstenCentra – beleidsartikel 26	70
Algemene doelstelling	70
Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit	70
2.3. Niet-beleidsartikelen	79
2.3.1. Geheime uitgaven – niet-beleidsartikel 70	79
2.3.2. Nominaal en onvoorzien – niet-beleidsartikel 80	79
2.3.3. Algemeen – niet-beleidsartikel 90	80
Algemene doelstelling	80
Beheersing en ontwikkeling van departementsbrede programma's	80
2.3.4. Centraal Apparaat – niet-beleidsartikel 91	83
Algemene doelstelling	83
3. BATEN-LASTENDIENSTEN	89
3.1. Defensie Telematica Organisatie (DTO)	89
3.2. Dienst Vastgoed Defensie (DVD)	93
3.3. Paresto	98
4. BIJLAGEN	102
4.1. Toezichtrelaties en ZBO's/RWT's	102
4.2. Overzichtsconstructie van de uitgaven voor veteranen en de uitgaven voor zorg en nazorg	103
4.3. Defensie Industrie Strategie	107
4.4. Lijst van afkortingen	113

INTERNETBIJLAGEN (gepubliceerd op www.rijksbegroting.nl)

- 1. Verdiepingshoofdstuk**
- 2. Moties en toezeggingen**
- 3. Subsidies**
- 4. Onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van beleid**
- 5. Volumes per rang en schaal defensiebreed**

1. LEESWIJZER

Algemeen

In de leeswijzer worden de begrippen «Nederland» en «Nederlands», de groeiparagraaf, de indeling van de begroting, het Defensie Materieelprojectenoverzicht (MPO) en het principe *comply or explain* behandeld.

Het Koninkrijk der Nederlanden

De handhaving van de onafhankelijkheid en de verdediging van het Koninkrijk is een zaak van het hele Koninkrijk der Nederlanden (Nederland in Europa en Caribisch Nederland, alsmede Aruba, Curaçao en Sint Maarten). Waar in deze begroting sprake is van «Nederland» of «Nederlands» wordt daarmee bedoeld: «(van) het Koninkrijk der Nederlanden», tenzij het gaat om zaken die specifiek het land Nederland betreffen, zoals het EU-lidmaatschap.

Groeiparagraaf

Op 20 april 2011 is de Tweede Kamer akkoord gegaan met een aanpassing van de presentatie van de Rijksbegroting onder de naam «Verantwoord Begroten» (Kamerstuk 31 865, nr. 26). De nieuwe presentatie moet leiden tot meer inzicht in financiële informatie, de rol en verantwoordelijkheid van de minister en zal een duidelijke splitsing tussen apparaat en programma laten zien.

De meeste veranderingen zullen pas in de begroting 2013 van toepassing zijn. In de begroting 2012 is daarom bij de beleidsartikelen ook nog geen koppeling zichtbaar tussen de tabellen budgettaire gevolgen en de toelichtingen, zoals wordt voorgestaan binnen «Verantwoord Begroten». Dit zal in de begroting 2013 wel het geval zijn. De toelichtingen zijn in de voorliggende begroting nog toegespitst op operationele doelstellingen. De volgende maatregelen worden echter al genomen in het kader van de begroting 2012.

- De begroting bevat een centraal apparaatsartikel waarop alle apparaatsuitgaven van het kerndepartement bij elkaar staan. Dit is niet-beleidsartikel 91 van deze begroting. Hierin is tevens de bedrijfsvoeringsparagraaf opgenomen waarin wordt ingegaan op de bedrijfsvoering, het beheer bij Defensie en stuur- en verantwoordingsinformatie.
- In de beleidsagenda wordt een totaaloverzicht opgenomen van de beleidsdoorlichtingen.
- In deze begroting is een herschikking gemaakt van programma- en apparaatsuitgaven conform de nieuwe definities van apparaat en programma die voortkomen uit het traject Verantwoord Begroten. Onder apparaatsuitgaven vallen alle personele uitgaven, zoals loonkosten, personele exploitatie, post-actieven en externe inhuur. De materiële kosten die onder apparaatskosten vallen zijn uitgaven voor ICT ten behoeve van ondersteunende processen en kantoorautomatisering, diensten en middelen, vervoers- en verblijfskosten, huisvesting en communicatie. Programma-uitgaven zijn alle overige uitgaven. Binnen apparaatsuitgaven zal een onderverdeling worden gemaakt in staf en operationele eenheden. Onder staf valt de commandant met zijn directe staf. Onder «operationele eenheden» worden de overige organisatieonderdelen opgenomen. In artikel 20 is onder programma-geld voortsnog een bedrag geschaard dat als apparaatsuitgaven dient

te worden beschouwd volgens de rijksbrede definities. Het betreft bijvoorbeeld personeelsgerelateerde uitgaven. Vanwege de administratieve complexiteit hiervan zal dit pas in de begroting 2013 inzichtelijk worden gemaakt als apparaatsuitgaven.

- De begroting is ingericht langs de lijnen van het primaire proces, een wens die ook uiteengezet werd in het regeerakkoord. In het kader daarvan is beleidsartikel 20 Crisisbeheersingsoperaties in dit begrotingsjaar veranderd in beleidsartikel 20 Inzet. Dit beleidsartikel geeft niet alleen een beeld van crisisbeheersingsoperaties, maar ook van de incidentele nationale inzet van de krijgsmacht en het verlenen van noodhulp, bijstand en assistentie.
- In de begroting is tegemoet gekomen aan de wens van de Kamer voor een beter inzicht in de budgetflexibiliteit. Hieraan is invulling gegeven door per beleidsartikel een kwalitatieve toelichting op de budgetflexibiliteit op te nemen. In het verlengde hiervan zal er per beleidsartikel een verbeterde toelichting opgenomen worden ten aanzien van de verplichtingen die zullen worden aangegaan.
- De bijlagen moties en toezeggingen, onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van beleid, het overzicht van de subsidies en het verdiepingshoofdstuk zullen als internetbijlagen aan de Tweede Kamer worden aangeboden. In het verdiepingshoofdstuk worden de maatregelen van de bezuinigingen cijfermatig uitgesplitst per beleidsartikel.
- Conform de toezegging tijdens het notaoverleg van 6 juni jl. over de beleidsbrief *Defensie na de kredietcrisis* (Kamerstuk 32 733, nr. 1 van 8 april jl.) wordt in de begroting en het jaarverslag een bondige rapportage gemaakt over de stand van zaken van de bezuinigingen. Momenteel wordt overleg gevoerd met het Ministerie van Financiën over de opzet hiervan en de betrokkenheid van de Algemene Rekenkamer (AR) hierbij. In de beleidsagenda wordt aandacht besteed aan de start van de reorganisatie.
- Conform de toezegging tijdens het wetgevingsoverleg over het jaarverslag van Defensie 2010, de slotwet 2010 en het rapport van de Algemene Rekenkamer van 21 juni jl. blijkt uit de tabellen budgettaire gevolgen welke wijzigingen zijn doorgevoerd in de begroting als gevolg van herdefiniëring van programma- en apparaatsuitgaven. De jaren 2010 en 2011 zijn weergegeven volgens de begrotingsindeling 2011. De jaren 2012 en verder zijn weergegeven volgens de uitgangspunten van Verantwoord Begroten. De begrotingsmutaties per beleidsartikel zijn weergegeven in het verdiepingshoofdstuk, waaronder de overhevelingen van artikelonderdelen van niet-beleidsartikel 90 Algemeen naar niet-beleidsartikel 91 Centraal Apparaat Defensie. Hieronder is weergegeven welke wijzigingen er in de beleidsartikelen en beleidsartikelonderdelen hebben plaatsgevonden.

WAS		WORDT	
Artikel	Operationele doelstelling/subartikel	Artikel	Operationele doelstelling/subartikel
20. Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties	20.1 Vrede en stabiliteit in Europa/Balkan	20. Inzet	20.1 Crisisbeheersingsoperaties
	20.2 Vrede en stabiliteit in Afghanistan		20.2 Contributies
	20.3 Vrede en stabiliteit in het Midden-Oosten		20.3 Nationale inzet
	20.4 Vrede en stabiliteit in Afrika		20.4 Overige inzet
	20.5 Vrede en stabiliteit in Irak		
	20.6 Vrede en stabiliteit in de Perzische Golf		

WAS		WORDT	
Artikel	Operationele doelstelling/subartikel	Artikel	Operationele doelstelling/subartikel
21. Commando zee strijdkrachten	21.1 Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet 21.2 Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden 21.3 Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden	21. Commando zee strijdkrachten	21.1 Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet 21.2 Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden 21.3 Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden
22. Commando land strijdkrachten	22.1 Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet 22.2 Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden 22.3 Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden	22. Commando land strijdkrachten	22.1 Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet 22.2 Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden 22.3 Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden
23. Commando lucht strijdkrachten	23.1 Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet 23.2 Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden 23.3 Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden	23. Commando lucht strijdkrachten	23.1 Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet 23.2 Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden 23.3 Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden
24. Commando Koninklijke marechaussee	24.1 Handhaving veiligheidsniveau in overeenstemming met de geldende veiligheidsconcepten 24.2 Beheersing van de vreemdelingenstroom in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving 24.3 Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde bij de krijgsmacht en jegens militaire justitiabelen 24.4 Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde op de aangewezen burgerluchtvaartterreinen 24.5 Beschikbare operationeel gereede eenheden voor samenwerking, bijstand en assistentieverlening 24.6 Beschikbare operationeel gereede eenheden voor internationale crisissen en humanitaire operaties	24. Commando Koninklijke marechaussee	24.1 Handhaving veiligheidsniveau in overeenstemming met de geldende veiligheidsconcepten 24.2 Beheersing van de vreemdelingenstroom in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving 24.3 Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde bij de krijgsmacht en jegens militaire justitiabelen 24.4 Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde op de aangewezen burgerluchtvaartterreinen 24.5 Beschikbare operationeel gereede eenheden voor samenwerking, bijstand en assistentieverlening 24.6 Beschikbare operationeel gereede eenheden voor internationale crisissen en humanitaire operaties
25. Defensie Materieelorganisatie	25.1 Voorzien in nieuw materieel 25.2 Instandhouding van materieel 25.3 Afstoting overtollig materieel	25. Defensie Materieelorganisatie	25.1 Voorzien in nieuw materieel 25.2 Instandhouding van materieel 25.3 Afstoting overtollig materieel
26. Commando dienstencentra	26.1 Investerings infrastructuur 26.2 Investerings informatievoorziening	26. Commando dienstencentra	26.1 Investerings infrastructuur 26.2 Investerings informatievoorziening

WAS		WORDT	
Artikel	Operationele doelstelling/subartikel	Artikel	Operationele doelstelling/subartikel
70. Geheime uitgaven		70. Geheime uitgaven	
80. Nominaal en onvoorzien		80. Nominaal en onvoorzien	
90. Algemeen		90. Algemeen 91. Centraal apparaat	

Beleidsartikelen

In beleidsartikel 20 Inzet wordt de incidentele inzet van de krijgsmacht beschreven. Het artikel is op te delen in de artikelonderdelen Crisisbeheersingsoperaties, Contributies, Nationale Inzet en Overige Inzet. Bij het onderdeel Crisisbeheersingsoperaties wordt alle inzet begroot die gefinancierd wordt uit de Homegene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). Bij Contributies worden de financiële bijdragen aan de EU en Navo weergegeven. Deze bijdragen worden tevens gefinancierd uit HGIS. Het derde artikelonderdeel betreft alle uitgaven voor nationale inzet die afkomstig zijn uit FNIK (Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht). Artikel 20 wordt afgesloten met het onderdeel Overige Inzet. Hierin worden alle uitgaven voor additionele inzet begroot die niet vanuit HGIS of FNIK worden gefinancierd. Hierbij valt te denken aan internationale noodhulp of de inzet van *Vessel Protection Detachments* (VPD's).

In de beleidsartikelen 21 tot en met 24 worden de operationele doelstellingen en de structurele inzet beschreven van de vier operationele commando's; het Commando zeestrijdkrachten (CZSK), het Commando landstrijdkrachten (CLAS), het Commando luchstrijdkrachten (CLSK) en het Commando Koninklijke marechaussee (CKmar). Aan deze beleidsartikelen zijn operationele doelstellingen verbonden. In de doelstellingenmatrices zijn nog niet alle voorgenomen reorganisaties verwerkt.

In de beleidsartikelen 25 Defensie Materieel Organisatie (DMO) en 26 Commando DienstenCentra (CDC) zijn de ondersteunende en dienstverlenende defensieorganisaties beschreven. Op deze beleidsartikelen worden de investeringen in materieel, infrastructuur en informatievoorziening (IV) geraamd. In de niet-beleidsartikelen 70 en 80 zijn de Geheime uitgaven en de ramingen voor Nominaal en onvoorzien opgenomen. In het niet-beleidsartikel 90 Algemeen worden de uitgaven voor de Bestuursstaf, de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) en de niet specifiek aan een defensieonderdeel toe te wijzen uitgaven opgenomen. Ten slotte worden in niet-beleidsartikel 91 de uitgaven ten behoeve van het centrale apparaat van Defensie begroot.

Overig

Ook worden in de begroting de ramingen voor de baten-lastendiensten Defensie Telematica Organisatie (onderdeel van de divisie Informatievoorziening), de Dienst Vastgoed Defensie (divisie Vastgoed en Beveiliging) en Pareto (divisie Facilitair en Logistiek) weergegeven. Daarnaast is in de bijlagen informatie opgenomen over onder andere de Defensie Industrie Strategie (DIS), de overzichtsconstructie van de uitgaven voor veteranen en de uitgaven voor zorg en nazorg.

De begroting van het ministerie van Defensie is ook digitaal beschikbaar op de website www.rijksbegroting.nl. Om de toegankelijkheid verder te vergroten zijn in de digitale versie, waar mogelijk, hyperlinks aangebracht naar de achterliggende documenten.

Het Defensie Materieelprojectenoverzicht (MPO)

Zoals gebruikelijk ontvangt de Kamer op Prinsjesdag het MPO. Hierin wordt per project meer gedetailleerde informatie gegeven dan in de begroting. Zo wordt duidelijk gemaakt wat de relatie is met het defensiebeleid en wat de samenhang is met andere projecten. In het MPO zijn de lopende of geplande strategische materieelprojecten opgenomen met een financiële omvang van meer dan € 25 miljoen, evenals politiek gevoelige projecten. Daarnaast zijn projecten van materieel in afstoting toegevoegd. Het gaat hierbij om de afstoting van overtollige wapens en wapensystemen.

Comply or explain

In algemene zin wijkt de defensiebegroting af van de begrotingen van andere beleidsdepartementen. Waar andere departementale begrotingen zijn ingedeeld naar beleidsmatige thema's kent de defensiebegroting een organisatorische indeling. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop de koppeling tussen de doelstellingen, de activiteiten en de middelen van de krijgsmacht in de begroting wordt weergegeven.

In deze paragraaf is toegelicht in hoeverre beleidsdoelen in de begroting kunnen worden weergegeven in termen van te bereiken maatschappelijke effecten (*outcome*). Wanneer de maatschappelijke effecten van de operationele doelstellingen in beleidsartikelen niet of nauwelijks te meten zijn, valt dit beleidsartikel onder het beginsel *explain*. Indien deze effecten wel meetbaar zijn, valt het beleidsartikel onder het beginsel *comply*. Een goed voorbeeld van een operationele doelstelling waarvan het maatschappelijk effect niet of nauwelijks te meten is, betreft één van de doelstellingen uit beleidsartikel 20 Inzet: «De bevordering van vrede en stabiliteit in Europa/Balkan, Afghanistan, het Midden-Oosten en Afrika». Bij beleidsartikel 20 zal daarom in de begroting en het jaarverslag geen koppeling worden gelegd tussen de operationele doelstellingen en het daarmee beoogde of bereikte maatschappelijke effect. In onderstaande alinea wordt verder toegelicht voor welke beleidsartikelen dat eveneens geldt.

De beleidsartikelen en comply or explain

De beleidsartikelen 20 (Inzet), 21 (CZSK), 22 (CLAS) en 23 (CLSK) vallen als het gaat om de inzet onder *explain*. De beleidsartikelen 24 (CKmar), 25 (DMO) en 26 (CDC) vallen wel geheel onder *comply*, aangezien in deze beleidsartikelen duidelijk meetbare indicatoren zijn opgenomen.

2. HET BELEID

2.1. De beleidsagenda 2012

Samenvatting

De financiële huishouding op orde

De toestand van de Rijksbegroting dwingt het kabinet tot ingrijpende maatregelen. Defensie is hiervan niet uitgezonderd. In 2012 bezuinigt Defensie € 400 miljoen op grond van het regeerakkoord en € 173 miljoen als gevolg van de interne problematiek. Dit wordt gerealiseerd door het stilzetten van eenheden en materieel, een reductie van het vullingspercentage en de reorganisatie van het opleidingsveld, bij elkaar ongeveer € 200 miljoen. De resterende taakstelling wordt in 2012 opgevangen ten laste van het investeringsbudget.

Een kleinere en slagvaardige krijgsmacht

De verkleining en vernieuwing van de defensieorganisatie en de hiermee gepaard gaande omvangrijke reorganisatie is krachtig ingezet. De komende jaren wordt toegewerkt naar een kleinere krijgsmacht in goede conditie, met eenheden die zijn gevuld, oefenprogramma's die kunnen worden doorlopen en voorraden die op peil zijn gebracht. 2012 wordt daarbij echter nog een moeilijk jaar, waarin de vulling nog zal teruglopen terwijl de achterstanden nog niet zijn ingelopen. De operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht is daardoor in 2012 aan beperkingen onderhevig. De inzet in de reeds lopende operaties en afspraken met civiele autoriteiten in het kader van de Interdepartementale Civiel-Militaire Samenwerking (ICMS) zijn niet in het geding. De krijgsmacht blijft ook inzetbaar om de belangen van het Koninkrijk der Nederlanden en de internationale rechtsorde zo nodig gewapenderhand te verdedigen. Het streven naar een veelzijdig inzetbare krijgsmacht staat voor dit kabinet recht overeind, in het licht van de veranderlijkheid van de internationale veiligheidssituatie. De Nederlandse krijgsmacht moet in uiteenlopende omstandigheden militaire bijdragen kunnen blijven leveren en legt zich binnen de 3D-aanpak (de samenhang in de inzet van diplomatieke, militaire en ontwikkelingssamenwerkingsmiddelen) van het kabinet in het bijzonder toe op militaire taken.

Ruimte voor groei, dynamiek en innovatie

Een veelzijdig inzetbare krijgsmacht vereist een flexibele en slagvaardige organisatie die snel kan anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. Uitgangspunt hierbij is dat duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is: je gaat erover of niet. In 2012 zal de reorganisatie bij Defensie, die vanaf de zomer van 2011 is ingezet, goed op gang komen. Daarbij wordt allereerst de bureaucratische druk teruggedrongen. Ook de uitbesteding van diensten kan bijdragen aan een organisatie die sneller kan inspelen op veranderingen. In het kader van de reorganisatie bij Defensie wordt de bedrijfsvoering herzien en het beheer anders ingericht. Defensie zal de komende jaren ondersteunende activiteiten waar mogelijk uitbesteden en bij strategische onderhoudsactiviteiten kiezen voor samenwerking met de industrie.

Een veelzijdig inzetbare krijgsmacht moet ook investeren in nieuwe capaciteiten om effectief op nieuwe dreigingen te kunnen inspelen en de inzetbaarheid te vergroten en te versterken. Zo wordt overgegaan tot de verwerving van een *Medium Altitude Long Endurance* (MALE) UAV capaciteit, waarvoor ook in 2012 voorbereidingen worden getroffen.

Daarnaast versterkt Defensie haar digitale weerbaarheid en ontwikkelt zij het vermogen tot het uitvoeren van *cyber operations*. Daarvoor wordt in 2012 € 2 miljoen vrijgemaakt.

De beleidsagenda

De afgelopen maanden is de verkleining en de vernieuwing van de defensieorganisatie krachtig ingezet, waarmee Defensie volop bouwt aan de krijgsmacht van de toekomst. Leidraad voor de omvangrijke reorganisatie bij Defensie vormt de beleidsbrief *Defensie na de kredietcrisis* van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733, nr. 1) en de uitkomsten van het met de Tweede Kamer op 6 juni jl. gevoerde overleg. In 2012 krijgen tal van maatregelen hun beslag. Voor de medewerkers van Defensie – militairen en burgers – zal dan duidelijker worden wat deze maatregelen voor hen betekenen. De komende jaren wordt toegewerkt naar een kleinere krijgsmacht in goede conditie, met eenheden die zijn gevuld, oefenprogramma's die kunnen worden doorlopen en voorraden die op peil zijn gebracht. Ook de intensiveringen uit de beleidsbrief, zoals de verwerving van onbemande luchtsystemen en het vermogen cyberoperaties uit te voeren, krijgen gaandeweg gestalte.

Naar een kleinere krijgsmacht

Defensie wordt momenteel op een breed terrein gereorganiseerd. Op 1 augustus jl. hebben de hoofden van de zeven defensieonderdelen de opdracht gekregen de doelstellingen uit de beleidsbrief te realiseren binnen de gestelde financiële en personele kaders. In 2012 is de reorganisatie van Defensie op een breed terrein in volle gang en krijgen tal van maatregelen hun beslag. Voor de medewerkers van Defensie – militairen en burgers – zal dan ook duidelijker worden wat deze maatregelen voor hen betekenen. In de implementatiefase zal met de betrokken medezeggenschap worden gesproken over de uitvoering van de maatregelen. In goed overleg met de medezeggenschap, zal Defensie haar medewerkers zo snel en zo goed mogelijk informeren. Ten aanzien van de arbeidvoorwaardelijke aspecten zal met de bonden worden overlegd. 2012 wordt nog een moeilijk jaar waarin, behalve bij operationele eenheden, de vulling nog zal teruglopen. Eenheden die door de reorganisatie opnieuw moeten worden samengesteld, hebben tijd nodig om het gewenste niveau te bereiken nadat hun reorganisatie is voltooid. In 2013 zullen de operationele eenheden weer volledig gevuld raken en in 2014 de overige eenheden. In 2014 moeten ook alle achterstanden zijn weggewerkt en moeten de financiën op orde zijn.

De in de beleidsbrief aangekondigde reducties in het operationele domein zijn inmiddels grotendeels uitgevoerd. Het materieel dat is stilgezet wordt aangehouden voor reservedelen of voor verkoop gereed gemaakt. Naar aanleiding van de door de Tweede Kamer aangenomen moties zijn enkele belangrijke wijzigingen doorgevoerd ten opzichte van de beleidsbrief *Defensie na de kredietcrisis*. Zo zullen alle vier in aanbouw zijnde patrouilleschepen in dienst worden genomen. Tevens worden tot en met 2017 in totaal acht Cougar-transporthelikopters behouden, met inbegrip van de drie toestellen die zouden worden gehandhaafd in verband met de *search & rescue* (SAR)-taken op de Noordzee en het patiëntenvervoer op de Waddeneilanden. Voorts zal de personele vulling bij de Koninklijke marechaussee voor 2012 en 2013 worden verhoogd tot 98 procenten blijft het derde DC-10 transportvliegtuig tot uiterlijk 31 december 2013 operationeel. Ten behoeve van het oefen- en trainingsprogramma van de krijgsmachtdelen zullen vijftig extra sportinstructeurs worden aange-

nomen. Deze maatregelen worden budgettair gedekt ten laste van het investeringsbudget en door gebruik te maken van de in 2010 en 2011 uitgekeerde prijsbijstelling. Bovendien zal het aantal dienstauto's met een extra 200 verder worden verkleind en zal de inhuur van transport worden beperkt.

De opheffing van eenheden en andere maatregelen leiden tot een herziening van de belegging van het vastgoed. Doelmatigheid is hierbij een belangrijk uitgangspunt en waar locaties kunnen worden vrijgespeeld zal Defensie daartoe overgaan. De keuzes die op dit gebied zijn gemaakt, zijn vastgelegd in een Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie, waarover de Kamer in augustus is geïnformeerd.

Inzetbaarheid en inzet

Tijdens het ombuigingstraject bij Defensie zal de krijgsmacht minder inzetbaar zijn. Vooral 2012 wordt een moeilijk jaar waarin de vulling nog zal teruglopen terwijl de achterstanden nog niet volledig zijn ingelopen. De inzetbaarheidsdoelstellingen in deze beleidsagenda maken duidelijk dat, in het licht van de grote veranderlijkheid van de internationale veiligheidssituatie, het streven naar een veelzijdig inzetbare krijgsmacht voor het kabinet overeind staat. De krijgsmacht zal onder uiteenlopende omstandigheden militaire bijdragen blijven leveren. Meer met minder doen is de komende paar jaar echter niet aan de orde en de operationele inzetbaarheid is in 2012 aan beperkingen onderhevig. De inzet in de reeds lopende operaties en de afspraken met de civiele autoriteiten in het kader van de Interdepartementale Civiel-Militaire Samenwerking (ICMS) zijn niet in het geding. Van de bestaande missies zijn de Geïntegreerde Politietrainingsmissie in Afghanistan en de bestrijding van de piraterij bij de Hoorn van Afrika in 2012 het meest omvangrijk. De krijgsmacht zal zich daarbij in het bijzonder toeleggen op militaire taken en het scheppen van veiligheid. Ook zal de krijgsmacht in 2012 inzetbaar zijn om de belangen van het Koninkrijk der Nederlanden en de internationale rechtsorde zo nodig gewapenderhand te verdedigen.

In 2012 zal Defensie blijven bijdragen aan de Geïntegreerde Politietrainingsmissie in Afghanistan. Deze missie is in juni 2011 formeel van start gegaan. In augustus 2011 is begonnen met de praktijkbegeleiding van de Afghaanse politie in Kunduz. Met ingang van 2012 gaat de politietrainingsmissie de eerste basisopleidingen uitvoeren. De Nederlandse bijdrage bestaat onder meer uit een *Police Training Group*, een bijdrage van civiele politieagenten aan de EUPOL-missie en *rule of law*-deskundigen in Kaboel en Kunduz. Door de gezamenlijke inzet van civiele politie, civiele experts, marechaussee en andere militairen levert Nederland een wezenlijke bijdrage aan het trainen en begeleiden van de Afghaanse politie en het versterken van de justitiële keten en daarmee aan de verbetering van het functioneren van de in opbouw zijnde Afghaanse rechtsstaat. Voorts wordt de inzet van de *Air Task Force* met vier F-16 jachtvliegtuigen in 2012 gecontinueerd.

Ter bestrijding van piraterij blijft Nederland in 2012 deelnemen aan de EU-operatie *Atalanta* en de Navo-operatie *Ocean Shield*. Gedurende 2012 levert Nederland de commandant van de *Standing NATO Maritime Group 1* (SNMG1) en een deel van de internationale staf van dit vlootverband. In de perioden dat SNMG 1 wordt ingezet in operatie *Ocean Shield* zal de Nederlandse commandant ook het bevel voeren over de andere schepen in deze operatie. Beide operaties richten zich op de bescherming van koopvaardij schepen, de uitvoering van patrouilletaken en de uitvoering

van gerichte acties om piraterij te voorkomen en te bestrijden. In 2011 heeft het kabinet voorts besloten enkele zeer kwetsbare zeetransporten te voorzien van een militair *Vessel Protection Detachment* (VPD) ter bescherming tegen piraterij. Het kabinet houdt er rekening mee dat Nederlandse reders ook in 2012 zullen blijven vragen om bescherming van hun koopvaardij schepen. Om die reden is een beleidskader ontwikkeld dat de operationele, juridische en financiële aspecten voor de inzet van militairen voor dit doel adresseert.

Ook de nationale inzet van de krijgsmacht blijft in 2012 onverminderd van belang. De open Nederlandse samenleving blijft immers kwetsbaar voor ontwrichtende invloeden en veiligheidsrisico's. Behalve incidentele bijstand op verzoek van de civiele autoriteiten voert de krijgsmacht een groot aantal reguliere taken uit, zowel nationaal als in het Koninkrijk der Nederlanden. Daarbij is het van belang dat civiele en militaire autoriteiten elkaar bij crises blindelings kunnen vinden. Deze samenwerking moet in 2012 het gewenste niveau bereiken in het kader van ICMS. Dat betekent dat Defensie eind 2012 de laatste toegezegde gegarandeerde capaciteit beschikbaar stelt in de vorm van een respons-, detectie- en ontsmettingscapaciteit voor chemische, biologische, radiologische of nucleaire besmetting (CBRN). Defensie zal in het kader van de Nationale *Cyber Security* Strategie ook bijdragen aan digitale weerbaarheid van de Nederlandse samenleving. Defensie zal in dit kader nauwe contacten onderhouden en informatie uitwisselen met het Nationale *Cyber Security* Centrum en daarmee een bijdrage leveren aan de *situational awareness* op het gebied van digitale veiligheid.

Innovatie en intensivering

Defensie wil, ondanks de bezuinigingsdoelstellingen, ook blijven investeren in nieuwe capaciteiten om nieuwe dreigingen het hoofd te kunnen bieden en de inzetbaarheid van de krijgsmacht te versterken. Zo wordt op grond van de eerder vastgestelde behoefte aan waarnemingscapaciteit vanuit de lucht (Kamerstuk 30 806, nr. 1) overgegaan tot de verwerving van een *Medium Altitude Long Endurance* (MALE) UAV-capaciteit. Hoewel de verwerving om financiële redenen pas aan het einde van de kabinetsperiode is gepland, beginnen de voorbereidingen al op korte termijn. Hierbij zal ook worden gezien hoe deze toestellen zo snel mogelijk ook boven Nederland mogen vliegen. Om de inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht te waarborgen en haar effectiviteit te verhogen, versterkt Defensie haar digitale weerbaarheid en ontwikkelt zij het vermogen tot het uitvoeren van *cyber operations*. De *cyber* capaciteit van Defensie wordt gefaseerd ingevoerd. Het zwaartepunt ligt de komende jaren bij het verbeteren van de bescherming van de netwerken, systemen en informatie van Defensie en de uitbreiding van de inlichtingencapaciteit in het digitale domein. Voor 2012 wordt € 2 miljoen vrijgemaakt en voor de periode 2011–2015 bedraagt de totale intensivering € 50 miljoen.

Voor alle in de beleidsbrief opgenomen intensiveringen waarvoor voorafgaand aan de beleidsbrief nog geen investeringsbudget was vrijgemaakt, geldt dat deze doorgang kunnen vinden als de verkoopopbrengsten van overtollig grootmaterieel worden gerealiseerd en deze niet nodig zijn om tegenvallers te dekken. Bij het ramen van de verkoopopbrengsten is rekening gehouden met later gerealiseerde of mindere verkoopopbrengsten. Voor een aantal trajecten, waaronder ook *cyber defence*, zijn echter al investeringen voorzien in de jaren 2012 en 2013 wanneer er nog geen verkoopopbrengsten zijn gerealiseerd. Aangezien

het hier nog om relatief beperkte bedragen gaat, is hiervoor budgetruimte vrijgemaakt door de projecten te accommoderen in het Defensie investeringsbudget.

Ook de andere in de beleidsbrief genoemde innovaties en intensiveringen, zoals de bescherming tegen geïmproviseerde explosieven, de samenwerking bij speciale operaties en de verdediging tegen ballistische raketten, zullen in 2012 hoog op de agenda staan.

Internationale defensiesamenwerking

Defensie werkt aan een zo concreet mogelijke internationale samenwerkingsagenda om de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de Europese defensie-inspanningen te verbeteren. In het kader van *smart defence* worden concrete initiatieven met Duitsland, Benelux, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk uitgewerkt. De voortgang die hierbij in 2012 kan worden geboekt, is uiteraard mede afhankelijk van de mogelijkheden van de partnerlanden.

Met Duitsland wordt gesproken over de afslanking van het snel inzetbare Duits-Nederlandse Legerkorps hoofdkwartier, Patriot-samenwerking in een multinationale *task force* grondgebonden lucht- en raketverdediging, de mogelijkheden van verdere maritieme samenwerking en logistieke samenwerking bij overeenkomstig landmachtmaterieel.

In Benelux-verband wordt besproken in hoeverre er, in aanvulling op de al gevorderde geïntegreerde Nederlands-Belgische marinesamenwerking, mogelijkheden bestaan op het gebied van luchtmacht- en landmachtsamenwerking. Hierbij gaat de aandacht vooral uit naar gezamenlijke stationering, gedeeld onderhoud en een taakverdeling op het gebied van opleidingen. Met het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen zijn de gesprekken over verdere samenwerking nog in een verkennend stadium.

De bevordering van defensiesamenwerking staat ook hoog op de agenda in EU en Navo. Nederland zal actief deelnemen aan het Navo-initiatief ter bevordering van multinationale samenwerking (*pooling and sharing*). Nederland steunt ook de hervorming van de Navo Commando Structuur en de Navo-agentschappen.

De Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) is gevraagd om zo mogelijk voor eind 2011 te adviseren over verschillende aspecten van defensiesamenwerking, waaronder de verschillende soevereiniteitsvraagstukken die hieraan verbonden zijn. Zoals gebruikelijk zal het kabinet het AIV-advies met een appreciatie aanbieden aan de Tweede Kamer.

Personeel

Om de operationele gereedheid en de betaalbaarheid van de defensieorganisatie structureel te waarborgen, is verkleining van het personeelsbestand en aanpassing van de personeelsopbouw noodzakelijk. Hierbij wordt gestreefd naar een verbeterde balans tussen jong en oud, instroom en ervaring en voldoende loopbaanperspectief. De samenstelling van het personeelsbestand van Defensie is inmiddels vastgelegd in een numerus fixus-kader voor 2016. Defensiebreed en per defensieonderdeel zijn daarbij taakstellende kaders per rang of schaal vastgesteld. Hierbij heeft de beleidsbrief als uitgangspunt gediend. U bent hierover nader geïnformeerd in mijn brief van 1 augustus jl. over de start van de reorganisatie bij Defensie (Kamerstuk 32 733, nr. 37). In de brief heb ik aangekondigd

dat de kwantitatieve en kwalitatieve kenmerken van de numerus fixus deel zouden uitmaken van de defensiebegroting 2012. Ten aanzien van de topfunctionarissen (militair en burger) zal de daadwerkelijke toedeling per defensieonderdeel later volgen.

De verdeling van de aantallen militairen en burgers per rang is in 2012 leidend voor de personele samenstelling van de nieuw te organiseren eenheden. In de toekomst kan de gewenste samenstelling worden behouden door de toepassing van het Flexibel Personeelssysteem (FPS) en het voorziene nieuwe mobiliteitsbeleid voor burgerpersoneel. De complexe reorganisaties vragen om een zorgvuldige aanpak die de nodige tijd in beslag zal nemen. Ze zullen in 2012 nog niet volledig zijn voltooid. Vanaf 2012 al er voor individuele medewerkers geleidelijk aan meer duidelijkheid komen.

In 2012 wordt het aantal functieomschrijvingen bij Defensie verder vereenvoudigd en beperkt om de beheerslast te verkleinen en de flexibiliteit te vergroten. Parallel hieraan zal worden gestreefd naar modernisering en harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden.

De verschillende deelreorganisaties bij Defensie zullen parallel lopen, maar niet synchroon in de tijd. Eenheden worden namelijk gereorganiseerd op het moment dat zij daarvoor gereed zijn. Met andere woorden: er is niet tussentijds één moment aan te wijzen waarop de formatie stabiel is. De reorganisaties zullen gefaseerd tot 1 januari 2016 worden geïmplementeerd. Het merendeel van de te realiseren taakstelling zal voor 2014 dienen plaats te vinden. In 2014 en 2015 ligt het accent dan ook bij het volbrengen van de personele aspecten die voortvloeien uit de reorganisaties.

Het spreekt voor zich dat, ondanks de verschillende uitvoeringspraktijken tussen defensieonderdelen, het personeel binnen Defensie overal vergelijkbare kansen moet hebben, zeker waar het gaat om functiemogelijkheden die de afzonderlijke defensieonderdelen overstijgen. De aspecten «kwaliteit» en «toekomstmogelijkheden bij Defensie» zullen hierbij leidend zijn.

Opleidingen

Met het project Veiligheid en Vakmanschap heeft Defensie samen met regionale opleidingscentra voor de toekomst zekergestellt dat de via dit traject nieuw instromende onderofficier een civiel erkend MBO-diploma bezit. Daarnaast zijn de instrumenten »E-portfolio» en »EVC» (erkenning van eerder verworven competenties) intern Defensie geïntroduceerd, waarmee opgedane kennis, vaardigheden en de beroepshouding van de onderofficier erkend en gecertificeerd kunnen worden. Het resultaat is een ervaringscertificaat waardoor werkgevers de onderofficier op waarde kunnen schatten. Daarnaast geeft dit ervaringscertificaat recht op vrijstellingen bij eventuele aanvullende civiele scholing.

In de tweede helft van 2011 wordt gestart met het certificeren voor (delen van) diverse defensieopleidingen zodat het zittend personeel groepsgewijs voor ervaringscertificaten in aanmerking komt. De werkzaamheden hiervoor lopen door in 2012. Defensie heeft met de inzetbrief de bonden voorgesteld in 2012 bij initiële officiersopleidingen een zakgeldregeling in te voeren. Na instemming door de bonden zal dit dan in 2012 een besparing opleveren van € 3,5 miljoen.

Integriteit

In 2012 wordt verder invulling gegeven aan de verbetering van het stelsel van integriteitszorg waarbij de uitkomsten van het onderzoek van de commissie integriteitszorg zullen worden betrokken. Dit begint met het ontwikkelen van een integriteitsbeleidsplan waarin ambitie, visie en doelen duidelijk zijn vastgesteld. Daarnaast wordt in 2012 het centrale inzicht in de aantallen en typen meldingen van integriteitschendingen binnen de organisatie verder verbeterd. Ook wordt het aantal risicoanalyses uitgebreid zodat een duidelijk beeld ontstaat over processen die kwetsbaar zijn vanuit het oogpunt van integriteit. De regelgeving met betrekking tot integriteit wordt in 2012 zo mogelijk vereenvoudigd, geactualiseerd en aangepast aan de gewijzigde omstandigheden. Hierdoor kan het stelsel van integriteitszorg worden toegesneden op de omstandigheden binnen de organisatie. Ook de handhaving van integriteit zal worden aangescherpt. Zoals in de beleidsbrief is aangekondigd, zal de onderzoekscapaciteit van de Centrale Organisatie Integriteit Defensie (COID) naar behoefte worden uitgebreid en versterkt. Over de maatregelen die Defensie heeft genomen naar aanleiding van het onderzoek naar de omgangsvormen op de opleidingsinstituten wordt de Kamer geïnformeerd in de Personeelsrapportage van oktober 2011.

Veteranen

Door de Tweede Kamer is een initiatief wetsvoorstel ingediend tot vaststelling van regels omtrent de bijzondere zorgplicht voor veteranen (Veteranenwet). Dit initiatief wetsvoorstel wordt Kamerbreed gesteund. Defensie begint nog in 2011 met het opstellen van de algemene maatregelen van bestuur, die noodzakelijk zijn voor de implementatie van de wet. Daaraan wordt in 2012 verder gewerkt, zodat de wet en de algemene maatregelen van bestuur zo snel mogelijk in werking kunnen treden.

Flexibele en slagvaardige organisatie

Een veelzijdig inzetbare krijgsmacht vereist een flexibele en slagvaardige organisatie die snel kan anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. Uitgangspunt hierbij is dat duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is: je gaat erover of niet. De bureaucratische druk wordt teruggedrongen. Een aanzienlijk kleinere bestuursstaf voert de regie op hoofdlijnen. Het aantal topfunctionarissen wordt verminderd. De operationele commandanten krijgen meer vertrouwen en ruimte bij de gereedstelling van eenheden en zeggenschap over de directe materieellogistieke ondersteuning. De instandhoudingsbedrijven worden in januari 2012 overgeheveld naar de operationele commandanten, inclusief de bijbehorende budgetten. De nadere uitwerking van dit besluit is nog niet volledig voltooid. De Kamer zal tijdig voor de begrotingsbehandeling met een Nota van Wijziging worden geïnformeerd over de financiële consequenties van dit besluit.

Ook de uitbesteding van diensten kan bijdragen aan een organisatie die sneller kan inspelen op veranderingen. Defensie zal de komende jaren ondersteunende activiteiten waar mogelijk uitbesteden en bij strategische onderhoudsactiviteiten kiezen voor samenwerking met de industrie.

In 2011 zijn diverse *sourcing*-toetsen uitgevoerd en is besloten deze diensten in aanmerking te laten komen voor uitbesteding en samenwerking. Het betreft:

- ICT-diensten;
- catering;
- onderhoud aan operationele wielvoertuigen.

Na instemming van de medezeggenschap start het implementatietraject, dat afhankelijk van de complexiteit minimaal twee jaar in beslag zal nemen. De (Europese) aanbesteding, afspraken over de overgang van personeel en de reorganisatie van de dienstencentra maken deel uit van dit implementatietraject.

Andere diensten zijn in 2011 onderzocht en de uitkomsten daarvan bevinden zich in de besluitvormingsfase. Het betreft:

- vastgoeddiensten;
- onderhoud van kleine vaartuigen;
- onderhoud van kalibratie-, meet- en testapparatuur;
- onderhoud van luchtverkeersbeveiligingsystemen;
- medische keuringen, psychologisch advies en selectie.

Vanaf 2012 zijn toetsen voor de volgende dienstverlening voorzien:

- P&O (gedragswetenschappen, juridische dienstverlening, personeelsvoorziening, re-integratie);
- gezondheidszorg (arbo-zorgtaken, logistiek, bijzondere medische beoordelingen);
- bewaking & beveiliging (buiten het geweldsspectrum);
- bevoorrading, kleding & persoonsgebonden uitrusting.

In 2011 heeft het bedrijfsleven de mogelijkheden tot samenwerking bij de onderhoudsbedrijven van de DMO onderzocht. Na dit onderzoek zal Defensie de *sourcing*-agenda uitbreiden met aanvullende onderzoeken. Daarnaast doen zich in het personele domein en bij de gezondheidszorg waarschijnlijk aanvullende mogelijkheden tot uitbesteding voor. Deze zullen dan in 2012 worden toegevoegd aan de *sourcing*-agenda.

Ten aanzien van de informatievoorziening wordt gestreefd naar maximale integratie van IV-diensten en -processen. Uitgangspunt hierbij is dat de CDS optreedt als primaire opdrachtgever en het op te richten Joint IV Commando (JIVC) verantwoordelijk is voor de uitvoering en het in stand houden van IV-producten en -diensten. De inrichting van het JIVC in 2012 moet de doelmatigheid en doeltreffendheid van de informatievoorziening bevorderen, de integratie van operationele en bestuurlijke IV versterken en vraag en aanbod in het IV-domein beter op elkaar afstemmen. Ook ten aanzien van het IV-domein komt een groot deel van de diensten voor *sourcing* in aanmerking om optimaal aan te kunnen sluiten bij de innovatiekracht van het bedrijfsleven.

Verbetering van het financieel en het materieelbeheer

De Algemene Rekenkamer heeft in haar rapport bij het jaarverslag over 2010 vastgesteld dat de uitvoering van de in 2009 gestarte meerjarige verbeterplannen voor het financieel beheer en het materieelbeheer op deelterreinen vertraging heeft opgelopen. Defensie stelt zich niettemin onverminderd ten doel het beheer structureel op orde te brengen. In het kader van de reorganisatie bij Defensie wordt de bedrijfsvoering herzien en het beheer anders ingericht. Een beheerste bedrijfsvoering komt hierdoor dichterbij. Om het financieel beheer een kwalitatieve impuls te geven wordt in 2012 een (financieel) administratie- en beheerkantoor opgericht voor de volledige administratie van behoeftestelling tot en met betaling en voor het beheer daarvan. Voor het materieelbeheer ligt de prioriteit in 2012 bij het verbeteren van het beheer van gevoelig materieel, zoals munitie, klein kaliber wapens en crypto-apparatuur. Met deze gekozen aanpak wordt invulling gegeven aan de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer.

De samenhang tussen de informatie in de begroting, managementrapportages en het jaarverslag is dankzij het programma »stuur- en verantwoordingsinformatie« inmiddels verbeterd. In het kader van dit programma wordt in 2012 ondersteuning geboden bij de verdere verbetering en de verankering van de kwaliteit van de managementinformatie over de operationele gereedheid. De komende jaren worden interne en externe rapportages geautomatiseerd, wordt hun opzet vereenvoudigd en gaat de frequentie omlaag.

Financiële gevolgen

Defensie moet de komende jaren structureel € 635 miljoen bezuinigen, wat neerkomt op ongeveer negen procent van het beïnvloedbare deel van de begroting. Daar bovenop moet er binnen de defensiebegroting de komende jaren € 175 miljoen worden bezuinigd en herschikt om de financiële huishouding op orde te brengen.

In 2012 moet € 400 miljoen op grond van het regeerakkoord en € 173 miljoen als gevolg van de interne problematiek worden bezuinigd. Dit wordt gerealiseerd door het stilzetten van eenheden en materieel, een reductie van het vullingspercentage en de reorganisatie van het opleidingsveld, bij elkaar ongeveer € 200 miljoen. De resterende taakstelling wordt in 2012 opgevangen door de vermindering van het investeringsbudget. De investeringsquote daalt daardoor tot ongeveer vijftien procent in 2012. In overeenstemming met de beleidsbrief zal het investeringspercentage tegen het einde van de kabinetsperiode boven de twintig procent liggen. Voor 2012 en 2013 worden geen opbrengsten van internationale samenwerking en verkoop van overtollig materieel voorzien. De toekomstige opbrengsten hiervan worden, op grond van afspraken met de minister van Financiën, voor intensiveringen aangewend indien deze niet nodig zijn om tegenvallers op te vangen.

TOTAAL DEFENSIE (bedragen x € 1 miljoen)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Standen ingediende ontwerpbegroting 2011	8 458,6	8 223,6	8 216,5	8 254,1	8 236,1	8 236,7
Mutaties nota van wijziging en amendement	- 197,3	3,7	4,1	4,5	2,2	
Najaarsnotamutaties 2010						
Slotwetmutaties 2010						
Mutaties 1e suppletoire begroting 2011 excl. taakstelling	117,9	64,3	62,7	69,8	67,7	67,2
Taakstelling regeerakkoord		- 400,0	- 529,0	- 577,0	- 616,0	- 622,0
Stand Voorjaarsnota 2011	8 379,1	7 891,6	7 754,3	7 751,4	7 690,0	7 681,9
<i>Beleidsmatige mutaties</i>						
Doorwerking aanpassing ontvangsten maatregelen RA				83,2	66,5	66,5
Vermindering defensieattachés en ondersteuning		- 0,4	- 0,6	- 2,3	- 4,0	- 4,0
Overheveling van/naar departementen		0,6	3,0	2,2	- 0,3	- 0,4
Ingediende moties n.a.v. notaoverleg beleidsbrief		13,7	25,4	41,9	41,9	41,9
Dekking moties n.a.v. notaoverleg beleidsbrief		- 13,7	- 25,4	- 41,9	- 41,9	- 41,9
Ingediende moties n.a.v. notaoverleg beleidsbrief, doorwerking (minder) ontvangsten				- 26,8	- 21,3	- 21,3
Doorwerking ontvangsten (inzet VPD's)		4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Taakstelling TNO; overheveling naar EL&I		- 0,5	- 1,5	- 3,1	- 4,1	- 4,5
Totaal beleidsmatige mutaties		4,2	5,4	57,7	41,3	40,8
<i>Autonome mutaties</i>						
Correctie prijsbijstelling		- 29,4	- 29,4	- 29,4	- 29,4	- 29,4
Totaal autonome mutaties		- 29,4	- 29,4	- 29,4	- 29,4	- 29,4

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Standen ontwerpbegroting 2012	8 379,1	7 866,4	7 730,3	7 779,7	7 701,9	7 693,3

Beleidsmatige mutaties voor 2012

Doorwerking aanpassing ontvangsten regeerakkoord

Dit betreft de doorwerking van de ontvangsten naar aanleiding van de maatregelen uit het regeerakkoord met betrekking tot de verkoopopbrengsten van het materieel.

Vermindering defensieattachés en ondersteuning

Door de bezuinigingen binnen de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) zal het budget voor defensieattachés en ondersteuning in 2012 naar beneden worden bijgesteld met € 361 000.

Overheveling van/naar departementen

Dit betreft de overheveling van Financiën (domeinen roerende zaken) en de taakstelling Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijksdienst in 2014.

Ingediende moties tijdens en naar aanleiding van het notaoverleg beleidsbrief

De uitgaven in 2012 voor de moties naar aanleiding van het notaoverleg over de beleidsbrief – *Defensie na de kredietcrisis* – bedragen € 13,7 miljoen.

Dekking moties naar aanleiding van het notaoverleg beleidsbrief

De dekking voor de moties naar aanleiding van het notaoverleg over de beleidsbrief á € 13,7 miljoen wordt in 2012 gevonden in de resterende prijsbijstelling.

Ingediende moties naar aanleiding van het notaoverleg beleidsbrief, doorwerking ontvangsten

De moties naar aanleiding van het notaoverleg over de beleidsbrief hebben als gevolg dat de verkoopopbrengsten afnemen. Deze verlaging van de ontvangsten werkt door in lagere uitgaven.

Doorwerking ontvangsten (inzet VPD's)

In 2012 zal Defensie van de Nederlandse reders een bedrag van € 4,5 miljoen ontvangen voor de bescherming van koopvaardij schepen door *Vessel Protection Detachments* (VPD's).

Taakstelling TNO

In 2012 zal invulling gegeven worden aan de in het regeerakkoord aangekondigde rijksbrede korting op Zelfstandige Bestuursorganen (ZBO's). Dit resulteert in een korting van € 0,5 miljoen voor TNO. Deze korting wordt gecompenseerd uit de investeringen.

Autonome mutaties voor 2012

Correctie prijsbijstelling

Dit betreft een correctie op de in de voorjaarsnota uitgekeerde prijsbijstelling tranche 2011.

Inzetbaarheidsdoelstellingen Defensie tot 2015

Met inachtneming van de beperkingen in operationele capaciteit als gevolg van de bezuinigingen hanteert Defensie voor deze kabinetsperiode de onderstaande inzetbaarheidsdoelstellingen. De inzetbaarheidsdoelstellingen brengen tot uitdrukking wat de krijgsmacht, binnen de financiële kaders voor de komende jaren, moet kunnen.

De krijgsmacht is inzetbaar voor:

1. de bescherming – en zo nodig verdediging – van het eigen en het bondgenootschappelijke grondgebied, inclusief de Caribische delen van het Koninkrijk, zo nodig met alle beschikbare middelen;
2. eenmalige bijdragen aan internationale interventieoperaties met:
  - een taakgroep van brigadeomvang, inclusief helikopters;
  - een squadron jachtvliegtuigen;
  - een batterij Patriot-raketverdediging;
  - een maritieme taakgroep, inclusief helikopters.Een combinatie van deze bijdragen of bijdragen met andere eenheden waarover de krijgsmacht beschikt, zijn eveneens mogelijk;
3. langdurige bijdragen aan stabilisatieoperaties. Het gaat hierbij in het bijzonder om bijdragen:
  - aan maximaal twee operaties te land met bataljonstaakgroepen;
  - aan één operatie in de lucht met jachtvliegtuigen, waarbij als uitgangspunt gemiddeld acht toestellen worden ingezet;
  - met een eenheid bewapende helikopters en een eenheid transporthelikopters;
  - aan maximaal twee operaties op zee met, afhankelijk van de operationele vereisten, een fregat, een ander groot oppervlakteschip, Alkmaar-klasse Mijnenbestrijdingsvaartuig (AMBV) of een onderzeeboot.De krijgsmacht kan hiermee ook langdurig bijdragen aan de bescherming, in het bijzonder tegen piraterij, van aanvoerlijnen die van belang zijn voor de Nederlandse economie, de handhaving van een embargo of een vliegverbod en de bewaking van de buitengrenzen van de Europese Unie (Frontex). Een combinatie van deze bijdragen of bijdragen met andere eenheden waarover de krijgsmacht beschikt, zijn eveneens mogelijk. Voor de logistieke ondersteuning is de krijgsmacht vooral bij langdurige operaties gedeeltelijk afhankelijk van derden. In het geval van een beroep op de krijgsmacht ten behoeve van een interventieoperatie, kan het nodig zijn bijdragen aan stabilisatieoperaties – tijdelijk – te verminderen of te beëindigen;
4. het optreden als leidinggevende natie (*lead nation*) op het niveau van een brigade of een maritieme taakgroep en, samen met andere landen, op legerkorpsniveau. Ook moeten in de domeinen zee, land en lucht staffunctionarissen kunnen worden geleverd aan internationale operationele staven;
5. de uitvoering van speciale operaties in het buitenland ter bescherming van de belangen van het Koninkrijk, met inbegrip van contraterrorisme-operaties en operaties ter evacuatie van Nederlandse staatsburgers;

6. deelneming aan politiemissies, waaronder die van de *European Gendarmerie Force* (EGF), met functionarissen en eenheden van de Koninklijke marechaussee en aan kleinschalige missies met een civiel-militair karakter;
7. het op voortdurende basis beschikbaar stellen van deskundigen uit de staande organisatie ten behoeve van de training en advisering van veiligheidsorganisaties in andere landen;
8. bijdragen binnen de grenzen van het Koninkrijk aan de veiligheid van onze samenleving, onder civiel gezag. Het gaat hierbij in het bijzonder om:
  - de uitvoering van structurele nationale taken, zoals de politietaken van de Koninklijke marechaussee (onder meer het grenstoezicht, de bestrijding van de grensoverschrijdende criminaliteit en de illegale migratie), het beheer van de kustwachten in Nederland en in de Caribische delen van het Koninkrijk, de ruiming van explosieven op het land en te water en de bestrijding van het luchtvaartterrorisme (in het bijzonder met behulp van de quick reaction alert taak van jachtvliegtuigen);
  - militaire bijstand bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid evenals de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, zoals door middel van de structurele bijdrage aan de bijzondere bijstandseenheden;
  - militaire bijstand bij de bestrijding van branden, rampen, crises of bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, in overeenstemming met de bestuurlijke en wettelijke afspraken;
9. het op verzoek van civiele autoriteiten met beschikbare middelen bijdragen aan internationale noodhulpoperaties.

Overzicht van de beleidsdoorlichtingen

Beleidsdoorlichtingen						
Planning	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Artikel/Operationele doelstelling						
<i>Artikel 20; Inzet</i> Inzet defensiepersoneel en -materieel voor ISAF in het kader van de eindevaluatie ISAF, inclusief evaluatie Van Geel-gelden (2008–2009) Bescherming kwetsbare schepen nabij Somalië	X		X			
<i>Art 21; CZSK</i> Defensie-inzet Kustwacht Nederland Wijziging samenstelling Koninklijke marine (2005)				X	X	
<i>Art. 23; CLSK</i> Strategische luchttransportcapaciteit Herinrichting van de integrale helikoptercapaciteit		X			X	
<i>Artikel 24; CKmar</i> Mensenhandel/mensensmokkel		X				
<i>Defensiebreed</i> Actieplan Werving en behoud Civiel-militaire samenwerking Veteranenzorg Uitvoering Koninkrijkstaken door Defensie Flexibel Personeel Systeem Integriteit Digitale weerbaarheid	X		X	X	X X	X X

Toelichting op bovenstaande tabel

In overleg met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is besloten in 2012 geen beleidsdoorlichting voor het thema «Mobiel Toezicht Veiligheid» uit te voeren aangezien er sprake is van beleidsontwikkelingen op dit terrein waardoor een beleidsdoorlichting in 2012 minder relevant is. Voor 2012 zal de beleidsdoorlichting «mensenhandel/mensensmokkel» voor dit onderwerp in de plaats komen.

Voor 2016 zijn twee beleidsdoorlichtingen voorzien: Integriteit en Digitale Weerbaarheid. Defensie zal de komende jaren het stelsel van integriteitszorg verbeteren, onder meer door de ontwikkeling van een integriteitsbeleidsplan waarin ambitie, visie en doelen duidelijk zijn vastgesteld. De komende jaren investeert het ministerie van Defensie in het versterken van de digitale weerbaarheid van de krijgsmacht en in het ontwikkelen van operationele *cyber*capaciteiten. In de doorlichting wordt bezien in hoeverre Defensie hierin is geslaagd.

2.2 De beleidsartikelen

2.2.1 Inzet – beleidsartikel 20

Algemene doelstelling

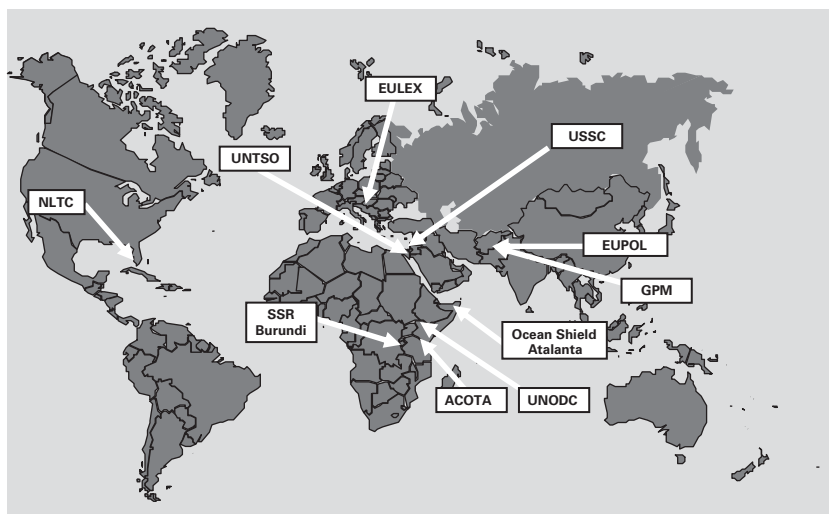
Het ministerie van Defensie draagt in belangrijke mate bij aan een duurzame internationale rechtsorde en stabiliteit en ondersteunt de nationale autoriteiten.

Omschrijving van de samenhang in beleid

Het Koninkrijk der Nederlanden draagt onverminderd bij aan de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde. Het Koninkrijk voert daartoe een actief veiligheidsbeleid, dat niet alleen de zorg voor de veiligheid van het eigen grondgebied en dat van de bondgenoten behelst, maar zich uitstrekt tot breed opgezette conflictpreventie, crisisbeheersing en vredesopbouw, zowel in Europa als daarbuiten. De deelneming aan crisisbeheersingsoperaties, het verlenen van noodhulp en de nationale inzet van de krijgsmacht maken deel van uit van het beleidsartikel inzet.

Verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor de uitvoering van het besluit tot inzet van militaire capaciteiten.

Budgettaire gevolgen van het beleid

Ten laste van beleidsartikel 20 inzet worden de additionele uitgaven voor inzet, zowel nationaal als internationaal, geraamd en verantwoord. Voor de genoemde operaties betreft dit de direct met de operaties verband houdende uitgaven die niet zouden worden gemaakt bij reguliere bedrijfsvoering. In de begroting 2013 zal een splitsing van programma- en apparaatsuitgaven in artikel 20 Inzet worden gemaakt.

De begrotingssystematiek schrijft voor dat ramingen voor missies alleen betrekking hebben op de periode waarvoor een politiek mandaat bestaat. Voor missies waarvoor in 2012 nog uitgaven begroot zijn, geldt ofwel dat deze in 2011 worden beëindigd ofwel dat een regeringsbesluit over mogelijke verlenging van de bijdrage later dit jaar zal worden gegeven.

Beleidsartikelen

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	302 029	319 464	197 750	199 250	199 250	199 250	199 250
Programma-uitgaven, waarvan juridisch verplicht per 31-12-2011			161 310	122 475	108 650	49 100	16 600
Uitgaven crisisbeheersingsoperaties (HGIS)							
Vrede en stabiliteit in Europa/Balkan, waarvan	8 515	8 500	400				
EUFOR Althea	7 281	6 900					
EULEX	588	800	400				
KFOR	538	600					
EUPM	104	200					
Operatie Active Endeavour	4						
Vrede en stabiliteit in Afghanistan, waarvan	272 717	238 210	124 710	104 600	92 000	32 500	
ISAF	203 698	13 000					
Nationale bijdrage aan ISAF-staven	4 754	13 000	7 500	7 500	7 500	7 500	
ISAF <i>redeployment</i>	64 146	100 000	20 000				
Geïntegreerde Politiemissie (GPM Kunduz)		112 000	97 000	97 000	84 500	25 000	
EUPOL	119	210	210	100			
Vrede en stabiliteit in Midden-Oosten, waarvan	1 211	1 640	600	600	600	600	600
UNTSO	587	600	600	600	600	600	600
NTM-I	428	800					
CMF (voorheen CFMCC)	196	200					
EUBAM	0	40					
Vrede en stabiliteit in Afrika, waarvan	18 343	38 420	13 925	1 100			
EU NAVFOR Atlanta	11 049	400	1 000				
Ocean Shield	4 386	9 800	12 900	1 100			
Libië (<i>Unified Protector</i>)		26 600					
EUFOR Tchad/RCA	1 385	20					
UNMIS	1 259	1 400					
EUSEC (FIN)	205	100					
UNAMID	51	100	25				
AMIS	8						
Overige missies, waarvan	2 953	6 775	5 675	175	50		
Missies Algemeen	1 398	6 600	5 500				
NLTC	29	175	175	175	50		
Bijdrage aan politiemissies	1 526						
Totale uitgaven crisisbeheersingsoperaties (HGIS)	303 739	293 545	145 310	106 475	92 650	33 100	600
Uitgaven contributies (HGIS), waarvan							
EU contributies (Athena)	995	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
NAVO contributies (AOM)	13 585	15 500	14 500	14 500	14 500	14 500	14 500
Totale uitgaven contributies (HGIS)	14 580	17 000	16 000	16 000	16 000	16 000	16 000
Voorziening crisisbeheersingsoperaties		8 919	29 690	70 025	83 850	143 400	175 900
Totale uitgaven HGIS	318 319	319 464	191 000	192 500	192 500	192 500	192 500
Uitgaven Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht (FNIK)							
Nationale inzet			2 250	2 250	2 250	2 250	2 250
Totale uitgaven FNIK			2 250	2 250	2 250	2 250	2 250
Uitgaven overige inzet							
Voorziening <i>Vessel Protection Detachments</i> (VPD's)			4 500	4 500	4 500	4 500	4 500

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Totale uitgaven overige inzet			4 500	4 500	4 500	4 500	4 500
Totale uitgaven artikel 20	318 319	319 464	197 750	199 250	199 250	199 250	199 250
Ontvangsten							
Ontvangsten HGIS	9 347	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407
Overige ontvangsten			4 500	4 500	4 500	4 500	4 500
Totaal ontvangsten	9 347	1 407	5 907	5 907	5 907	5 907	5 907

Budgetflexibiliteit

In artikel 20 Inzet is 82 procent van de voorziening toegewezen aan een specifieke missie.

2.2.1.1 Crisisbeheersingsoperaties

Operationele doelstelling

Vrede en stabiliteit in Europa/Balkan, Afghanistan, het Midden Oosten en Afrika.

Motivering

Veiligheid en stabiliteit in de bovenstaande gebieden is in het belang van de internationale gemeenschap en daarmee van Nederland. De Balkan, Afghanistan, het Midden-Oosten en Afrika zijn prioriteitsgebieden in het Nederlandse veiligheidsbeleid. Defensie steunt dit beleid door een bijdrage te leveren aan missies in deze regio's.

Instrumenten

European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX Kosovo)

Referte¹: Kamerbrief 21 501-02, nr. 970 van 7 juni 2010 (verlenging Nederlandse deelneming tot 14 juni 2012).

EULEX Kosovo heeft tot doel het bestuur, politie, justitie en de douane van Kosovo te ondersteunen om zo een bijdrage te leveren aan de bestendiging van de regionale vrede, veiligheid en stabiliteit en aan de ontwikkeling van duurzame en democratische lokale instellingen. De Nederlandse bijdrage aan EULEX Kosovo betreft personeel van het Commando Koninklijke marechaussee (CKmar), de politie, justitie, douane en enkele civiele experts. Functionarissen van het CKmar zijn in Kosovo op uiteenlopende politieterreinen actief. Gemiddeld zullen er in 2012 achttien functionarissen van het CKmar voor de missie worden ingezet en 22 functionarissen van buiten Defensie. De defensiebijdrage in deze vorm en omvang wordt in ieder geval tot midden 2012 voortgezet.

Geïntegreerde Politietrainingsmissie

Referte: Kamerbrief geïntegreerde politietrainingsmissie in Afghanistan, 27 925, nr. 415 van 7 januari 2011.

Het doel van de Geïntegreerde Politietrainingsmissie (GPM) is de training en *mentoring* van de *Afghan Uniformed Police* (AUP) en de verhoging van de kwaliteit van het juridische systeem. Na de *deployment*-fase is de missie in juni 2011 van start gegaan. De Nederlandse bijdrage aan het trainingsprogramma in Afghanistan bestaat uit een *Police Training Group* (PTG) die op 1 januari 2012 operationeel wordt.

¹ In de refertes wordt verwezen naar de meest recente c.q. relevante Kamerbrieven dan wel andere documenten over de betreffende missie.

De *Air Task Force* met F16's wordt in 2012 ingezet voor de GPMen secundair voor de bescherming van ISAF-eenheden die direct worden bedreigd. De nationale bijdrage aan ISAF-staven (NBI) bestaat uit

individueel uitgezonden militairen met wie Nederland – gezien de omvang van de Nederlandse aanwezigheid de komende periode – blijft deelnemen aan de hoofdkwartieren van ISAF, *ISAF Joint Command (IJC)*, *RC-North* en de *NATO Training Mission Afghanistan (NTM-A)*. Ook het *National Support Element* maakt deel uit van de nationale bijdrage aan ISAF-staven. De totale bijdrage aan deze missie in Afghanistan bedraagt vijfhonderd militairen. Deze bijdrage zal vooralsnog tot midden 2014 voortduren.

ISAF

Met de reparatie en het onderhoud van het materieel dat na inzet uit Afghanistan is teruggekeerd, wordt in 2012 de redeployment voltooid.

EU Police Mission (EUPOL) Afghanistan

Referte: Kamerbrief 27 925, nr. 398 van 24 juni 2010.

De Nederlandse deelneming aan EUPOL in Afghanistan betrof midden 2011 ongeveer 24 functies. In 2012 zal dit aantal toenemen als gevolg van de GPM. Het definitieve aantal zal mede afhankelijk zijn van verzoeken van de EU en gebaseerd zijn op de operationele behoefte. De maximale Nederlandse bijdrage betreft veertig civiele politiefunctionarissen. De focus van de Nederlandse inzet is gericht op de provincie Kunduz. Daarnaast zijn civiele politiefunctionarissen en civiele medewerkers werkzaam in Kabul. In de raming is rekening gehouden met een deelneming van tien marechaussees aan EUPOL ten laste van beleidsartikel 20. De EUPOL-missie kende aanvankelijk een duur van drie jaar tot juni 2010, maar is inmiddels verlengd tot 31 mei 2013. De Nederlandse bijdrage loopt vooralsnog ook tot deze datum.

United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO)

Referte: VNVR Resolutie 50 van 29 mei 1948.

UNTSO heeft tot taak toe te zien op de naleving van de bestaande bestandsafspraken tussen de landen in de regio. Nederland neemt al sinds 1956 deel aan deze missie van de Verenigde Naties (VN). De Nederlandse deelneming aan deze missie is van onbepaalde duur. Nederland levert in 2012 twaalf officieren voor verschillende waarnemersgroepen in Syrië, Israël, en Libanon en het hoofdkwartier van UNTSO te Jeruzalem.

Combined Maritime Forces (CMF)

De CMF richten zich naast de strijd tegen het internationaal terrorisme ook op piraterijbestrijding en hebben hiervoor een afzonderlijke taakgroep (CTF-151) ingesteld. Nederland draagt in 2012 met twee militairen bij aan de staf van het hoofdkwartier van de CMF in Bahrein.

EU NAVFOR Atalanta

Referte: Kamerbrief 29 521, nr. 168 van 1 juni 2011.

Met de start van operatie Atalanta op 8 december 2008 is de eerder door Nederland bepleite EU-bijdrage aan de beveiliging van humanitaire transporten voor de kust van Somalië een feit geworden. Het mandaat van de EU-operatie loopt in december 2012 af. De hoofdtaken van deze missie bestaan uit escortering van VN-transporten van het *World Food Programme* en de missie van de Afrikaanse Unie in Somalië (AMISOM), de bescherming van kwetsbare schepen, het voorkomen, bestrijden en verstoren van piraterij en het monitoren van de bescherming van

kwetsbare schepen, van piraterij en het monitoren van vissersactiviteiten voor de kust van Somalië. In 2012 bestaat de Nederlandse bijdrage uit de inzet van het fregat Hr.Ms. Van Amstel in de eerste helft van 2012. De Nederlandse deelneming is gepland tot en met mei 2012.

Ocean Shield

Referte: Kamerbrief 29 521, nr. 168 van 1 juni 2011

Het mandaat van operatie Ocean Shield betreft de bescherming van koopvaardijsschepen in de *Internationally Recommended Transit Corridor* (IRTC) in de Golf van Aden en de uitvoering van patrouilletaken in het Somalië Bassin. Tevens voert de operatie individuele escortes uit van VN-transporten en richt de operatie zich op het voorkomen, bestrijden en verstoren van piraterijaanvallen. Vanaf 1 januari 2012 levert Nederland voor de duur van een jaar de commandant, het stafschip en een deel van de internationale staf aan de *Standing NATO Maritime Group* (SNMG) 1. Dit betekent dat de stafschepen Hr.Ms. De Ruyter, Hr. Ms. Tromp en Hr. Ms. Evertsen in 2012 achtereenvolgens zullen deelnemen aan SNMG-1. Vanaf juni 2012 worden de fregatten Hr. Ms. Tromp en Hr.Ms. Evertsen in *Combined Task Force* (CTF) 508-verband ingezet voor *Ocean Shield*. Ook zal Nederland in het voorjaar van 2012 met de inzet van een onderzeeboot bijdragen aan deze operatie. De Nederlandse bijdrage aan deze missie loopt tot december 2012.

United Nations and African Union Mission in Darfur (UNAMID)

Referte: Kamerbrief verlenging Nederlandse bijdrage aan UNAMID, 29 521, nr. 162 van 4 maart 2011

Als gevolg van het conflict in de regio Darfur (West-Soedan) is sprake van een groot aantal vluchtelingen. Deze mensen verblijven in meerdere grote vluchtelingenkampen in de regio. UNAMID heeft tot taak een veilige omgeving te creëren voor hulporganisaties die humanitaire hulp verlenen aan de bevolking van de vluchtelingenkampen. De bouw van drie grote UNAMID vluchtelingenkampen in Darfur nadert voltooiing en de meeste *teamsites* in de Darfur regio zijn ingericht. Tot 31 maart 2012 zijn twee Nederlandse militairen geplaatst in het hoofdkwartier van UNAMID in El Fasher. Zij werken in de staf bij de planning en logistieke ondersteuning van de missie.

Netherlands Liaison Team CENTCOM (NLTC)

Het Nederlandse liaisonteam bij *Central Command* (CENTCOM) in Tampa, Florida, houdt zich bezig met de coördinatie en ontwikkelingen in de strijd tegen het internationale terrorisme, de ISAF-operatie en andere operaties die vallen onder CENTCOM. Het betreft hier een missiegerelateerde plaatsing van liaisoncapaciteit. Deze capaciteit wordt periodiek geëvalueerd en zal waarschijnlijk worden voorgezet tot het einde van de geïntegreerde politiemissie in Kunduz.

2.2.1.2 Contributies

Nederland draagt bij aan de gemeenschappelijke uitgaven van de Navo en de EU. Dit bedrag staat los van een eventuele Nederlandse deelname aan een specifieke missie van de Navo of de EU.

2.2.1.3 Nationale inzet

Operationele doelstelling

Handhaving van de rechtsorde en ondersteuning van civiele overheden binnen het Koninkrijk.

Structurele nationale taken

In deze paragraaf is alleen de incidentele inzet van Defensie opgenomen waarvan de additionele kosten kunnen worden verrekend met de Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht (FNIK). Defensie voert daarnaast structureel een aantal taken uit voor civiele overheden. De structurele nationale taken van Defensie zijn vastgelegd in wet- of regelgeving of er zijn specifieke afspraken over gemaakt en er hoeft geen verzoek om bijstand of steunverlening te worden ingediend. Deze taken zijn in de beleidsartikelen van de desbetreffende operationele commando's opgenomen. Enkele voorbeelden zijn kustwachttaken, explosievenopruiming en de eigen taken op grond van artikel 6 Politiewet 1993.

Militaire bijstand en militaire steunverlening

De ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Veiligheid en Justitie en Defensie hebben bestuursafspraken gemaakt over de gegarandeerde beschikbaarheid van militaire (specialistische) capaciteiten en de operationele aansturing daarvan onder civiel gezag (Intensivering Civiel-Militaire samenwerking, ICMS). Eind 2012 stelt Defensie de toegezegde gegarandeerde capaciteit beschikbaar in de vorm van een respons-, detectie- en ontsmettingscapaciteit voor chemische, biologische, radiologische of nucleaire besmetting (CBRN). Verder wordt incidentele inzet verwacht die niet valt onder de structurele en reguliere militaire bijstand of militaire steunverlening. Voor de uitvoering van militaire bijstand en steunverlening heeft het ministerie van Veiligheid en Justitie samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeentes in FNIK vanaf 2012 jaarlijks € 2, 25 miljoen beschikbaar gesteld.

2.2.1.4. Overige Inzet

Operationele doelstelling

De militaire ondersteuning bij de handhaving van de rechtsorde en veiligheid in gebieden buiten het Koninkrijk der Nederlanden.

Inzet Vessel Protection Detachments (VPD's)

Het aantal verzoeken van Nederlandse reders om ondersteuning van de overheid bij beveiliging van kwetsbare schepen in risicogebieden is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Het AIV-rapport «Piraterijbestrijding op zee – een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden» beval aan in bepaalde gevallen tot deze ondersteuning over te gaan. Deze ontwikkelingen hebben ertoe bijgedragen dat in 2011 een aantal kwetsbare transporten van overheidswege door VPD's is beschermd. Er is een beleidskader opgesteld dat operationele, juridische en financiële kaders adresseert. Voor 2012 wordt uitgegaan van de inzet van twintig VPD's. Hiervoor zal een bedrag van € 9 miljoen begroot worden. € 4,5 miljoen van deze € 9 miljoen zijn additionele uitgaven en worden begroot op dit beleidsartikel. De overige € 4,5 miljoen bestaat uit uitgaven voor brandstof, reserverdelen, vliegreuen en transport. Deze uitgaven vallen binnen de gereedstelling en instandhouding en zijn opgenomen bij de desbetreffende beleidsartikelen.

Kleine missies buiten artikel 20

Tot slot neemt Defensie deel aan verscheidene kleine missies die niet worden begroot op beleidsartikel 20. Deze missies vallen onder het oefenplafond van de operationele commando's en worden begroot op de andere beleidsartikelen in deze begroting, dan wel betaald door het ministerie van Buitenlandse Zaken of gefinancierd door de EU. Het betreft de *Security Sector Development*-missie in Burundi, de inzet van vijftig Nederlandse militairen voor grensbewaking in de FRONTEX-pool, de door de Verenigde Staten geleide trainingsmissie van Palestijnse veiligheids-eenheden op de Westelijke Jordaanoever, de Nederlandse deelneming aan het *United Nations Office on Drugs and Crime* (UNODC) in Oost-Afrika en aan de *African Contingency Operations Training and Assistance* (ACOTA)-programma's in Rwanda, Burundi en Oeganda.

Ontvangsten

De ontvangsten hebben betrekking op de vergoedingen van EU-, Navo- en VN-partners voor de door Nederland geleverde diensten of ingezette personele en materiële middelen. Defensie ontvangt daarnaast € 4,5 miljoen van de reders als vergoeding voor de inzet van de VPD's.

2.2.2 Commando zeestrijdkrachten – beleidsartikel 21

Algemene doelstelling

Het Commando zeestrijdkrachten (CZSK) levert (specifiek) operationeel gereede maritieme expeditionaire capaciteit voor nationale en internationale operaties.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Voor de maritieme capaciteit van de krijgsmacht moet het CZSK maritieme eenheden operationeel gereed stellen en houden. Zeestrijdkrachten zijn zowel voor expeditionaire als voor nationale taken inzetbaar. Omdat zij het vereiste materieel en voorraden meevoeren, zijn zeestrijdkrachten in hoge mate logistiek onafhankelijk van het gebied waarin zij opereren en beschikken zij hierdoor over een grote strategische en tactische mobiliteit. Maritieme operaties op open zee, zoals operaties ter bescherming van de scheepvaart tegen piraterij, zijn nog steeds van belang. Daarnaast hebben de veranderingen in de internationale veiligheidssituatie geleid tot een grotere aandacht voor maritieme en amfibische operaties in kustwateren. Afhankelijk van de uit te voeren opdracht kan een maritieme expeditionaire taakgroep worden samengesteld uit vloot- en marinierseenheden, aangevuld met helikoptercapaciteit vanuit het Defensie Helikopter Commando. Ook onderzeeboten kunnen hiervan deel uitmaken. Ten slotte voert het CZSK nationale taken uit zoals kustwachttaken en maritieme explosievenopruiming.

Verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de mate van gereedheid, de omvang en de samenstelling van het CZSK.

Externe factoren

Het behalen van de algemene doelstelling hangt af van de beschikbaarheid van voldoende opgeleid, geoefend en gemotiveerd personeel, voldoende materieel dat voldoet aan alle operationele vereisten en de mogelijkheden hier realistisch mee op te leiden en te oefenen. De personele vulling wordt mede bepaald door niet-beïnvloedbare factoren als de demografische ontwikkeling en de economische situatie. Het kunnen beschikken over het gewenste materieel wordt mede bepaald door niet-beïnvloedbare factoren, zoals mogelijke complexe materiële problemen die alleen met een meerjarig verbetertraject kunnen worden aangepakt. De geoefendheid van eenheden is afhankelijk van voldoende oefen- en trainingsmogelijkheden in binnen- en buitenland, waarbij zowel met andere operationele commando's (*joint*) als met buitenlandse eenheden (*combined*) wordt geoefend.

Budgettaire gevolgen van het beleid

De financiële middelen die het CZSK ter beschikking staan voor de verwezenlijking van de operationele doelstellingen zijn in de volgende tabel opgenomen. Deze tabel budgettaire gevolgen is voor jaren 2010 en 2011 ingedeeld conform de oude definities van apparaat- en programma-uitgaven. Vanaf 2012 zijn de nieuwe definities gehanteerd.

Beleidsartikelen

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	599 001	572 860	567 232	561 819	536 546	532 913	548 020
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
waarvan juridisch verplicht per 31-12-2011			20 832	19 760	18 109	18 595	15 028
Commando ZSK Nederland,	521 057	491 488	41 185	42 625	39 512	40 637	40 636
<i>waarvan Operationele eenheden</i>	<i>403 584</i>	<i>390 597</i>					
<i>waarvan Opleidingen</i>	<i>117 473</i>	<i>100 891</i>					
Commando ZSK Carib	45 129	46 921	1 883	1 974	1 979	1 979	1 979
Kustwacht Nederland	24 690	28 115	19 998	20 034	18 953	18 983	18 984
Kustwacht voor het Koninkrijk der Nederlanden in het Caribisch gebied	2 796	2 871	3 101	3 501	3 494	3 502	3 502
Totaal programma-uitgaven	593 672	569 395	66 167	68 134	63 938	65 101	65 101
Apparaatsuitgaven							
Staf Commando ZSK	14 783	17 143	12 848	11 853	8 759	8 408	8 408
Operationele eenheden			482 952	476 507	458 542	454 075	469 182
Bijdragen aan SSO's	5 394	5 204	5 265	5 325	5 307	5 329	5 329
Apparaatsuitgaven verdeeld naar categorie:							
<i>personele uitgaven</i>			<i>385 641</i>	<i>382 113</i>	<i>366 144</i>	<i>362 707</i>	<i>377 356</i>
<i>huisvesting</i>			<i>30 757</i>	<i>29 660</i>	<i>28 306</i>	<i>27 367</i>	<i>26 500</i>
<i>ICT</i>			<i>21 370</i>	<i>18 418</i>	<i>16 959</i>	<i>16 747</i>	<i>16 747</i>
<i>overige exploitatie</i>			<i>63 297</i>	<i>63 494</i>	<i>61 199</i>	<i>60 991</i>	<i>62 316</i>
Totaal apparaatsuitgaven	20 177	22 347	501 065	493 685	472 608	467 812	482 919
Totaal uitgaven	613 849	591 742	567 232	561 819	536 546	532 913	548 020
Totaal ontvangsten	11 791	13 564	13 564	13 564	13 564	13 564	13 564

Budgetflexibiliteit

Binnen de programma-uitgaven is per 1 januari 2012 voor 31 procent contractuele verplichtingen aangegaan. Het overige deel is in beginsel verbonden aan het vastgestelde activiteitsniveau teneinde te komen tot de realisatie van de operationele doelstellingen.

Verdeling operationele doelstellingen

In de onderstaande tabel zijn de voor de operationele eenheden geraamde uitgaven verdeeld naar de operationele doelstellingen. Deze uitgaven bestaan uit de totale programma-uitgaven van CZSK plus de apparaatsuitgaven voor de operationele eenheden (inclusief de opleidingskosten).

bedragen x € 1 miljoen	2012	2013	2014	2015	2016
operationele doelstelling 1	91,1	90,4	86,7	86,2	88,7
operationele doelstelling 2	218,2	216,4	207,6	206,3	212,3
operationele doelstelling 3	239,8	237,8	228,2	226,7	233,3
Totaal	549,1	544,6	522,5	519,2	534,3

Operationele doelstellingen

Operationele doelstelling 1:

Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet.

Operationeel gereede eenheden worden ingezet voor internationale en nationale operaties teneinde bij te dragen aan de uitvoering van de drie hoofdtaken van Defensie.

Beleidsartikelen

Operationele doelstelling 2: Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden.

Om met eenheden onmiddellijk te kunnen bijdragen aan de drie hoofdtaken van Defensie is een gedeelte van de eenheden operationeel gereed. Deze eenheden zijn personeelsgereed, materieelgereed en geoefend voor de organieke taak of een deel daarvan.

Operationele doelstelling 3: Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden.

Om gedurende een langere periode blijvend een aantal eenheden operationeel gereed te hebben, is een groter aantal eenheden nodig. Daarmee kunnen eenheden herstellen van inzet, (groot) onderhoud uitvoeren, reorganisaties doorvoeren, vertrouwd raken met nieuw materieel, hun personeel opleidingen laten volgen en (opnieuw) gereedstellen voor de organieke taak of een specifiek deel daarvan. Eenheden die zijn aangemerkt als onderdeel van het «voortzettingsvermogen» kunnen worden ingezet voor opdrachten die een minder hoog trainingsniveau vereisen, zoals in het kader van de civiel-militaire samenwerking. Tevens kunnen deze eenheden kleinschalige, specialistische opdrachten uitvoeren.

Specifiek en organiek gereedstellen van eenheden

De organieke taak is het geheel van taken waarvoor een organieke eenheid standaard is ingericht. In beginsel worden eenheden gereedgesteld voor de uitvoering van alle elementen van de organieke taak; er is dan sprake van organieke operationele gereedheid. Wanneer echter al bekend is waarvoor een eenheid zal worden ingezet, is het niet doelmatig de eenheid gereed te stellen voor de gehele organieke taak. Het is dan zinvol de eenheid specifiek gereed te stellen voor het deel van de organieke taak dat nodig is voor de missie; er is dan sprake van specifieke operationele gereedheid. Daarnaast kan het zijn dat eenheden specifiek operationeel worden gereedgesteld omdat een deel van de organieke taak tijdelijk niet uitgevoerd kan worden door schaarste aan personeel, materieel of een gebrek aan oefengelegenheid.

Doelstellingenmatrix CZSK 2012						2012
Groep	Organieke eenheid	Geplande inzet (OD1)	Totaal aantal eenheden	Operationeel gereede eenheden (OD 1 of OD2)		Voortzettingsvermogen (OD3)
				specifiek	organiek	
Staf	NLMARFOR	0,5	1		1	
Vlooteenheden	Fregatten	1	4	1,4 ¹	1	1,6
	LC-fregat					
	M-fregat	0,5	2	0,8 ^{1,2}	0	1,2
	Patrouilleschepen		0			
	Bevoorradingsschepen	0,3	1	0,3 ²	0	0,7
	Landing Platform Docks	0,3	2	0,9 ²	0	1,1
	Onderzeeboten	0,7	4		2	2
	Ondersteuningsvaartuig OZD		1		1	
	Mijnenbestrijdingsvaartuigen	1	6	3 ³	1	2
	Hydrografische opnemingsvaartuigen	1	2		1,2	0,8
	Ondersteuningsvaartuig CARIB		1		0,8	0,2
	Mariniers-eenheden	Mariniersbataljons	0,2	2	1 ⁴	

Doelstellingenmatrix CZSK 2012					2012	
Groep	Organieke eenheid	Geplande inzet (OD1)	Totaal aantal eenheden	Operationeel gereede eenheden (OD 1 of OD2)		Voortzettingsvermogen (OD3)
				specifiek	organiek	
	Ondersteunende mariniersbataljons		2	1 ⁵		1
	Unit Interventie Mariniers	1	1		1	
	Marinierscompagnie CARIB		1	0,5 ⁶	0,5	
	Bootpeloton Caribisch Gebied		1	1 ⁷		
Overige eenheden	Defensie Duikgroep		1		1	

¹ Bemand en toegerust voor maritieme interdictieoperaties en antipiraterij

² Bemand en toegerust voor inzet als stationsschip in het Caribisch gebied (CARIB)

³ Bemand en toegerust voor Schip van de wacht en kustwachttaken waaronder explosievenruiming (RDS)

⁴ Antitank-en mortierpeloton van het mariniersbataljon zijn specifiek operationeel gereed wegens vermindering van gebruik van duurdere munitiesoorten.

⁵ Ondersteuning voor één mariniersbataljon, bestaande uit elementen afkomstig uit beide ondersteunende bataljons. De 120 mm mortieren van het GEVSTBAT zijn specifiek gereed vanwege de geplande overgang naar het CLAS en munitietekorten.

⁶ Eenheid beschikt in eerste helft 2012 beperkt over nachtzichtapparatuur en QCB .50.

⁷ In 2012 heeft de overgang plaats naar FRISC. Eenheid beschikt de eerste helft van 2012 beperkt over nachtzichtapparatuur.

Gereed voor internationale inzet

NLMARFOR. Gedurende 2012 wordt het commando over de *Standing NATO Maritime Group 1 (SNMG1)* geleverd (1-ster commando en een deel van de staf). Deze maritieme taakgroep is een permanent element van het maritieme deel van de *Immediate Response Force (IRF)* van de *NATO Response Force (NRF)* en wordt de helft van de tijd ingezet in de antipiraterij-operatie van de *Navo (Ocean Shield)*.

Fregatten. Op roulatiebasis worden in 2012 LC-fregatten ingezet als vlaggenschip van de SNMG 1. Verder wordt een M-fregat ingezet in de periode april tot en met mei 2012 in het kader van de anti-piraterijoperatie *Atalanta*.

Marinierseenheden. In de periode vanaf mei tot en met november 2012 ondersteunt een deel van het eerste mariniersbataljon de politietrainingsmissie in Kunduz.

Onderzeeboten

Het uitgangspunt is dat gedurende 2012 tweemaal een onderzeeboot wordt ingezet voor een gerubriceerde opdracht.

Defensie Duikgroep

In 2012 wordt een maritiem explosievenopruimingspeloton beschikbaar gesteld voor de IRF van de NRF.

Gereed voor nationale inzet

Stationsschip Caribisch gebied. Een grote bovenwaterenheid (fregat, bevoorraders of *Landing Platform Dock, LPD*) met boordhelikopter van het Defensie Helikopter Commando wordt op roulatiebasis ingezet als stationsschip in het Caribisch gebied ten behoeve van het Commando der Zeemacht in het Caribisch Gebied (CZMCARIB) en de Kustwacht Caribisch gebied. De huidige planning voor 2012 gaat uit van achtereenvolgens het bevoorradingschip, een LPD en een M-fregat.

Beleidsartikelen

Mijnenbestrijdingsvaartuigen en ondersteuningsvaartuig Hr.Ms. Mercur. De Kustwacht Nederland heeft de beschikking over 120 vaardagen met een kleine bovenwatereenheid ten behoeve van controle- en handhavingstaken evenals explosievenruiming.

Hydrografische opnemingsvaartuigen en mijnenbestrijdingsvaartuigen. Vanwege een noodzakelijke modificatie aan de voortstuwingsinstallatie zijn de hydrografische opnemingsvaartuigen in 2012 maximaal 150 dagen beschikbaar voor opnamewerkzaamheden ten behoeve van het actualiseren van hydrografische publicaties.

Unit Interventie Mariniers (UIM). De UIM is paraat voor terreurbestrijding.

Grote bovenwatereenheden. Een bovenwatereenheid is in het kader van ICMS als schip van de wacht binnen maximaal 48 uur beschikbaar voor de onderschepping van vaartuigen en het *boarden* van zeeschepen.

Mijnenbestrijdingsvaartuigen. Een mijnenbestrijdingsvaartuig is in het kader van ICMS als schip van de wacht binnen maximaal 48 uur beschikbaar voor het opsporen en ruimen van zeemijnen.

Ondersteuningsvaartuig Caribisch gebied. Het ondersteuningsvaartuig Hr.Ms. Pelikaan is gereed voor inzet ten behoeve van humanitaire hulpverlening tijdens het orkaanseizoen in het Caribisch gebied.

Marinierscompagnie op Aruba. De op Aruba gestationeerde marinierscompagnie is beschikbaar voor het beteugelen van oproer en hulpverlening bij calamiteiten.

Defensie Duikgroep (DDG). De duikunit is beschikbaar voor duikassistentie, duikmedische assistentie en havenbewaking in het kader van ICMS. Voor zoekdieptes tot vijftien meter is een team binnen één uur beschikbaar voor bijstand of inzet ten behoeve van de Kustwacht. Voor havenbescherming zijn binnen 48 uur twee eenheden beschikbaar, samengesteld uit de DDG en de Explosieven Opruimingsdienst (EOD).

2.2.3 Commando landstrijdkrachten - beleidsartikel 22

Algemene doelstelling

Het Commando landstrijdkrachten (CLAS) levert (specifiek) operationeel gereede grondgebonden expeditionaire capaciteit voor nationale en internationale operaties.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Om grondgebonden capaciteit te leveren dient het CLAS eenheden operationeel gereed te stellen en te houden. De opleiding en training voor grondgebonden operaties op alle geweldsniveaus is de grondslag voor een effectieve inzet, zowel expeditionair als nationaal. Het gereedstellingsproces binnen het CLAS richt zich daarom op de gereedstelling van eenheden voor operaties in het gehele geweldsspectrum.

Operaties op het land kunnen een sterk wisselend dreigingniveau hebben. Soms moet een opponent op hoog geweldsniveau worden bestreden, dan weer worden vooral beveiligingstaken uitgevoerd, wordt assistentie verleend aan lokale autoriteiten of moet humanitaire hulp worden verleend. Het vermogen tot snelle ontplooiing over grote afstanden, de beschikbaarheid van snel inzetbare middelen en een toereikende logistieke ondersteuning zijn daarbij essentieel. Het gereedstellingsproces is modulair. Eenheden kunnen desgewenst speciaal worden voorbereid en gereedgesteld voor een specifieke taak. Een deel van de eenheden van het CLAS van bataljons- en brigadegrootte wordt planmatig operationeel gereedgesteld op het hoogste trainingsniveau en is daarbij inzetbaar voor de meest complexe opdrachten en operaties op hun niveau. Niet-operationeel gereede eenheden (het voortzettingsvermogen) zijn voortdurend voor een veelheid aan taken inzetbaar. Voor inzet in het hoogste deel van het geweldsspectrum is enige reactietijd nodig.

Verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de mate van gereedheid, de omvang en de samenstelling van het CLAS.

Externe factoren

Voor een uitgebreide toelichting op de externe factoren zie beleidsartikel 21 CZSK.

Budgettaire gevolgen van het beleid

De financiële middelen die het CLAS ter beschikking staan voor de verwezenlijking van de operationele doelstellingen zijn in de volgende tabel opgenomen. Deze tabel budgettaire gevolgen is voor jaren 2010 en 2011 ingedeeld conform de oude definities van apparaat- en programma-uitgaven. Vanaf 2012 zijn de nieuwe definities gehanteerd.

Beleidsartikelen

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	1 384 682	1 299 227	1 218 614	1 139 137	1 057 637	1 022 352	1 019 930
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
waarvan juridisch verplicht per 31-12-2011			30 363	28 393	27 365	28 578	21 774
Operationeel Commando LAS,	1 098 768	1 065 286	97 855	88 002	82 126	85 015	85 017
<i>waarvan Operationele eenheden</i>	<i>817 619</i>	<i>820 885</i>					
<i>waarvan Opleidingen</i>	<i>281 149</i>	<i>244 401</i>					
Totaal programma-uitgaven	1 098 768	1 065 286	97 855	88 002	82 126	85 015	85 017
Apparaatsuitgaven							
Staf Commando LAS	265 794	215 759	19 466	18 048	13 544	13 346	13 504
Operationele eenheden			1 082 972	1 014 555	943 499	905 448	902 866
Bijdragen aan SSO's	20 120	18 182	18 321	18 532	18 468	18 543	18 543
Apparaatsuitgaven verdeeld naar categorie:							
<i>personele uitgaven</i>			<i>875 582</i>	<i>836 916</i>	<i>793 283</i>	<i>776 971</i>	<i>757 703</i>
<i>huisvesting</i>			<i>80 949</i>	<i>71 627</i>	<i>66 805</i>	<i>63 279</i>	<i>59 805</i>
<i>ICT</i>			<i>47 370</i>	<i>36 004</i>	<i>33 697</i>	<i>33 323</i>	<i>33 312</i>
<i>overige exploitatie</i>			<i>116 858</i>	<i>106 588</i>	<i>81 726</i>	<i>63 763</i>	<i>84 093</i>
Totaal apparaatsuitgaven	285 914	233 941	1 120 759	1 051 135	975 511	937 337	934 913
Totaal uitgaven	1 384 682	1 299 227	1 218 614	1 139 137	1 057 637	1 022 352	1 019 930
Totaal ontvangsten	21 017	15 823	15 823	15 823	15 823	15 823	15 823

Budgetflexibiliteit

Binnen de programma-uitgaven is per 1 januari 2012 voor 31 procent contractuele verplichtingen aangegaan. Het overige deel is in beginsel verbonden aan het vastgestelde activiteitsniveau teneinde te komen tot de realisatie van de operationele doelstellingen.

Verdeling operationele doelstellingen

In onderstaande tabel zijn de voor de operationele eenheden geraamde uitgaven verdeeld naar de operationele doelstellingen. Deze uitgaven bestaan uit de totale programma-uitgaven van CLAS plus de apparaatsuitgaven voor de operationele eenheden (inclusief de opleidingskosten).

bedragen x € 1 miljoen	2012	2013	2014	2015	2016
operationele doelstelling 1	35,5	33,2	30,9	29,8	29,7
operationele doelstelling 2	344,6	321,8	299,3	289,1	288,3
operationele doelstelling 3	800,7	747,6	695,4	671,6	669,9
Totaal	1 180,8	1 102,6	1 025,6	990,5	987,9

Operationele doelstellingen

Zie beleidsartikel 21 CZSK voor een uitgebreide toelichting op de drie operationele doelstellingen.

Operationele doelstelling 1:	Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet.
Operationele doelstelling 2:	Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden.
Operationele doelstelling 3:	Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden.

Beleidsartikelen

Specifiek en organiek gereedstellen van eenheden

Zie de toelichting bij deze paragraaf in beleidsartikel 21 CZSK voor een uitgebreide uitleg van de specifieke en organieke gereedstelling van eenheden.

Doelstellingenmatrix CLAS 2012					2012	
Groep	Organieke eenheid	Geplande inzet (OD1) ¹	Totaal aantal eenheden	Totaal aantal operationeel gereede (OG) eenheden (OD1+ OD2)		Voortzettingsvermogen OD3
				Specifiek OG	Organiek OG	
HRF(L)HQ	NL deel HRF HQ		3		3	
Korps Commando troepen	Commandotroepencompagnie		4		2	2
Luchtmobiele Brigade	Brigadehoofdkwartier + Stafcompagnie		1	1 ²		
	Infanteriebataljon Luchtmobiel	0,1	3		1	2
	Gevechtssteun eenheden	0,1	1		0,5	0,5
	Logistieke eenheden	0,2	3		0,6	2,4
	NATRES Bataljons		2	2 ⁴		
Gemechaniseerde Brigades (13, 43 Mechbrig) ⁵	Brigadehoofdkwartier + Stafcompagnie	0,1	2		1	1
	Pantserinfanteriebataljon	0,1	4		0,5	3,5
	Brigade verkenningsskadron		2		0,8	1,2
	Afdeling veldartillerie		1		0,1	0,9
	Pantsergeniebataljon	0,1	2		0,5	1,5
	Logistieke eenheden		4		0,8	3,2
	NATRES Bataljons		3	3 ⁴		
Operationeel Ondersteunings Commando Land (OOCL)	Staf OOCL + Stafcompagnie		1		1	
	Geniebataljon		1		0,4	0,6
	JISTARC modules	0,3	5		2	3
	CIS-bataljon (3 compagnieën)		3		1	2
	CIMIC bataljon (6 CIMIC Support Elements)		6		2	4
	Bevoorradings- en Transportbataljon		2		1	1
	Geneeskundig bataljon (5 MTF)		5		2,5	2,5
	Herstelcompagnie		3		0,2	2,8
	Commando Element		0,8 ⁷			0,8
	Patriot		3		3	
Commando Grondgebonden Luchtverdediging (DGLC) ⁶	AMRAAM		2		1,8	0,2
	Stinger		3		2,1	0,9
EOD	Ploegen	6 ³	48		12	36

¹ Betreft inzet GPM.

² Beperkte organieke commandovoeringsondersteuning voor optreden in het mobiele domein.

⁴ Kent beperkingen bij optreden bij duisternis.

⁵ Vanaf december 2012 zal de 101e CBRN-verdedigingscompagnie naast expeditionaire taken ook belast worden met ICMS. Wanneer de eenheid expeditionair ingezet wordt, kan de ICMS-capaciteit niet geleverd worden.

⁶ Vanaf 1 januari 2012 zal het DGLC onder het *Single Service Management* (SSM) van het CLAS geplaatst worden. Daarnaast zal het DGLC in 2012 starten met een opwerkprogramma voor de *Air Missile Defence Task Force* (AMDTF).

⁷ Commando element wordt opgericht vanaf 2e kwartaal 2012.

³ Betreft inzet ICMS en GPM.

Gereed voor internationale inzet

Ten behoeve van de Geïntegreerde Politie Missie in Afghanistan levert het CLAS in 2012:

- Een staf (0,1 eenheid);
- Een pantserinfanteriecompagnie, dit betekent een bijdrage van 0,2 eenheid over 2012;
- Een logistieke bijdrage, dit betekent een bijdrage van 0,2 eenheid in 2012;
- Een geniebijdrage, dit betekent een bijdrage van 0,2 eenheid in 2012;
- Een EOD-bijdrage van twee ploegen, dit betekent een bijdrage van 2 eenheden in 2012;
- Een bijdrage aan het *Joint Intelligence Surveillance Target Acquisition and Reconnaissance Commando (JISTARC)*, dit betekent een bijdrage van 0,3 eenheid in 2012;
- Inzet van individuele militairen voor de vulling van bijvoorbeeld staven en het *National Support Element (NSE)*.

Bij een nieuwe missie zal per geval worden gezien welke CLAS-eenheden hiervoor in aanmerking komen. Gezien de overgangsfase waarin het CLAS zich bevindt, is in 2012 de inzet van voldoende eenheden voor een tweede langdurige stabilisatieoperatie voor het CLAS niet zonder meer haalbaar.

Gereed voor nationale inzet

Explosievenopruimingsdienst. De EOD heeft voortdurend ploegen op afroep beschikbaar voor civiele werkzaamheden in opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Veiligheid en Justitie of lokale civiele autoriteiten. Het betreft verkennende zoekacties en de opsporing en ruiming van conventionele of geïmproviseerde explosieven. Voorts doet de EOD preventief onderzoek op locaties. Ten behoeve van deze taken worden vier ploegen ingezet. In het kader van ICMS moeten vier van deze ploegen binnen een bepaalde termijn op verschillende locaties ter plaatse kunnen zijn.

Bewaken en beveiligen. Voor de bewaking en beveiliging van objecten, gebieden, routes en grenzen worden in het kader van de civiel-militaire samenwerking mobiele radarsystemen en kleine onbemande vliegtuigen ingezet. Indien nodig is hiervoor binnen 48 uur een eenheid ter grootte van een bataljon beschikbaar.

Compagnie in de West. Het CLAS levert op rotatiebasis permanent een compagnie aan het CZMCARIB voor het beteugelen van oproer, het leveren van bijstand en territoriale verdediging.

ICMS. Het CLAS garandeert naast de reeds genoemde nationale inzet voortdurend de beschikbaarheid van personeel en middelen in het kader van de gemaakte afspraken over de civiel-militaire samenwerking. Vanaf 1 december 2012 garandeert het CLAS een permanente (deels geïmproviseerde) inzet in het kader van ICMS met een CBRN-responsteam dat binnen twee uur beschikbaar is en een team met ontsmettingscapaciteit dat binnen zes uur beschikbaar is.

Rampenbestrijding en algemene militaire bijstand. Voor de bestrijding van rampen, het verlenen van noodhulp en voor de algemene militaire bijstand aan civiele instanties zijn beschikbaar:

Beleidsartikelen

- Een stafdetachement voor de ondersteuning van het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum te Driebergen binnen 48 uur;
- Een detachement van drieduizend militairen voor de uitvoering van rampenbestrijding, bewaking en beveiliging en algemene ondersteunende taken – samengesteld uit militaire eenheden van alle operationele commando's – binnen 48 uur;
- Transportcapaciteit (rups en wiel) voor de verplaatsing van personen en materiaal uit moeilijk toegankelijke gebieden binnen 48 uur;
- Een constructie-eenheid inclusief technische adviescapaciteit voor het maken van noodconstructies en noodvoorzieningen binnen 48 uur;
- Een vouwbrugseenheid voor noodbruggen en noodvloten binnen 48 uur;
- Voorzieningen ter ondersteuning van bestuurlijke of operationele centra in geval van uitval van bestaande verbindingsmiddelen binnen 24 uur;
- Mobiele grondradarsystemen voor bewaking van objecten en gebieden binnen 48 uur;
- Kleine onbemande vliegtuigen ter bewaking en beveiliging van objecten en gebieden binnen 48 uur;
- Geneeskundige hulpposten voor triage en eerstelijns hulp binnen 48 uur;
- Een noodhospitaal voor tweedelijns verzorging binnen 48 uur;
- Een ziekenautopeloton als aanvulling op de civiele capaciteit binnen 48 uur;
- CBRN¹-respons, detectie- en ontsmettingscapaciteit binnen twee tot zes uur.

---

¹ De 101 CBRN-verdedigingscompagnie is ingericht ter bestrijding van chemische, biologische, radioactieve of nucleaire rampen.

2.2.4 Commando luchtstrijdkrachten – beleidsartikel 23

Algemene doelstelling

Het Commando luchtstrijdkrachten (CLSK) levert lucht- en grondgebonden capaciteit voor nationale en internationale operaties.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Voor de lucht- en grondgebonden operationele capaciteit van de krijgsmacht moet het CLSK eenheden gereed stellen en houden. Luchtstrijdkrachten zijn inzetbaar voor zowel expeditionaire taken als voor nationale taken, zoals de bescherming van het nationale luchtruim en brandbestrijding.

Vanwege de veranderingen in de veiligheidssituatie in de afgelopen decennia is het CLSK zich steeds meer gaan toeleggen op de uitvoering van luchtoperaties op grote afstand. Deze operaties kunnen gedurende langere tijd worden volgehouden. De luchtstrijdkrachten kunnen worden ingezet ter afschrikking van geweldsgebruik, ter ontzegging van het gebruik van het luchtruim of ter afdwinging van embargo's. Ook zorgen luchtstrijdkrachten voor veiligheid in de lucht en ondersteunen en beïnvloeden zij operaties op het land en op zee, overal ter wereld. Het optreden van het CLSK verschaft eigen eenheden en coalitiegenoten vrijheid van handelen. De helikopters bieden ondersteuning door onder meer tactisch transport, verkenningen en vuursteun, maar ook door reddingswerkzaamheden (*search and rescue*) en medische evacuatie. De luchttransporteenheden bieden ondersteuning bij strategische verplaatsingen van zowel personen als materieel.

Het CLSK is in staat om operaties uit te voeren in zowel het lagere als het hoge deel van het geweldsspectrum en daar waar nodig snel te (de)escaleren.

Verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang, de samenstelling en de vereiste mate van gereedheid van het CLSK.

Externe factoren

Voor een uitgebreide toelichting op de externe factoren zie beleidsartikel 21 CZSK.

Budgettaire gevolgen van het beleid

De financiële middelen die het CLSK ter beschikking staan voor de verwezenlijking van de operationele doelstellingen staan in de volgende tabel. Deze tabel budgettaire gevolgen is voor jaren 2010 en 2011 ingedeeld conform de oude definities van apparaat- en programma-uitgaven. Vanaf 2012 zijn de nieuwe definities gehanteerd.

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	754 488	682 108	654 176	626 490	595 978	594 713	610 125
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
waarvan juridisch verplicht per 31-12-2011			21 796	18 249	18 245	18 964	14 458
Commando LSK,	611 520	597 436	50 726	51 369	52 292	52 494	53 148
<i>waarvan Operationele eenheden</i>	554 376	531 525					
<i>waarvan Opleidingen</i>	57 144	65 911					

Beleidsartikelen

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Totaal programma-uitgaven	611 520	597 436	50 726	51 369	52 292	52 494	53 148
Apparaatsuitgaven							
Staf Commando LSK	100 861	96 205	25 105	24 178	21 349	21 100	21 101
Operationele eenheden			571 018	543 538	514 955	513 710	528 467
Bijdragen aan SSO's	8 707	8 467	7 327	7 405	7 382	7 409	7 409
Apparaatsuitgaven verdeeld naar categorie:							
<i>personele uitgaven</i>			384 986	363 704	342 853	350 724	363 671
<i>huisvesting</i>			54 656	51 508	56 959	46 876	44 678
<i>ICT</i>			18 994	15 381	15 039	15 438	15 438
<i>overige exploitatie</i>			144 814	144 528	128 835	129 181	133 190
Totaal apparaatsuitgaven	109 568	104 672	603 450	575 121	543 686	542 219	556 977
Totaal uitgaven	721 088	702 108	654 176	626 490	595 978	594 713	610 125
Totaal ontvangsten	15 986	9 181	9 181	9 181	9 181	9 181	9 181

Budgetflexibiliteit

Binnen de programma-uitgaven is per 1 januari 2012 voor 43 procent contractuele verplichtingen aangegaan. Het overige deel is in beginsel verbonden aan het vastgestelde activiteitsniveau ten einde te komen tot de realisatie van de operationele doelstellingen.

Verdeling operationele doelstellingen

In de onderstaande tabel zijn de voor de operationele eenheden geraamde uitgaven verdeeld naar de operationele doelstellingen. Deze uitgaven bestaan uit de totale programma-uitgaven van CLSK plus de apparaatsuitgaven voor de operationele eenheden, inclusief de opleidingskosten.

bedragen x € 1 miljoen	2012	2013	2014	2015	2016
operationele doelstelling 1	115,2	110,3	105,1	105,0	107,8
operationele doelstelling 2	216,2	206,8	197,1	196,8	202,1
operationele doelstelling 3	290,4	277,9	264,9	264,5	271,7
Totaal	621,7	594,9	567,2	566,2	581,6

Operationele doelstellingen

Zie beleidsartikel 21 CZSK voor een uitgebreide toelichting op de drie operationele doelstellingen.

- Operationele doelstelling 1: Beschikken over expeditionaire eenheden voor geplande internationale en nationale inzet.
- Operationele doelstelling 2: Beschikken over (specifiek) operationeel gereede expeditionaire eenheden.
- Operationele doelstelling 3: Beschikken over voortzettingsvermogen voor gereedstelling eenheden.

Specifiek en organiek gereed stellen van eenheden

Zie de toelichting bij deze paragraaf in beleidsartikel 21 CZSK voor een uitgebreide uitleg van de specifieke en organieke gereedstelling van eenheden.

Beleidsartikelen

Doelstellingenmatrix CLSK 2012–2016		2012				
Groep	Organieke eenheid	Geplande inzet (OD1)	Totaal aantal eenheden	Operationeel gereede eenheden (OD1 + OD2)		Voortzettings- vermogen (OD3)
				Specifiek	Organiek	
Jachtvliegtuigen	F-16	6	57		21	36
Helikopters (Defensie Helikopter Commando)	AH-64D Apache		21		7	14
	CH-47 Chinook		14		4	10
	AS-532 Cougar	2	8		4	4
	SH-14D Lynx	2 → 0	5 → 0		2 → 0	3 → 0
	AB-412SP (SAR)	1	3		2	1
	NH-90 NFH	0 → 2	7 → 12	4 → 0	0 → 5	3 → 7
	NH-90 TNFH		0			
Luchttransport	(K)DC-10		3		1,5	1,5
	C-130H Hercules		4		2	2
Force Protection	OGRV eenheden		3		2	1
	Command en Control		2		1	1
Air C4 ISR	AOCS	1	1		1	
	NDMC	1	1		1	
Kustwacht Nederland	Dornier DO-228	1	2		1	1

Gereed voor internationale inzet

Jachtvliegtuigen. In de eerste helft van 2012 is de inzet voorzien van acht F-16's voor de *NATO Response Force* (NRF)-18. In de tweede helft van 2012 is de inzet voorzien van eenzelfde aantal F-16's voor de NRF-19. De F-16's die voor de NRF kunnen worden ingezet, zijn daarnaast beschikbaar voor training.

Force protection. De «ObjectGrondverdediging» (OGRV)-pelotons worden operationeel gereedgesteld teneinde in voorkomend geval ondersteuning te kunnen leveren bij de inzet van jachtvliegtuigen of helikopters. Hierbij zijn twee *Command en Control*-elementen beschikbaar.

Maritieme helikopters. Gedurende het eerste half jaar zal een Lynx-helikopter worden ingezet aan boord van het stationschip in het Caribisch gebied en zal een Lynx-helikopter worden ingezet ten behoeve van de *Standing NATO Maritime Group* (SNMG). Vanaf het derde kwartaal zal geen Lynx-helikopter meer beschikbaar zijn voor boordtaken in verband met de uitfasering van het toestel. Vanaf 1 januari 2013 zal de eerste NH-90 beschikbaar zijn voor deze taak.

Gereed voor nationale inzet

Jachtvliegtuigen. Permanent worden twee F-16's ingezet ter bewaking van het Nederlandse luchtruim in het kader van de *Quick Reaction Alert* (QRA).

Helikopters. Een AB-412 helikopter verzorgt militaire *search and rescue* (SAR)-taken en patiëntenvervoer in het geval van medische noodgevallen vanaf de Waddeneilanden. Een NFH/Lynxhelikopter wordt permanent ingezet voor SAR-taken (Kustwacht Nederland) en patiëntenvervoer bij medische noodgevallen. In de periode tussen de uitfasering van de

Beleidsartikelen

Lynx-helikopter en de invoering van de NFH-helikopter zullen de SAR-taken en het patiëntenvervoer overgenomen worden door de Cougarhelikopter.

AOCS Nieuw Milligen. Het *Air Operations Control Station* (AOCS) Nieuw Milligen wordt in combinatie met de F-16's van de QRA permanent ingezet voor de beveiliging van het nationale luchtruim. Tevens dient het AOCS Nieuw Milligen als reservefaciliteit voor de radar op Schiphol. *NDMC.* De Nationale Datalink Management Cel (NDMC) coördineert, controleert en monitort de inzet van Link-16 binnen Nederland. Link-16 is een datanetwerk waarmee vliegtuigen met elkaar in verbinding staan.

Kustwachtvliegtuigen. Permanent wordt minimaal een Dornier 228 ingezet voor de uitvoering van kustwachttaken ten behoeve van Kustwacht Nederland.

Vliegtuigen en gevechtshelikopters. Dit betreft de ondersteuning van de civiele autoriteiten met F-16's en Apachehelikopters met inzet van specifieke sensoren op verzoek van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Transporthelikopters. Dit betreft de ondersteuning met helikopters voor calamiteitenbestrijding, brandbestrijding en militaire bijstand.

Luchttransport. Dit betreft de ondersteuning met luchttransport in het kader van ontwikkelingssamenwerking en de vreemdelingendienst. Tevens gaat het om ondersteuning bij het vervoer van leden van het Koninklijk Huis en het kabinet.

ICMS. Ter ondersteuning bij bewaking en beveiliging, rampenbestrijding en algemene steunverlening kan personeel van alle eenheden van het CLSK worden ingezet. Ook levert het CLSK voertuigen en een bijdrage aan eerstelijns medische zorg. Voor de tijdelijke opvang van grote aantallen personen bij rampen zijn conform de provinciale aanpak de vliegbases Leeuwarden en Woensdrecht beschikbaar.

2.2.5. Commando Koninklijke marechaussee – beleidsartikel 24

Algemene doelstelling

Het Commando Koninklijke marechaussee (CKmar) is een politieorganisatie met een militaire status die wereldwijd inzetbaar is voor vrede en veiligheid.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het CKmar heeft een veelzijdig takenpakket in het Koninkrijk der Nederlanden en in het buitenland. De Koninklijke marechaussee houdt zich onder gezagsverantwoordelijkheid van meerdere ministers bezig met beveiliging, handhaving van de vreemdelingenwetgeving waaronder grenstoezicht en het tegengaan van mensensmokkel politietaken ten behoeve van Defensie en op burgerluchtvaartterreinen, samenwerking met en bijstand aan de politie en de uitvoering van politietaken in het kader van internationale vredesoperaties. Naast het reguliere takenpakket fungeert het CKmar als strategische reserve voor de Nederlandse overheid. Het CKmar speelt snel en flexibel in op wijzigende omstandigheden door accenten te leggen binnen taakvelden of tussen taakvelden, waar nodig na toestemming van de betreffende gezagsdragers. Hiermee levert het CKmar direct en indirect een bijdrage aan de veiligheid in binnen- en buitenland.

Verantwoordelijkheid

De minister van Defensie is als beheersverantwoordelijke voor het CKmar verantwoordelijk voor de vaststelling van de mate van gereedheid, de omvang en de samenstelling van het CKmar. Het gezag over de marechaussee berust naast de minister van Defensie bij de minister van Veiligheid en Justitie en de minister voor Immigratie en Asiel. De gezagsdragers kunnen normen stellen waaraan het CKmar dient te voldoen. Deze kunnen liggen op het terrein van de personele gereedheid, maar ook uitrusting, infrastructuur en ICT-systemen. De uitvoering is opgedragen aan de commandant van de Koninklijke marechaussee.

Externe factoren

Voor een uitgebreide toelichting op de externe factoren zie het beleidsartikel 21 CZSK.

Budgettaire gevolgen van het beleid

De financiële middelen die het CKmar ter beschikking staan voor de realisatie van de operationele doelstellingen zijn in de volgende tabel opgenomen. Deze tabel budgettaire gevolgen is voor jaren 2010 en 2011 ingedeeld conform de oude definities van apparaat- en programma-uitgaven. Vanaf 2012 zijn de nieuwe definities gehanteerd.

Beleidsartikelen

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	381 059	401 053	372 144	356 476	351 597	348 424	345 733
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
waarvan juridisch verplicht per 31-12-2011			2 013	1 906	1 867	1 822	1 388
Operationele taakvelden Commando Kmar,	369 403	370 848	6 385	6 443	6 455	6 350	6 348
<i>waarvan Operationele eenheden</i>	321 178	327 431					
<i>waarvan Opleidingen</i>	48 225	43 417					
Totaal programma-uitgaven	369 403	370 848	6 385	6 443	6 455	6 350	6 348
Apparaatsuitgaven							
Staf Commando Kmar	30 427	27 300	11 949	11 622	9 293	9 197	9 238
Operationele eenheden			350 913	335 484	332 932	329 949	327 239
Bijdragen aan SSO's	3 584	2 905	2 897	2 927	2 917	2 928	2 928
Apparaatsuitgaven verdeeld naar categorie:							
<i>personele uitgaven</i>			278 207	268 169	265 797	264 772	261 690
<i>huisvesting</i>			29 263	21 656	21 165	19 410	19 410
<i>ICT</i>			16 970	14 786	14 439	13 284	13 285
<i>overige exploitatie</i>			41 319	45 422	43 741	44 608	45 020
Totaal apparaatsuitgaven	34 011	30 205	365 759	350 033	345 142	342 074	339 405
Totaal uitgaven	403 414	401 053	372 144	356 476	351 597	348 424	345 753
Totaal ontvangsten	5 941	4 652	4 652	4 652	4 652	4 652	4 652

Budgetflexibiliteit

Binnen de programma-uitgaven is per 1 januari 2012 voor 32 procent contractuele verplichtingen aangegaan. Het overige deel is in beginsel verbonden aan het vastgestelde activiteitsniveau ten einde te komen tot de realisatie van de operationele doelstellingen.

Verdeling naar taakvelden

In onderstaande tabel zijn de geraamde uitgaven verdeeld naar de taakvelden. Deze uitgaven bestaan uit de totale programma-uitgaven van het CKmar plus de apparaatsuitgaven voor de operationele eenheden, inclusief de opleidingskosten.

Verdeling gelden naar taakvelden CKMar					
bedragen x € 1 000	2012	2013	2014	2015	2016
– Programma Operationele Taakvelden	6 385	6 443	6 455	6 350	6 348
– Apparaat Operationele Eenheden	350 913	335 484	332 932	329 949	327 239
Totaal Operationeel CKMar	357 298	341 927	339 387	336 299	333 587
Waarvan:					
– Beveiliging	89 324	85 482	84 847	84 074	83 397
– Vreemdelingenwetgeving	167 930	160 706	159 512	158 061	156 786
– Militaire politietaken	50 022	47 870	47 514	47 082	46 702
– Politietaken burgerluchtvaartterreinen	28 584	27 354	27 151	26 904	26 687
– Assistentie, samenwerking en bijstand	3 573	3 419	3 394	3 363	3 336
– Internationale crisis- en humanitaire operaties	17 865	17 096	16 969	16 815	16 679

Operationele doelstellingen

Operationele doelstelling 1

Handhaving veiligheidsniveau in overeenstemming met de geldende veiligheidsconcepten.

Beleidsartikelen

Motivering

Het CKmar draagt als uitvoeringsorganisatie bij aan de realisatie van deze beleidsdoelstelling van het bevoegd gezag. Van het CKmar wordt inzet gevraagd voor de:

- Beveiliging van objecten en subjecten, de advisering en ondersteuning ten aanzien van de beveiliging van objecten, en optreden in geval van incidenten bij de beveiliging van objecten;
- Beveiliging van personen en het optreden in geval van incidenten bij de beveiliging van personen;
- Uitvoering van toezicht op de beveiliging van de burgerluchtvaart, waaronder luchtvracht, risicovluchten, het optreden in geval van incidenten en de uitvoering van de gewapende beveiliging;
- Beveiliging van waardetransporten van De Nederlandsche Bank (DNB) en het optreden in geval van incidenten bij de beveiliging van deze transporten;
- Beveiliging van ambassades op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken en het optreden in geval van incidenten bij de beveiliging van ambassades.

Instrumenten

De uitvoering van deze taken wordt verzorgd door de districten en de daaronder ressorterende brigades van het CKmar.

Indicatoren	Streefwaarde 2012
Aantal illegale betredingen van het object waarbij niet tijdig is geïntervenieerd	0
Aantal teams voor persoonsbeveiliging ten behoeve van het ministerie van Buitenlandse Zaken	4
Het percentage uitvoering Toezichtprogramma Beveiliging burgerluchtvaart	100%
Het servicepercentage beveiligde waardetransporten	100%

Operationele doelstelling 2

Beheersing van de vreemdelingenstroom in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving.

Motivering

Het CKmar draagt als uitvoeringsorganisatie bij aan de realisatie van deze beleidsdoelstelling. Van het CKmar wordt inzet gevraagd voor de:

- Uitvoering van het grenstoezicht, waaronder de uitvoering van persoonscontroles en de verstrekking van nooddocumenten;
- Uitvoering van het mobiel toezicht veiligheid (MTV), waaronder het houden van controles;
- Uitvoering van documentonderzoek op de aanmeldcentra;
- Verwijdering van vreemdelingen;
- Uitvoering van onderzoeken naar mensensmokkelincidenten en documentenfraude vanuit de taken op grond van de Vreemdelingenwet;
- Uitvoering van projectmatige strafrechtelijke onderzoeken naar mensensmokkel voortkomend uit of samenhangend met de grensbewaking of het MTV.

Instrumenten

Deze taken worden uitgevoerd door de districten en de daaronder ressorterende brigades van het CKmar. Voor de segmenten pleziervaart en visserij in de grensbewaking geeft het CKmar invulling aan de doelstellingen door het risicogestuurd organiseren van landelijke controledagen. Op deze controledagen is er sprake van een honderd procent administratieve en fysieke controle. Daarnaast worden binnen deze segmenten

Beleidsartikelen

aangemelde schepen die van buiten het Schengengebied komen administratief gecontroleerd.

Controle heeft plaats conform de bepalingen in de Schengengrenscore. Vanuit een ketenaanpak wordt in 2012 door Amsterdam Airport Schiphol (AAS), vervoerders, de douane, beveiliging en het CKmar gewerkt aan een gemeenschappelijke aanpak voor doorlooptijdmanagement van passagiers op de luchthaven Schiphol. Uitgangspunt van deze aanpak blijft om in gezamenlijk en periodiek overleg capaciteitsinzet van de betrokken partijen maximaal af te stemmen op het passagiersaanbod op vertrek-, aankomst- en transferfilters. Onder leiding van AAS wordt gewerkt aan een voor alle partijen toegankelijk en betrouwbaar planningssysteem.

Indicatoren	Streefwaarde 2012
<i>Burgerluchtvaart:</i>	
– administratieve en fysieke controle op in- en uitreis	100%
<i>Vrachtvaart – Cruiseschepen – Ferry's</i>	
– administratieve controle van bemanning en passagiers	100%
– fysieke controle (opvolging controle adviezen ZUIS ¹)	75%
<i>Pleziervaart – Visserij</i>	
– administratieve controle op aangemelde schepen (afkomstig van buiten Schengen)	100%
– landelijke controledagen pleziervaart (100% administratieve en fysieke controle)	3
– landelijke controledagen visserij (100% administratieve en fysieke controle)	2

¹ Het informatiesysteem ZUIS genereert op basis van informatie en analyse controlevoorstellen.

Operationele doelstelling 3

Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde bij de krijgsmacht en jegens militaire justitiabelen.

Motivering

Het CKmar draagt als uitvoeringsorganisatie bij aan de realisatie van deze beleidsdoelstelling van het bevoegd gezag. Van het CKmar wordt inzet gevraagd ten behoeve van:

- De beschikbaarheid- en bereikbaarheidsfunctie ten behoeve van noodhulp en ten behoeve van de calamiteitenbestrijding op militaire terreinen;
- De handhaving van de openbare orde en rechtsorde;
- De uitvoering van strafrechtelijke onderzoeken.

Instrumenten

Deze taken worden uitgevoerd door de districten en de daaronder ressorterende brigades van het CKmar.

Indicatoren	Streefwaarde 2012
Beschikbaarheid/bereikbaarheid	Serviceniveau prioriteitsmeldingen: – in minimaal 90% van de meldingen binnen dertig minuten ter plaatse
Aantal misdrijfdossiers	Op basis van criminaliteitsbeeldanalyses
Percentage processen-verbaal «lik op stuk»	50%
Percentage technisch sepot	< 5%

Operationele doelstelling 4

Handhaving van de openbare orde en strafrechtelijke rechtsorde op de aangewezen burgerluchtvaartterreinen.

Beleidsartikelen

Motivering

Het CKmar draagt als uitvoeringsorganisatie bij aan de realisatie van deze beleidsdoelstelling. Van het CKmar wordt inzet gevraagd ten behoeve van de:

- Beschikbaarheid- en bereikbaarheidsfunctie ten behoeve van noodhulp en calamiteitenbestrijding op de aangewezen burgerluchtvaartterreinen;
- Handhaving van de openbare orde en rechtsorde;
- Uitvoering van strafrechtelijke onderzoeken.

Instrumenten

Deze taken worden uitgevoerd door de districten en de daaronder ressorterende brigades van het CKmar die belast zijn met de politietaken op Schiphol of de andere aangewezen burgerluchtvaartterreinen.

Indicatoren	Streefwaarde 2012
Beschikbaarheid/bereikbaarheid	Serviceniveau prioriteitsmeldingen: <ul style="list-style-type: none"> – in minimaal 90% van de prio 1 meldingen in de terminal en het betreffende luchtvaartterrein binnen 5 minuten ter plaatse – in 90% van de prio 2 meldingen binnen 10 minuten ter plaatse – in 90% van de prio 3 meldingen binnen 15 minuten ter plaatse

Operationele doelstelling 5

Beschikbare operationeel gereede eenheden voor samenwerking, bijstand en assistentieverlening.

Motivering

Het CKmar draagt als uitvoeringsorganisatie bij aan de realisatie van deze beleidsdoelstelling en de drie hoofdtaken van Defensie. Van het CKmar wordt inzet gevraagd ten behoeve van het:

- Operationeel gereedstellen en inzetten van Mobiele Eenheden (ME);
- Operationeel gereedstellen en inzetten van Bijstandseenheden (BE);
- Operationeel gereedstellen en inzetten van een Aanhoudingseenheid (AE).

Instrumenten

Deze eenheden zijn samengesteld uit personeel van de districten en de daaronder ressorterende brigades. Deze taken worden grotendeels als nevenfunctie uitgevoerd:

Indicatoren	Streefwaarde 2012
Aantal beschikbare eenheden	4 pelotons ME 3 pelotons BE 1 aanhoudingseenheid

Operationele doelstelling 6

Beschikbare operationele eenheden leveren voor internationale crisis- en humanitaire operaties.

Motivering

Het CKmar draagt bij aan de drie hoofdtaken van Defensie. Van het CKmar wordt inzet gevraagd ten behoeve van:

- De militaire politietaken voor de Nederlandse krijgsmacht;
- De internationale civiele politiemissies, waaronder die van de Europese Gendarmerie Eenheid (EGF);
- Crowd and Riot Control (CRC).

Beleidsartikelen

Instrumenten

Deze taken worden uitgevoerd door de districten en de daaronder ressorterende brigades van het CKmar.

Doelstellingenmatrix CKmar 2012						2012
Groep	Organieke eenheid	Geplande inzet (OD1)	Totaal aantal eenheden	Operationeel Gerede eenheden (OD1 of OD2)		Voortzettingsvermogen (OD3)
				specifiek	organiek	
DLBE/BBM	VTE'n voor politietaken Defensie	ca. 10	50		25	25
Alle districten	VTE'n voor civiele politiemijsies	ca. 116	256		128	128
BE/ME	Peloton voor CRC		1	1 ¹		
DLBE/BSB	VTE'n voor <i>Close Protection Teams</i>	ca. 3	26		13	13

¹ Het CRC-peloton kan gedurende 2012 geen CRC onder pantser uitvoeren.

2.2.6 Defensie Materieel Organisatie – beleidsartikel 25

Algemene doelstelling

De Defensie Materieel Organisatie (DMO) zorgt voor modern, robuust en kwalitatief hoogwaardig en inzetbaar materieel.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Een van de beleidsprioriteiten van Defensie is de verbetering van de operationele inzetbaarheid. Een deel van de operationele inzetbaarheid wordt beïnvloed door de materiële gereedheid. De DMO levert een bijdrage aan de materiële gereedheid door de aanschaf van materieel, het leveren van materieellogistieke ondersteuning en de instandhouding van defensiematerieel. Daarnaast verzorgt de DMO de afstoting van overtollig defensiematerieel. Aan alle operationele gebruikers wordt modern en kwalitatief hoogwaardig materieel geleverd dat voldoet aan de operationele eisen, tijdig beschikbaar is en voldoende bescherming biedt voor het defensiepersoneel. Dit materieel wordt op een zorgvuldige, over de levensduurdoelmatige en rechtmatige wijze verworven.

In de Defensie Industrie Strategie (DIS) worden mogelijkheden gezien om een bijdrage te leveren aan de positie van de Nederlandse Defensiegerelateerde Industrie (DGI) in de internationale netwerken op het gebied van ontwikkeling, productie en instandhouding van materieel. In bijlage 4.3 is een uitgebreide rapportage opgenomen over de stand van zaken van de operationalisatie van de DIS.

Verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor de aanschaf en de instandhouding van materieel en de afstoting van overtollig materieel van de krijgsmacht.

Budgettaire gevolgen van het beleid

De financiële middelen die ter beschikking staan van de DMO voor de realisatie van de doelstellingen, zijn in de onderstaande tabel opgenomen. Deze tabel budgettaire gevolgen is voor jaren 2010 en 2011 ingedeeld conform de oude definities van apparaat- en programma-uitgaven. Vanaf 2012 zijn de nieuwe definities gehanteerd. In 2012 zal naar aanleiding van de beleidsbrief de zeggenschap over de drie systeemlogistieke bedrijven (het Marinebedrijf in Den Helder, het Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW) en het Defensiebedrijf Grondgebonden Systemen (DBGS) vooral gevestigd in Amersfoort) worden overgedragen aan de operationele commandanten. De drie ketenbedrijven die voor de gehele krijgsmacht werken, te weten het Kleding- en Persoonsgebonden Uitrustings Bedrijf (KPU), het Defensie Munitiebedrijf en het Defensie Bedrijfsstoffen Bedrijf (DBB), blijven bij de DMO. Zoals gemeld in de beleidsagenda zal de Kamer nog voor de behandeling van de ontwerpbegroting 2012 in een Nota van Wijziging geïnformeerd worden over de consequenties van de overdracht van de drie systeemlogistieke bedrijven.

Waar mogelijk worden onderdelen uitbesteed. In de ketenlogistiek zal indien mogelijk met externe partijen worden samengewerkt. Voorraden worden zoveel mogelijk rechtstreeks van de leverancier betrokken en bij de eindgebruiker afgeleverd, eigen voorraden worden geminimaliseerd en gecentraliseerd. Per keten zijn er maximaal twee voorraadpunten. Ook de directie Wapensystemen en de directie Projecten en Verwerving blijven deel uitmaken van de DMO. Beide worden aanzienlijk verkleind. Alle materieelinvesteringsprojecten boven € 5 miljoen worden in de laatstgenoemde directie geconcentreerd, waarbij de eerstgenoemde directie de

Beleidsartikelen

ondersteuning levert. Na de reorganisatie als gevolg van de maatregelen in beleidsbrief heeft de DMO geen beleidsmatige functies meer.

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	1 128 782	2 122 038	1 815 726	2 131 551	2 482 743	2 023 321	1 475 028
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
waarvan juridisch verplicht per 31-12-2011			1 084 041	762 689	561 775	320 597	170 595
Voorzien in nieuw materieel,	1 036 808	980 419	844 862	863 778	1 011 492	1 095 653	1 194 258
<i>waarvan Investerings zee strijdkrachten</i>	<i>264 813</i>	<i>243 520</i>	<i>216 911</i>	<i>189 527</i>	<i>175 424</i>	<i>110 945</i>	<i>112 380</i>
<i>waarvan Investerings land strijdkrachten</i>	<i>363 811</i>	<i>244 728</i>	<i>195 513</i>	<i>189 820</i>	<i>209 582</i>	<i>262 835</i>	<i>218 982</i>
<i>waarvan Investerings lucht strijdkrachten</i>	<i>238 256</i>	<i>281 681</i>	<i>221 735</i>	<i>200 318</i>	<i>238 667</i>	<i>370 652</i>	<i>480 337</i>
<i>waarvan Investerings Koninklijke marechaussee</i>	<i>15 062</i>	<i>21 569</i>	<i>13 733</i>	<i>6 836</i>	<i>6 105</i>	<i>9 192</i>	<i>10 018</i>
<i>waarvan Investerings Defensie breed</i>	<i>133 190</i>	<i>165 719</i>	<i>186 512</i>	<i>264 533</i>	<i>368 230</i>	<i>323 987</i>	<i>354 742</i>
<i>waarvan Investerings overig</i>	<i>21 676</i>	<i>23 202</i>	<i>10 458</i>	<i>12 744</i>	<i>13 484</i>	<i>18 042</i>	<i>17 799</i>
Instandhouding van materieel,	873 568	914 659	648 323	590 006	583 716	527 542	536 916
<i>waarvan Logistieke ondersteuning zee strijdkrachten</i>	<i>270 907</i>	<i>269 627</i>	<i>173 750</i>	<i>170 554</i>	<i>167 588</i>	<i>148 156</i>	<i>151 482</i>
<i>waarvan Logistieke ondersteuning land strijdkrachten</i>	<i>292 611</i>	<i>321 850</i>	<i>241 311</i>	<i>202 341</i>	<i>200 152</i>	<i>176 302</i>	<i>185 694</i>
<i>waarvan Logistieke ondersteuning lucht strijdkrachten</i>	<i>310 050</i>	<i>323 182</i>	<i>233 262</i>	<i>217 111</i>	<i>215 976</i>	<i>203 084</i>	<i>199 740</i>
Totaal programma-uitgaven	1 910 376	1 895 078	1 493 185	1 453 784	1 595 208	1 623 195	1 731 174
Apparaatsuitgaven							
Staf DMO	259 127	245 179	8 259	10 918	7 185	6 348	6 342
Ondersteuning operationele eenheden			463 261	417 750	376 872	361 940	362 091
Bijdragen aan SSO's	3 105	1 781	1 758	1 776	1 719	1 725	1 725
Apparaatsuitgaven verdeeld naar categorie:							
<i>personele uitgaven</i>			<i>273 167</i>	<i>251 253</i>	<i>210 412</i>	<i>201 859</i>	<i>200 828</i>
<i>huisvesting</i>			<i>81 719</i>	<i>78 539</i>	<i>75 295</i>	<i>73 600</i>	<i>71 140</i>
<i>ICT</i>			<i>18 652</i>	<i>12 825</i>	<i>12 323</i>	<i>10 930</i>	<i>10 844</i>
<i>overige exploitatie</i>			<i>99 740</i>	<i>87 827</i>	<i>87 746</i>	<i>83 624</i>	<i>87 346</i>
Totaal apparaatsuitgaven	262 232	246 960	473 278	430 444	385 776	370 013	370 158
Totaal uitgaven	2 172 608	2 142 038	1 966 463	1 884 228	1 980 984	1 993 208	2 101 332
Totaal ontvangsten	292 916	279 691	231 325	179 325	209 685	176 853	141 553
<i>waarvan Verkoopopbrengsten</i>	<i>246 505</i>	<i>223 700</i>	<i>180 658</i>	<i>128 658</i>	<i>159 018</i>	<i>126 186</i>	<i>90 886</i>
<i>waarvan Overige ontvangsten</i>	<i>46 411</i>	<i>55 991</i>	<i>50 667</i>	<i>50 667</i>	<i>50 667</i>	<i>50 667</i>	<i>50 667</i>

Budgetflexibiliteit

Voor de investeringen is per 1 januari 2012 voor 73 procent contractuele verplichtingen aangegaan. Voor de instandhouding van materieel is 48 procent verplicht. Het overige deel is in beginsel verbonden aan het vastgestelde activiteitsniveau ten einde te komen tot de realisatie van de operationele doelstellingen in de beleidsartikelen 20, 21, 22, 23 en 24.

Operationele doelstellingen

Operationele doelstelling 1:

Voorzien in nieuw materieel

Motivering

Om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te verzekeren, voorziet de DMO tijdig in nieuw materieel of wordt bestaand materieel vervangen. Het aan te schaffen materieel is noodzakelijk om de organisatie adequaat toe te rusten voor de opgedragen taken. Het totaalbedrag dat de DMO in 2012 ter beschikking staat ter verwezenlijking van deze eerste operationele doelstelling is € 845 miljoen.

Instrumenten

Defensie volgt de ontwikkelingen op het gebied van duurzaam inkopen. In afwachting van nieuwe rijksbrede richtlijnen op dit gebied zal Defensie ook in 2012 zo veel mogelijk de uitgangspunten hanteren die momenteel gelden voor duurzaam inkopen. Dat betekent dat bij de verwerving van bepaalde productgroepen vooraf vastgestelde duurzaamheidseisen van toepassing zijn. Hierbij mag de operationele veiligheid niet worden belemmerd, dient het aanbod voldoende zijn en mag er geen sprake zijn van substantiële meerkosten.

Daarnaast is Defensie begonnen aan de invoering van «assortimentsmanagement». Daarmee wordt via een ordening van goederen en diensten de spreiding van verantwoordelijkheden tegengegaan. Het doel hiervan is onder meer de levering en de instandhouding van goederen en de levering van diensten tegen zo laag mogelijke kosten. De verdere implementatie van assortimentsmanagement is gekoppeld aan de invoering van het ERP-systeem (SAP) die is voorzien voor 2014. Voorts richt Defensie zich op het gebruik van geïntegreerde contractvormen in de verschillende contractfasen wanneer de benodigde werkzaamheden worden uitbesteed aan een private partij.

Materieelprojecten

Hieronder zijn tabellen opgenomen met projecten waarvoor geld is gereserveerd gedurende de begrotingsperiode 2012 tot 2016, waarvan het volume groter is dan € 25 miljoen of die politiek gevoelig zijn. De projecten uit de tabellen worden toegelicht bij een wijziging van het budget van minstens € 10 miljoen, een verschuiving van meer dan een jaar of een aanzienlijke bijstelling van de producteisen. Afrondingsverschillen in deze tabellen zijn mogelijk. Dollargevoelige projecten zijn opgenomen tegen een dollarkoers van € 0,75 of tegen een -specifiek voor dat project afgesloten- termijndollarkoers. Een meer uitgebreide toelichting op de projecten is te vinden in het Materieelprojectenoverzicht (MPO). Het MPO bevat informatie over de strategische materieelprojecten en de afstoting van wapens en wapensystemen. In het MPO wordt in aanvulling op de toelichtingen in de begroting onder meer beschreven hoe een materieelproject past in het defensiebeleid en samenhangt met andere materieelprojecten, evenals welke wijzigingen zich ten opzichte van het vorig jaar hebben voorgedaan.

Beleidsartikelen

Projecten in realisatie zeestrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project-volume	Raming uitgaven						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Aanpassing Mijnenbestrijdings capaciteit (PAM)	186,3	183,4	2,9					2012
<i>Fast Raiding Interception and Special forces Craft</i> (FRISC)	28,6	9,9	14,0	3,5	1,2			2014
Instandhouding M-fregatten	57,8	27,3	12,0	12,0	6,5			2014
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	94,1	16,6	14,7	12,5	18,0	13,5	9,0	2018
Kwantitatieve versterking mariniersbataljons	10,4	4,8	2,1	2,0	1,5			2014
Luchtverdedigings- en Commandofregatten	1 553,3	1 525,7	13,8	10,3	3,5			2014
Patrouilleschepen	529,7	456,7	42,6	16,1	14,2			2014
Verwerving <i>Joint</i> Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)	383,2	105,2	100,0	87,5	86,5	4,0		2015

Projecten in planning en realisatie

Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)

Het project behelst de modernisering van de mijnenjaagcapaciteit van tien mijnenbestrijdingsvaartuigen en zes schepen van de Belgische Flower-klasse, evenals de uitvoering van levensverlengend onderhoud aan deze schepen. De financiële situatie bij Defensie heeft geleid tot een vertraging. Het laatste gemoderniseerde vaartuig zal begin 2012 in de vaart worden genomen.

Fast Raiding, Interception and Special forces Craft (FRISC)

FRISC is een samenvoeging van een aantal vergelijkbare projecten voor de aanschaf van in totaal 48 kleine en snelle vaartuigen. Als gevolg van de beschikkingen bij Defensie is het project met twee jaar verlengd.

Kwantitatieve versterking mariniersbataljons

Het project behelst de verwerving van extra materieel en infrastructuur voor de personele uitbreiding van de twee manoeuvrebataljons van het Korps Mariniers. De aanzienlijke verlaging van het budget ten opzichte van vorig jaar is het gevolg van de overheveling van gelden voor de infrastructuur naar Beleidsartikel 26 CDC. De verwerving van materieel is met een jaar vertraagd doordat de contractonderhandelingen met de industrie langer duurden dan voorzien.

Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten)

Het project behelst de ontwikkeling en de bouw van vier LC-fregatten.

Patrouilleschepen

Het project behelst de vervanging van vier M-fregatten door patrouilleschepen voor de uitvoering van taken in het lagere deel van het geweldspectrum. Het budget is met € 18,2 miljoen verhoogd als gevolg van een prijspeilbijstelling en vergroting van de munitievoorraad.

Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)

Het project JSS behelst het ontwerp, de bouw en de indienststelling van een joint logistiek ondersteuningsschip. Het budget is met € 5,6 miljoen verhoogd als gevolg van een prijspeilbijstelling.

Projecten in planning zeestrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)										
Projectomschrijving	Project-volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP proces						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Instandhouding Goalkeeper *	25–50	<25	<25							2012–2020
Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten **	50–100				A					2015–2019
Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)	100–250	<25	<25	A						2013–2018
Midlife upgrade BV's 206*	25–50	<25	<25							2011–2015
Modificatie MK48 torpedo*	50–100	<25	<25							2011–2017

* Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Instandhouding Goalkeeper

Het project behelst de modernisering van de *Goalkeeper*. De *Goalkeeper* is een verdedigingsmiddel tegen inkomende *Anti Surface Ship Missiles*. Het project is twee jaar vertraagd als gevolg van de herschikkingen bij Defensie.

Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)

Met het project *Maritime Ballistic Missile Defence* (MBMD) worden de Luchtverdedigings- en Commandofregatten op termijn voorzien van een verdedigingscapaciteit tegen ballistische raketten. In 2006 is een sensor-modificatie met succes beproefd. Als gevolg van de herschikkingen bij Defensie begint het project twee jaar later.

Midlife upgrade BV206D (MLU BV206D)

De eenheden van het Korps Mariniers beschikken over voertuigen met een hoge terreinvaardigheid, in het bijzonder de BV206D en gepantserde rupsvoertuigen van het type Viking. De MLU BV206D betreft een levensduurverlengend onderhoud, waardoor de voertuigen operationeel inzetbaar blijven tot ten minste 2020. Als gevolg van vertraging in de verwervingsvoorbereidingsfase zal de levering van het eerste voertuig een jaar later plaatshebben.

Modificatie MK48 torpedo

Het project betreft de verbetering van het wapensysteem MK48 torpedo van de Walrusklasse onderzeeboten. De planning is in lijn gebracht met het project Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten. De prijs per modificatiepakket blijkt hoger dan verwacht. Defensie onderzoekt momenteel hoe in de behoefte kan worden voorzien.

Beleidsartikelen

Projecten in realisatie landstrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
AGBADS	125,6	118,8	2,2	4,6				2013
<i>Battlefield Management System (BMS)</i>	62,7	46,2	13,4	3,1				2013
Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)	42,8	35,9	3,2	3,7				2013
Groot pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (ontwikkeling)	114,2	112,1	1,3	0,8				2013
Groot pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (productie)	729,6	178,5	114,0	142,6	140,5	119,6	31,5	2017
Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training	1 118,1	1 085,5	32,6					2012
<i>Tactical Indoor Simulation (TACTIS)</i>	84,1	83,4	0,7					2012
Vervanging genie- en doorbraaktank	87,4	41,1	38,9	7,4				2013

Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (ontwikkeling en productie)

Dit project betreft de internationale ontwikkeling en serieproductie van een nieuw pantserwielvoertuig. Het projectvolume is verhoogd als gevolg van samenvoeging met het project C4I-Boxer en door prijspeelaanpassingen.

Infanteriegevechtsvoertuig (IGV), productie en training

Het project betreft de invoering van het pantservoertuig CV-90. Het projectvolume is verlaagd als gevolg van prijspeelaanpassingen.

Tactical Indoor Simulation (TACTIS)

Het doel van dit project is een belangrijke kwaliteitsverbetering in de opleidings- en trainingscyclus van de gemechaniseerde eenheden van het CLAS. Het systeem is geaccepteerd en operationeel in gebruik. De resterende werkzaamheden worden in 2011 voltooid en de gerelateerde betalingen duren tot 2012.

Vervanging genie- en doorbraaktank

Het project behelst de vervanging van de genie- en doorbraaktanks. Het projectvolume is verhoogd als gevolg van prijspeelaanpassingen.

Beleidsartikelen

Projecten in planning landstrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)										
Projectomschrijving	Project-volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP proces						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO) ¹	25–50				A					2014–2019
Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens ¹	50–100				A					2014–2017
Vervanging Bouwmachines, grondverzet- en wegherstelmiddelen ¹	25–50				A					2015–2018
Vervanging Brugleggende tank ¹	50–100	<25					D			2010–2021
Vervanging Mortier-opsporingsradar (MOR) ¹	50–100				A					2014–2018
Verwerving CE-pakketten IGV ¹	50–100	<25		A						2011–2017
Verwerving Precision Guided Munition (PGM) ²	<25	<25								2011–2017
Warmtebeeld Light Infrared Observation Nightsight (LION nieuwe generatie warmtebeeld waarnemingssystemen) ¹	25–50				A					2015–2018

¹ Project komt voor mandatering in aanmerking.

² Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO)

Het project behelst de verbetering van het huidige EO-systemeem. Als gevolg van de beleidsbrief is het project met een jaar verschoven.

Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens (KKW)

Dit project voorziet in een defensiebrede vervanging van meerdere ondersteunende wapens.

Vervanging Brugleggende tank

Het project behelst de vervanging van de brugleggende tanks. Het project is geherfaseerd en met drie jaar verlengd.

Vervanging mortieropsporingsradar (MOR)

Het project behelst de vervanging van mortieropsporingsradar. Deze radar is essentieel voor een goede *situational awareness*, in het bijzonder voor de bestrijding van vijandelijke grondwapens. Als gevolg van de beleidsbrief is het project herijkt en met drie jaar verlengd.

Verwerving CE-pakketten IGV

Het project behelst de verwerving van beschermingspakketten van het Infanterie Gevechtsvoertuig, het hoofdwapensysteem van de pantserinfanterie van de gemechaniseerde brigades. Het project is met twee jaar verlengd.

Verwerving Precision Guided Munition (PGM)

Het project behelst de verwerving van *precision guided munition* voor de pantserhouwitser. Het project is verdeeld in twee deelprojecten: de verwerving van geleide munitiesoorten en de verwerving van *course correcting fuses*. Het budget is verminderd tot onder de € 25 miljoen, waardoor het project niet als aparte regel zal worden opgenomen in de begroting 2013.

Warmtebeeld Light Infrared Observation Nightsight (LION)

Het project beoogt de defensiebrede vervanging van uiteenlopende waarnemingssystemen. Het betreft oude generaties helderheidsversterkers en warmtebeeldsystemen.

Projecten in realisatie luchtmacht (bedragen x € 1 miljoen)								
Projectomschrijving	Project-volume	Raming uitgaven						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Aanschaf C-130 /(K)DC-10 Simulatoren	36,0	32,9	3,1					2012
AH-64D <i>Modernised Target Acquisition and Designation Sight</i> (MTADS)	83,5	76,8	6,7					2012
AH-64D <i>Upgrade</i>	118,0	10,9	6,2	29,0	45,0	26,9		2015
Chinook uitbreiding en versterking (4 + 2)	364,6	311,2	49,6	0,7	1,9	1,2		2015
F-16 M5 modificatie	51,0	35,4	4,2	2,4	1,5			2014
F-16 Mode 5 IFF	39,3	13,2	12,1	7,5	5,5	1,0		2018
F-16 Verbetering lucht-grond bewapening, fase 1	58,8	37,2		1,5	14,0	6,1		2015
F-16 Zelfbescherming (ASE)	81,0	5,6	13,0	26,0	36,4			2014
Vervanging F-16 (<i>System Development and Demonstration</i>)	792,1	791,0	1,1					2012
Vervanging F-16 NL projecten	41,5	37,7	3,8					2012

AH-64D *Modernised Target Acquisition and Designation Sight* (MTADS)

Het project behelst de verbetering van de detectie- en identificatiecapaciteit van de Apachehelikopter. De levering van de laatste vijf modificatiepakketten is vertraagd. Hierdoor worden de laatste helikopters aangepast in 2012.

AH-64D *Upgrade*

Het project behelst de modernisering van de Apachehelikopter. Met de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over een herfasering die binnen het contract kan worden uitgevoerd. Het betreft een financiële

herschikking van een jaar. De vertraging bij de aanpassingen aan de laatste helikopters bedraagt ongeveer een half jaar.

Chinook uitbreiding en versterking

Naast een uitbreiding met vier toestellen en vervanging van twee toestellen, voorziet het project in de verwerving van beperkte voorzieningen voor de uitvoering en ondersteuning van speciale operaties. Na de eerste levering – naar verwachting eind 2011 – volgen de overige toestellen binnen een half jaar. Van de zes nieuwe Chinooks worden er drie gestationeerd in de Verenigde Staten (Fort Hood) voor opleiding en training. De verwerving van munitie maakt deel uit van het project en zal duren tot en met 2015.

F-16 M5 modificatie

Het M5 modificatieprogramma betreft een modernisering van zowel de hardware als de software van het GPS-systeem, het gebruik van precisiewapens en de voorbereiding op een moderner elektronisch zelfbeschermingssysteem. De modificatieplanning van de F-16's is verlengd en het projectbudget is geherfaseerd.

F-16 mode 5 IFF

In Navo-verband wordt het huidige *Identification Friend or Foe* (IFF) *mode 4*-systeem vervangen door *mode 5*. De aanvullende eisen die de Amerikaanse luchtvaartautoriteit heeft gesteld leiden naar verwachting tot een vertraging bij de invoering van het systeem en tot een herschikking van het projectbudget.

F-16 Verbetering lucht-grond bewapening, fase 1

Dit project heeft tot doel de bewapening van de F-16 aan te vullen en te verbeteren. Het resterende projectbudget is naar aanleiding van de beleidsbrief verlaagd. Vanwege het langer doorvliegen met de F-16 wordt het resterende deel besteed aan de verwerving van laser- en GPS-geleide wapens voor de F-16. Deze wapens zijn ook geschikt voor de beoogde opvolger van dit toestel, de F-35.

F-16 Zelfbescherming (ASE)

Het betreft een verbetering van de zelfbescherming van de F-16 door een modernisering van de radarstoorzender en de verbetering van de presentatie in de cockpit. Met de beleidsbrief is aan de Kamer gemeld dat het project is geherfaseerd. De totale capaciteit zal naar verwachting in 2014, een jaar later dan voorzien, beschikbaar komen.

Vervanging F-16 SDD/NL projecten

Het project Vervanging F-16 heeft tot doel tijdig te voorzien in de vervanging van de F-16 jachtvliegtuigen. De uitgaven betreffen de deelneming aan de *System Development and Demonstration* (SDD)-fase van het F-35 programma en de Nederlandse projecten die deel uitmaken van de vaste Nederlandse bijdrage aan de SDD.

Beleidsartikelen

Projecten in planning luchtstrijdkrachten (bedragen x € 1 miljoen)										
Project-omschrijving	Project-volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP proces						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	
AH-64D Verbetering bewapening ¹	25–50		<25							2013–2017
AH-64D Zelfbescherming (ASE) ²	50–100	<25	<25	B						2011–2016
Chinook <i>Midlife Update</i> (MLU)	>250		<25	A						2012–2018
F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket ¹	25–50									2013–2015
F-16 M6.5 onderhoudstape ¹	<25		<25							2012–2015
F-16 Verbetering lucht-grond bewapening, fase 2	50–100	<25	<25							2010–2021
Langer doorvliegen F-16 – Instandhouding	100–250				A					2015–2020
Langer doorvliegen F-16 – Operationele zelfverdediging ¹	50–100			A						2015–2017
Langer doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid ¹	50–100				A					2016–2020
Patriot Vervanging COMPATRIOT ¹	25–50	<25	<25							2010–2015
Vervanging F-16 Voortgezette verwervingsvoorbereiding/productie	>250	100–250	100–250					D		t/m 2023
Vervanging <i>Medium Power Radars</i> in Wier en Nieuw Milligen ²	50–100	< 25		B	C	D				2011–2016

¹ Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

² Project komt voor mandatering in aanmerking

AH-64D Verbetering bewapening

Dit project behelst een herziening van het munitiepakket voor de Apache. In de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over de verlenging van het project met een jaar.

AH-64D Zelfbescherming (ASE)

Met dit project worden de Apachehelikopters voorzien van een volwaardig zelfbeschermingsstelsel.

Chinook *Midlife Update* (MLU)

Het betreft de instandhouding van en noodzakelijke operationele verbeteringen aan de Chinook-helikopter.

F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket

Het project behelst de vervanging van de infrarood geleide lucht-lucht raketten voor de F-16. Als gevolg van het besluit tot de vermindering van het aantal F-16's is het projectbudget verlaagd en is de fasering aangepast.

F-16 Verbetering lucht-grondbewapening, fase 2

Dit project behelst de verbetering en aanvulling van de bewapening van de F-16 en de vervanger daarvan. Twee van de vijf deelbehoeften worden vervuld met de aanschaf van de *Small Diameter Bomb I*. Met de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over een herfasering van de overige drie deelbehoeften naar de periode van 2018 tot 2021. Het hiervoor gereserveerde budget is verlaagd.

Langer doorvliegen F-16 – Instandhouding

De F-16 zal drie jaar langer doorvliegen dan was voorzien. Om de technische instandhouding te waarborgen moet een aantal componenten worden vervangen, waaronder een deel van de generatoren, de airconditioning van de cockpit, kanonslopen, vleugels en delen van de doelaanwijsapparatuur. Daarnaast is groot onderhoud nodig voor een deel van de motoren.

Langer doorvliegen F-16 – Operationele zelfverdediging

In operationeel opzicht zal de F-16 allengs minder voldoen aan de eisen van de tijd, onder meer vanwege de proliferatie van hoogwaardige luchtverdedigingssystemen en moderne gevechtsvliegtuigen. Om de operationele inzetbaarheid te kunnen garanderen is een modernisering en uitbreiding van het operationele zelfbeschermingssysteem noodzakelijk. Dit project sluit aan bij het project F-16 Zelfbescherming (ASE).

Langer doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid

Om de vliegveiligheid en luchtwaardigheid te waarborgen zijn aanpassingen van de software noodzakelijk evenals de vervanging van onder meer de *Modular Mission Computer*.

Patriot Vervanging COMPATRIOT

Het verbindingssysteem COMPATRIOT ondersteunt de commandovoering en vuurleiding van het Patriotsysteem. Het huidige COMPATRIOT-systeem is technisch en economisch verouderd en dient te worden vervangen. Het project is gehefaseerd.

Vervanging F-16 Voortgezette verwervingsvoorbereiding/productie

Zoals gemeld in de beleidsbrief wordt in het investeringsoverzicht € 4,5 miljard gereserveerd voor de vervanging van de F-16. Dit kabinet neemt geen besluiten over de vervanger van de F-16, het aantal aan te schaffen toestellen en het daarvoor benodigde budget. Defensie is in het kader van de vervanging van de F-16 een aantal verplichtingen aangegaan, waarvan de belangrijkste hieronder worden opgesomd.

Defensie neemt deel aan het *Production, Sustainment and Follow-on Development (PSFD) Memorandum of Understanding* voor de F-35 (Joint Strike Fighter). Voorts heeft Defensie in mei 2008 een *Memorandum of Understanding* getekend voor deelneming aan de operationele testfase (IOT&E).

Beleidsartikelen

In het kader van de operationele testfase zijn verder verplichtingen aangegaan voor twee testtoestellen. In 2009 is een verplichting aangegaan voor het eerste testtoestel uit de *Low Rate Initial Production* (LRIP)-3 productieserie, inclusief bijkomende middelen en eind april 2011 voor het tweede testtoestel uit de LRIP-4 productieserie, tevens inclusief een deel van de bijkomende middelen.

Voor de overige nog te contracteren bijkomende middelen zijn nog geen verplichtingen aangegaan. Het eerste toestel wordt naar verwachting in augustus 2012 geleverd, het tweede toestel in maart 2013. Daarbij moet, zoals in de jaarrapportage over 2010 is gemeld, voor het eerste testtoestel rekening worden gehouden met een prijsstijging van ongeveer tien tot vijftien procent. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de geraamde uitgaven voor de PSFD, de IOT&E en de twee testtoestellen.

Projectomschrijving	Project-volume	Raming uitgaven (bedragen x € 1 miljoen)						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016 e.v.	
PSFD MoU	123,0	71,3	10,8	8,7	2,6	2,3	27,3	2024
IOT&E MoU	21,0				10,6	10,4		2015
Testtoestellen inclusief bijkomende middelen	237,1	138,8	72,6	25,7				2013

Projecten in realisatie defensiebreed (bedragen x € 1 miljoen)								
Project-omschrijving	Project-volume	Raming uitgaven						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
<i>Counter Improvised Explosive Devices</i> (C-IED) blok 1 en 2	34,2	31,4		2,8				2013
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)	133,0	99,4	9,0	9,0	9,1	6,5		2015
Modernisering navigatiesystemen	36,4	16,6	2,3	5,0	6,8	5,7		2015
NH-90	1 174,9	781,8	122,2	107,1	113,5	40,3	10,0	2016
Richtkijker wapen schutter lange afstand	30,5	21,2	4,0	3,3	2,0			2014

Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)

Het programma C-IED bestaat uit meerdere deelprojecten om de *Improvised Explosive Devices* (IED) dreiging breder aan te pakken. Het eerste blok is inmiddels voltooid, het tweede blok is in de realisatiefase. Blok 3 behelst de structurele inbedding van C-IED-middelen bij Defensie.

Militaire Satelliet Communicatie lange termijn (MILSATCOM)

Het project betreft de behoefte aan satellietcapaciteit voor militair gebruik. Het project is geherfaseerd en met een jaar verlengd.

Modernisering navigatiesystemen

Dit project voorziet in een krijgsmachtbrede behoefte aan modernisering en uitbreiding van navigatiemiddelen en daarmee samenhangende maritieme identificatiemiddelen. Als gevolg van herschikkingen wordt het project met twee jaar verlengd.

Beleidsartikelen

NH-90

Defensie neemt deel aan het internationale NH-90 programma met als doel de aanschaf van twintig NH-90 helikopters. Met de brief van 20 mei 2011 (Kamerstuk 25 928, nr. 48) is de Kamer geïnformeerd over de herijking van het project. Het project is verlengd tot 2016.

Richtkijker wapen schutter lange afstand

Het geweer lange afstand (GLA) zal worden voorzien van apparatuur om onder alle omstandigheden effectief te kunnen worden ingezet. Het project is geherfaseerd en met twee jaar verlengd.

Projecten in planning defensiebreed (bedragen x € 1 miljoen)										
Project-omschrijving	Project-volume In M€	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP proces						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	
<i>Combat Identification</i> (Combat ID) ¹	25–50			A						2013–2017
<i>Counter Improvised Explosive Devices</i> (C-IED) blok 3 ³	50–100		< 25	A						2012–2022
Defensie bewaking en beveiligingssysteem (DBBS)	100–250			A						2013–2019
Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen	> 250	< 25	<25	B	C	D				2009–2019
<i>Joint Fires</i> ³	25–50			A						2014–2018
<i>Medium altitude long endurance</i> (MALE) UAV	100–250		<25	A						2014–2017
MILSATCAP ³	25–50		<25	A						2011–2018 ²
Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/Mode S) ³	25–50					A				2014–2017
Uitbreiding CBRN capaciteit in het kader van ICMS ³	50–100			A						2012–2014
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	100–250	<25	<25	C	D					2007–2017
Vernieuwing TITAAAN ³	50–100	<25	<25	A						2011–2016
Vervanging grondterminals MILSATCOM ³	25–50						A			2018–2020
Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)	100–250				A					2013–2021
Vervanging licht indirect vurend wapensysteem (LIVS) ³	50–100				A					2017–2020
Verwerving HV-brillen ⁴	25–50	<25	<25							2011–2014

¹ Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

³ Project komt voor mandatering in aanmerking

² Investeringsdeel

⁴ Gemandateerde projecten waarvan het A-document al aan de Kamer verzonden is.

Combat Identification (Combat ID)

Combat ID geeft grond- en luchtgebonden eenheden een identificatiecapaciteit zodat het identificeren van eenheden vanuit de lucht, maar ook onderling op de grond, kan worden verbeterd. Het project is als gevolg van de herschikkingen bij Defensie met een jaar verlengd.

Defensie bewaking en beveiliging systeem (DBBS)

Dit project behelst de bedrijfsmatige vervanging van de verouderde elektronische bewakings- en beveiligingssystemen van de statische defensielocaties, zoals gebouwen en installaties.

Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen

Het project behelst de defensiebrede vervanging van de operationele wielvoertuigen. Defensie streeft ernaar een deel van het project versneld uit te voeren.

Joint Fires

Voorwaartse waarnemers en *Forward Air Controllers* zullen worden samengevoegd in zogeheten *Fire Support Teams* die op compagnie-niveau worden ingedeeld. Ten behoeve daarvan wordt uitrusting aangeschaft en is een modificatie nodig van de apparatuur voor doelbepaling. Hierdoor zal de uitwisseling tussen de *Fire Support Teams* van het CZSK en van het CLAS verder worden vergroot. De coordinatie tussen deze teams zal op brigade- en bataljonsniveau in een speciaal stafelement worden belegd.

MALE UAV

Op grond van de in 2006 vastgestelde behoefte aan strategische, operationele en tactische waarnemingscapaciteit wordt in lijn met de beleidsbrief het project *Medium Altitude Long Endurance* (MALE) UAV voortgezet. Het betreft de aanschaf van een systeem bestaande uit vier toestellen inclusief sensoren, grondelementen voor de bediening en de apparatuur voor dataverwerking.

MILSATCAP

Het project betreft de verwerving van militaire capaciteit op het gebied van satellietcommunicatie.

Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S)

Het project behelst de vervanging van het mode 4 IFF/mode 3A voor respectievelijk mode 5/mode S in Navo-verband. Als gevolg van herschikkingen is het project een jaar verschoven.

Uitbreiding CBRN-compagnie

Als gevolg van ICMS worden de capaciteiten voor chemische, biologische, radiologische en nucleaire (CBRN) rampenbestrijding uitgebreid. Het betreft de oprichting van een tweede CBRN-verdedigingscompagnie, een CBRN-responscapaciteit en een multidisciplinaire trainingsfaciliteit.

Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Het doel van het project is de verbetering van de uitrusting en de (informatie-)ondersteuning van de te voet optredende soldaat. De periode waarin het materieel bij Defensie wordt ingevoerd is met een jaar verlengd. Hierdoor zullen de betalingen ook later eindigen.

Vernieuwing TITAAN (voorheen Vervanging deelsystemen TITAAN)

Iedere vijf jaar moeten de deelsystemen TITAAN, de basis ICT-infrastructuur voor grondgebonden optreden, worden vervangen. Als gevolg van de ontwikkelingen op ICT-gebied zijn daarnaast regelmatig aanpassingen aan het TITAAN-netwerk noodzakelijk. De instroom van het systeem is met een jaar vertraagd als gevolg van nadere studie om TITAAN geschikt te maken voor een defensiebrede toepassing.

Vervanging grondterminals MILSATCOM

Doel van het project is om te voorzien in een gefaseerde vervanging van de huidige mobiele landterminals van het Militaire Satelliet Communicatie (MILSATCOM)-systeem. Als gevolg van de beleidsbrief is het project een jaar verschoven.

Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)

Het project behelst de vervanging van twee typen radio's als deel van het draadloze transmissieplan Defensie.

Vervanging licht indirect vurend systeem (LIVS)

Dit project behelst de vervanging van grondgebonden vuursteuncapaciteit voor het CLAS en het CZSK bij de uitfasering van de 120mm mortieren. Deze vuursteuncapaciteit van de lichte eenheden heeft tot taak doelen te bestrijden die buiten het bereik liggen van de bij de gevechtseenheden ingedeelde wapensystemen. Het project is als gevolg van herschikkingen met twee jaar vertraagd.

Verwerving HV-brillen

Het project behelst de verwerving van helderheidsversterkende (HV)-brillen ten behoeve van het optreden in duisternis. Het betreft de vervanging van en daarnaast een aanvulling op de huidige door Defensie gebruikte HV-brillen. Het project is geherfaseerd en met een jaar verlengd.

Operationele doelstelling 2:

Instandhouding van materieel

Door de onderhoudscapaciteiten van de systeemlogistieke bedrijven te voegen bij de operationele commando's worden (de verantwoordelijkheden voor) onderhoudswerkzaamheden geïntegreerd. Het wapensysteemmanagement blijft bij de Defensie Materieel Organisatie.

Motivering

Om de output van de operationele eenheden te verzekeren, moeten deze beschikken over voldoende inzetbaar materieel. De DMO voorziet hierin enerzijds door zorg te dragen voor (hoger) onderhoud aan de wapensystemen en de componenten hiervan en anderzijds door het op peil houden van de benodigde hoeveelheid reservedelen. Voor het verbeteren van de materiële beschikbaarheid van de wapensystemen tegen zo laag mogelijke kosten, gebruikt Defensie het «wapensysteemmanagement».

Het totaalbedrag dat de DMO in 2012 ter beschikking staat ter verwezenlijking van deze tweede eerste operationele doelstelling is € 648 miljoen.

Instrumenten

Voor de professionalisering van het wapensysteemmanagement wordt een aantal instrumenten ingevoerd. Het behelst uniforme systeem- en *Integrated Logistic Support*-plannen, verbeterde opleidingen, categorisering van het materieel, verbeterde en integrale instandhoudingsanalyses, kenniscentra, aansluiting bij SAP en kostenmodellen, verheldering

Beleidsartikelen

van ketens en ketenprocessen en verbetering van informatievoorziening in de keten door het gebruik van *portals*.

Redeployment ISAF

De werkzaamheden die de DMO uitvoert ten behoeve van de *redeployment* duren naar verwachting tot eind 2012. Dan zal het materieel zijn opgenomen in de voorraden, overgedragen aan de operationele commando's, afgestoten of geschonken aan derden. Door een tekort aan personeel kunnen de richtlijnen voor de onderhoudsniveaus niet worden toegepast voor het CLAS, het CKmar en voor het materieel dat door *fast track procurement* is verworven. De DMO maakt daarom gebruik van externe capaciteiten. Het budget voor de *redeployment* maakt geen deel uit van beleidsartikel 25, maar is opgenomen in beleidsartikel 20 Inzet.

De inspanningen voor de DMO liggen op de gebieden van:

- Het sluiten van contracten voor de uitbesteding van werk, de aankoop van reservedelen en voor

vervangingsinvesteringen.

- De afstoting van overtollig materieel, zowel vanuit het missiegebied als vanuit Nederland;
- De uitvoering van werkzaamheden door de Logistieke Bedrijven van de DMO;
- Het geven van advies en het verlenen van assistentie op het gebied van systeem- en ketenlogistiek.

Prestatiegegevens DMO

De prestaties op het gebied van logistieke ondersteuning door de DMO aan de andere defensieonderdelen worden vastgelegd in ondersteuningsovereenkomsten. Tussen de gebruiker, de normsteller en de onderhouder wordt op meerdere niveaus overleg gevoerd over de uitvoering daarvan. Centraal daarbij staat het door de DMO uit te voeren onderhoud aan de hoofdwapensystemen en in het verlengde daarvan de tijdige beschikbaarheid van het (hoofd)wapensysteem voor de operationele inzet. Daarnaast heeft in zogenoemde «klantenraden» bilaterale afstemming plaats tussen elk van de ketenlogistieke bedrijven en de klanten waarbij de levering van brandstof, munitie en kleding- en persoonsgebonden uitrusting centraal staat.

De leverbetrouwbaarheid van bevoorrading vormt hierbij vooralsnog de belangrijkste indicator voor de tijdige beschikbaarheid van het materieel dat de operationele commando's nodig hebben. De leverbetrouwbaarheid van bevoorrading wordt in de vorm van prestatie-indicatoren gerapporteerd door de ketenlogistieke bedrijven.

Indicator	Toelichting	Streefwaarde
Leverbetrouwbaarheid bevoorrading	De indicator geeft inzicht in de mate waarin de leveringen uit de voorraad worden gerealiseerd. <i>Berekeningswijze</i> Het aantal tijdige leveringen van de voorraad gedeeld door het aantal in de meetperiode gedane voorraadaanvragen x 100%	80%

De streefwaarde van de indicator «leverbetrouwbaarheid bevoorrading» is voor alle DMO-bedrijven op 80 procent gesteld. De streefwaarde vormt een goed uitgangspunt voor een verantwoord evenwicht tussen doeltreffendheid en doelmatigheid. De doeltreffendheid wordt gewaarborgd door een goed inzicht in de bevoorrading van de kritische artikelen die nodig

Beleidsartikelen

zijn voor de operationele gereedheid en door daarnaast de kwaliteit van de bevoorrading in de inzetgebieden voorop te stellen. De doelmatigheid wordt gewaarborgd door de streefwaarde niet onnodig hoog te laten zijn.

In 2012 zal de DMO in de vorm van een *pilot* bij de meting van de prestaties op het gebied van bevoorrading onderscheid gaan maken tussen reguliere activiteiten tijdens oefeningen en training (O&T) en activiteiten bij operaties. Hierdoor zal, onder andere, meer inzicht ontstaan in de gevolgen van operaties op de reguliere O&T-activiteiten.

Operationele doelstelling 3:

Afstoting overtollig materieel

De DMO is binnen Defensie belast met de afstoting van overtollige roerende zaken. Bij afstoting heeft verkoop de voorkeur en dat geschiedt in samenwerking met Domeinen Roerende Zaken, onderdeel van het ministerie van Financiën.

Een raming van de verkoopopbrengsten voor de komende jaren is in de begroting opgenomen. Een deel van de opbrengsten is zeker, aangezien het termijnbetalingen betreft van reeds gesloten contracten.

Bij de afstoting van roerende zaken wordt onderscheid gemaakt tussen strategische en niet-strategische roerende zaken. Overtollige niet-strategische roerende zaken worden rechtstreeks aan de Domeinen Roerende Zaken overgedragen en openbaar verkocht. Strategische roerende zaken zoals wapensystemen worden om veiligheidsredenen niet aan Domeinen overgedragen. De verkoop geschiedt in samenwerking met Domeinen in principe op grond van *government-to-government* overeenkomsten. Iedere voorgenomen verkooptransactie van strategisch materieel wordt in de commissie «verkoop defensiematerieel» behandeld. Hierin zijn de ministeries van Financiën, Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, Landbouw & Innovatie en Defensie vertegenwoordigd.

Overtollige waardevolle wapensystemen kunnen veelal niet in de bestaande staat worden verkocht. Ze worden in de door de klant gewenste staat van onderhoud gebracht of gemodificeerd. Daarnaast is het meestal noodzakelijk personeel op te leiden. Dit gebeurt op meerdere opleidingsinstituten. Defensie streeft ernaar het ondersteuningspakket zo beperkt mogelijk te houden zodat slechts een gering beroep wordt gedaan op de personele en materiële capaciteiten van Defensie.

Als gevolg van de economische crisis bieden verkopers meer materieel aan en kunnen kopers op de markt voor defensiematerieel minder besteden. In 2011 is er contact geweest met mogelijke kopers. Desondanks zijn tot nu toe nog geen grote verkoopcontracten gesloten. Wel is op grond van de in voorgaande jaren gesloten contracten materieel overgedragen, onder andere F-16's aan Chili.

Projecten in Afstoting

Bevoorradingsschip

Het project behelst de afstoting van Hr.Ms. Zuiderkruis en Hr.Ms. Amsterdam.

Mijnenbestrijdingsvaartuigen van de Alkmaar-klasse

Het project behelst de afstoting van vier mijnenjagers.

Lynx-helikopter

Het project behelst de afstoting van twintig helikopters.

Agusta Bell 412 Search And Rescue

Het project behelst de afstoting van drie helikopters.

Leopard 2A6 Gevechtstank

Het project behelst de afstoting van 119 gevechtstanks.

Pantserhouwitser

Het project behelst de afstoting van 32 pantserhouwitsers.

Pantserupscommandovoertuig M-577

Het project behelst de afstoting van de nog resterende dertig pantserupscommandovoertuigen M-577. Deze worden voor een deel vervangen door de Fennek, de CV-90 en de Boxer.

Pantserupsvoertuig tegen luchtdoelen (PRTL)

Het project behelst de afstoting van zestig pantserupsvoertuigen Cheetah die zijn vervangen door het Stinger-wapensysteem.

Pantserupsvoertuig YPR-765 en YPR-806

Het project behelst de afstoting van 539 pantserupsvoertuigen. Deze worden voor een deel vervangen door de Fennek, de CV-90 en de Boxer.

F-16 vliegtuigen in MLU-configuratie

Het project behelst de afstoting van aanvankelijk negentien en nu nog achttien F-16 toestellen. Een toestel is in maart 2011 door een ongeval zwaar beschadigd en moest worden afgeschreven.

Cougar-transporthelikopter

Het project behelst de afstoting van de Cougar-transporthelikopters.

DC-10 vliegtuig

Het project betreft de afstoting van een DC-10 vliegtuig. Naar aanleiding van de motie van het lid Voordewind van 6 juni jl. (Kamerstuk 32 733, nr. 28) zal Defensie het toestel tot en met 2013 aanhouden.

Fennek Medium Range Anti Tank (MRAT) pantserwielvoertuig

Het project betreft de afstoting van de helft van de tachtig MRAT-wapensystemen.

Fokker 50 Vliegtuig

Het project behelst de afstoting van twee Fokker 50-vliegtuigen die geschikt zijn voor passagiersvervoer.

2.2.7 Commando DienstenCentra (CDC) – beleidsartikel 26

Algemene doelstelling

Het Commando DienstenCentra (CDC) voorziet in een doelmatige en doeltreffende ondersteuning van de krijgsmacht. Het CDC draagt zorg voor de levering van ondersteunende diensten aan de krijgsmacht, is wereldwijd actief en voorziet in randvoorwaarden en faciliteiten zodat de defensieonderdelen zich kunnen concentreren op hun kerntaken.

Samenhang met defensiebeleid

Om de krijgsmacht effectief te kunnen inzetten is het noodzakelijk dat de operationele eenheden over producten en diensten kunnen beschikken die hen ondersteunen bij de uitvoering van het primaire proces. De levering van deze producten en diensten heeft plaats binnen de daarvoor gestelde financiële en normatieve kaders.

Verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een doeltreffende en doelmatige dienstverlening binnen Defensie waaraan het CDC een bijdrage levert.

Externe factoren

Het CDC wordt nadrukkelijk beïnvloed door omgevingsfactoren, zoals door ontwikkelingen op de markt. De omvang, de ambitie en de samenstelling van de krijgsmacht beïnvloeden de vraag naar producten en diensten van het CDC.

Budgettaire gevolgen van het beleid

De financiële middelen die het CDC ter beschikking staan voor het behalen van de operationele doelstellingen van Defensie zijn in de onderstaande tabel opgenomen. Hierin is een splitsing aangebracht tussen de indeling in bedrijfsgroepen in de jaren 2010 en 2011 en de indeling in divisies vanaf 2012. Tevens is deze tabel budgettaire gevolgen voor jaren 2010 en 2011 ingedeeld conform de oude definities van apparaat- en programma-uitgaven. Vanaf 2012 zijn de nieuwe definities gehanteerd.

Beleidsartikelen

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	1 042 011	1 140 688	988 278	934 848	843 710	871 489	817 878
Uitgaven							
Programma-uitgaven							
waarvan juridisch verplicht per 31-12-2011			145 848	80 477	51 851	27 501	15 528
Dienstverlenende eenheden			12 262	11 674	11 573	10 180	10 180
Bedrijfsgroep Informatievoorziening en technologie	50 764	55 842					
Bedrijfsgroep Transport	93 032	74 044					
Bedrijfsgroep Gezondheidszorg	92 562	81 319					
Bedrijfsgroep Facility Services	210 522	170 551					
Bedrijfsgroep Personele diensten	115 619	103 162					
Nederlandse Defensie academie	58 563	57 073					
Attachés	21 939	20 688					
Investerings infrastructuur	219 435	170 551	157 749	193 384	136 209	159 661	159 111
Investerings informatievoorziening	88 300	84 987	69 680	79 486	91 567	89 421	95 400
Exploitatie informatievoorziening	143 657	137 459					
Totaal programma-uitgaven	1 094 393	955 676	239 691	284 544	239 349	259 262	264 691
Apparaatsuitgaven							
Staf CDC	53 070	175 145	20 858	20 858	15 802	15 803	12 802
Ondersteuning operationele eenheden			769 289	707 511	641 758	605 508	608 780
Bijdragen aan SSO's	12 294	9 867	9 013	9 117	9 096	9 120	9 120
Attachés			20 327	20 085	18 398	16 706	16 706
Apparaatsuitgaven verdeeld naar categorie:							
<i>personele uitgaven</i>			423 911	405 397	360 503	344 213	346 137
<i>huisvesting</i>			96 365	85 936	83 672	82 498	81 076
<i>ICT</i>			143 152	134 623	131 710	117 469	117 470
<i>overige exploitatie</i>			156 058	131 754	109 169	102 957	102 725
Totaal apparaatsuitgaven	65 364	185 012	819 487	757 571	685 054	647 137	647 408
Totaal Uitgaven	1 159 757	1 140 688	1 059 178	1 042 115	924 403	906 399	912 099
Totale ontvangsten	68 915	164 535	53 769	85 519	69 719	61 819	55 319
<i>waarvan verkoopopbrengsten</i>	19 234	99 166	9 400	41 200	25 400	17 500	11 000
<i>waarvan overige ontvangsten</i>	49 681	65 369	44 369	44 319	44 319	44 319	44 319

Nieuwe indeling CDC vanaf 2012

De bezuinigingen van de beleidsbrief van 8 april 2011 maken het noodzakelijk de doelmatigheid van de CDC-organisatie nader te bezien. Al in 2011 is een reorganisatie ingezet waarbij afscheid wordt genomen van de bedrijfsgroepen van het CDC. Door samenvoeging van bestaande (staf)elementen van de bedrijfsgroepen en de staf van het CDC kan doelmatiger worden geopereerd. Als tussenstap in het veranderingsproces worden de zeven bestaande bedrijfsgroepen met ingang van 2012 omgevormd tot vier nieuwe divisies. Het betreft de divisies Facilitair & Logistiek, Personeel & Gezondheid, Vastgoed & Beveiliging en Informatievoorziening. De Nederlandse Defensie Academie (NLDA) blijft naast de divisies als afzonderlijke eenheid bestaan.

Met de beschreven veranderingen ontstaat een flexibele organisatie die snel kan reageren op veranderingen in haar omgeving en waarbij de interne ondersteuning optimaal is georganiseerd. Benchmarkonderzoeken en *sourcing*-toetsen zorgen ervoor dat het CDC als interne leverancier binnen de defensieorganisatie de prijzen zo laag mogelijk en marktconform houdt.

Beleidsartikelen

In onderstaande tabel zijn de totale uitgaven verdeeld over de eenheden van CDC:

Bedragen x € 1 000	2012	2013	2014	2015	2016
Verdeling gelden naar divisies CDC	1 059 178	1 042 115	924 403	906 399	912 099
Staf CDC	20 858	20 858	15 802	15 803	12 802
Divisie Facilitair en Logistiek	189 997	166 605	147 680	143 838	145 215
Divisie Informatievoorziening	270 910	264 339	261 439	238 334	243 637
Divisie Vastgoed en Beveiliging	234 978	268 147	204 026	225 575	225 150
Divisie Personeel en Gezondheid	157 163	138 383	112 678	109 166	110 079
Nederlandse Defensie academie	41 697	39 827	35 895	34 909	35 053
Defensieattachés	20 327	20 085	18 398	16 706	16 706
Overige exploitatie	123 248	123 871	128 485	122 068	123 457

Budgetflexibiliteit

De programma-uitgaven bestaan uit investeringen en overige programma-uitgaven. In het kader van de investeringen is in januari 2012 voor 61 procent contractuele verplichtingen aangegaan. Voor de overige programma-uitgaven is 48 procent juridisch verplicht. Het niet-juridisch verplichte deel van de programma-uitgaven is in principe verbonden aan het vastgestelde activiteitsniveau teneinde te komen tot realisatie van de operationele doelstellingen in de beleidsartikelen 20, 21, 22, 23 en 24.

Instrumenten

De commandant van het CDC beschikt na de reorganisatie nog over een klein kabinet voor de persoonlijke ondersteuning. Daarnaast is de interne ondersteuning van het CDC samengevoegd in een ondersteuningsgroep. Daarin zijn taken als *Finance and Control*, Personeel en Organisatie, communicatie en bestuursondersteuning voor het gehele CDC gecentraliseerd. De ondersteuning die door de dienstverlenende eenheden van het CDC wordt geleverd, wordt hieronder kort toegelicht.

Divisie Facilitair & Logistiek

De divisie CDC Facilitair & Logistiek is gericht op lokale en regionale dienstverlening en bestaat uit de voormalige bedrijfspgroepen Facility Services, Catering en Transport. De divisie draagt onder andere bij aan de inzet en operationele gereedheid van de operationele commando's door het bewaken van een strategische voedselvoorraad, evenals door het verzorgen van tijdige verplaatsingen bij zowel inzet als operationele gereedstelling. Deze onderstaande drie indicatoren vormen de verantwoordingsinformatie van de divisie Facilitair & Logistiek.

Prestatie-indicator	Strategische voorraad rantsoenen
Formule	Daadwerkelijk aanwezige voorraad gedeeld door de benodigde voorraad volgens operationele aanwijzingen keer 100%
Norm	≥100%

Prestatie-indicator	Kwaliteit & tijdigheid strategische verplaatsingen – Inzet
Formule	Aantal correct uitgevoerde verplaatsingen luchttransport Afghanistan gedeeld door het totaal aantal verplaatsingen luchttransport Afghanistan keer 100%
Norm	95%

Beleidsartikelen

Prestatie-indicator	Kwaliteit & tijdigheid strategische verplaatsingen – OG
Formule	Aantal correct uitgevoerde verplaatsingen in het kader van operationele gereedheid gedeeld door het totaal aantal verplaatsingen in het kader van operationele gereedheid keer 100%
Norm	95%

Divisie Personeel & Gezondheid

Binnen deze divisie bestaan het cluster Personele Diensten (CPD) en het cluster Gezondheidszorg (CG). De prestatie-indicator die bij het CPD centraal staat, is de realisatie van de instroomketen.

De prestatie-indicatoren die bij het CG centraal staan, zijn de levering en voorradigheid van medische ge- en verbruiksartikelen, de levering en voorradigheid van bloed en bloedproducten, de samenwerking met relatieziekenhuizen en medische opleidingen.

Prestatie-indicator	Levering medische ge- en verbruiksartikelen
Formule	De gerealiseerde versus geplande/gevraagde levering van ge- en verbruiksgoederen door het Militair Geneeskundig Logistiek Centrum aan vredesoperaties.
Norm	95%

Prestatie-indicator	Voorraad medische ge- en verbruiksartikelen
Formule	Hoeveelheid middelen die beschikbaar is versus het totaal aantal middelen dat beschikbaar zou moeten zijn. Het betreft de materiële gereedheid (in aantallen) van de strategische voorraad geneesmiddelen.
Norm	≥100%

Prestatie-indicator	Levering bloed en bloedproducten
Formule	Over een periode gerealiseerde orders van bloedproducten door de Militaire Bloedbank (MBB) versus geplande/gevraagde orders.
Norm	95%

Prestatie-indicator	Voorraad bloed en bloedproducten
Formule	Hoeveelheid middelen die beschikbaar is versus het totaal aantal middelen dat beschikbaar zou moeten zijn. Het betreft de materiële gereedheid (in aantallen) van de strategische voorraad bloed (lineaire opbouw in het jaar).
Norm	≥100%

Prestatie-indicator	Inzet medisch-specialistische teams
Formule	De gerealiseerde versus geplande/gevraagde levering van medisch-specialistische teams door het Instituut Defensie Samenwerking Relatieziekenhuizen.
Norm	95%

Prestatie-indicator	Medische opleidingen
Formule	De gerealiseerde versus geplande/gevraagde levering van het aantal geneeskundige opleidingen.
Norm	95%

Divisie Vastgoed & Beveiliging¹

De divisie Vastgoed & Beveiliging is de vastgoedbeheerder van Defensie en komt voort uit de bedrijfsgroep Vastgoed en beveiliging.

¹ Meer informatie is te vinden in hoofdstuk 3 Baten-lastendiensten.

Beleidsartikelen

Divisie Informatievoorziening¹

De divisie, voortkomend uit de bedrijfsgroep IVENT, levert hoogwaardige ICT-diensten en beheert voor Defensie de werkplekken, de ICT-infrastructuur en (defensie)applicaties. De divisie draagt tevens zorg voor de documentaire informatievoorziening. De *Joint CIS Group* (JCG) is de huisleverancier van de operationele communicatie- en informatiesystemen van de operationele commando's ter ondersteuning van de commandovoering bij militaire operaties en oefeningen en draagt hiermee bij aan de operationele gereedheid. De gereedstelling en inzet van de operationele informatievoorziening (IV) vormen de prestatie-indicator voor deze divisie op het vlak van inzet en operationele gereedheid.

Prestatie-indicator	Operationele IV JCG Inzet
Formule / definitie	De mate waarin de <i>Joint CIS Group</i> (JCG) aan de gemaakte afspraken heeft voldaan in de afgelopen periode met betrekking tot de afgesproken ondersteuning over de door de JCG beheerde netwerken/systemen.
Norm	80%

Prestatie-indicator	Operationele IV JCG Operationele Gereedstelling
Formule	De verwachting voor de komende periode ten aanzien van de door de JCG beheerde netwerken en systemen levering van de gevraagde ondersteuning.
Norm	80%

NLDA

De NLDA bestaat uit het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM), de Koninklijke Militaire Academie (KMA), de Faculteit Militaire Wetenschappen (FMW), het Instituut Defensie Leergangen (IDL) en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH). De NLDA biedt officieren (en daarmee gelijkgesteld burgerpersoneel) initiële, middelbare en hogere militaire opleidingen gedurende de gehele loopbaan. Met deze opleidingen draagt het NLDA bij aan de operationele gereedheid van de operationele commando's.

---

¹ Idem.

Investerings Infrastructuur

Grote infrastructuurprojecten in realisatie (bedragen x € 1 miljoen)									
Projectomschrijving	Voor Defensie-onderdeel	Project-volume	t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	Fasering tot
Nieuwbouw Schiphol	CKmar	140,4	95,8	31,2	13,4				2013
Herbelegging infrastructuur vliegbases Soesterberg en Gilze-Rijen	CLSK	206,1	205,2	0,9					2012
Infrastructuur en voorziening KMA	CDC	52,3	20,7				7,3	3,2	2018
Hoger Onderhoud Woensdrecht	DMO	76,6	21,4	26,1	17,8	11,3			2014
Aanpassing/renovatie Plein/Kalvermarktcomplex	Algemeen	26,0	22,2	3,8					2012
Nieuwbouw LOKKmar	CKmar	84,5	16,0	19,0	23,3	20,1	6,1		2015
EPA Maatregelen	Algemeen	64,4	11,4	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7	2018

Nieuwbouw Schiphol

Het project Nieuwbouw Schiphol ten behoeve van het CKmar wordt later opgeleverd dan oorspronkelijk gepland als gevolg van een vertraging bij de aanbestedingsprocedure. Het totale projectvolume is met € 4 miljoen verhoogd naar € 140,4 miljoen door het amendement van de leden Brinkman en Knops (Kamerstuk 32 123 X, nr. 53). Door gunstige aanbestedingen en deze verhoging kan het perceel Schieten, Sporten en School weer worden opgenomen in het project en als zodanig worden aanbesteed.

Herbelegging infrastructuur Vliegbases Soesterberg en Gilze-Rijen

Het project bevindt zich in de laatste fase en wordt in 2012 in zijn geheel voltooid.

Infrastructuur voorziening KMA

Het project zal wegens de bezuinigingen en in het kader van de uitwerking van het Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie worden herbezien. Hierbij wordt gestreefd naar een doelmatiger belegging en verdere concentratie van onderdelen van de NLDA waarvan de KMA deel uitmaakt. In afwachting van deze uitwerking en de nadere besluitvorming van deze plannen is de realisatie van fase 2 van dit project voorlopig doorschoven naar de periode 2015–2018.

Hoger onderhoud Woensdrecht

De realisatie van diverse deelprojecten (nieuwbouw van het hoofdgebouw, werkcentrum *Avionica* en het logistiek complex) is vertraagd doordat een integraal vergunningstraject moest worden doorlopen waarmee vooraf geen rekening was gehouden. Inmiddels is het vergunningstraject voltooid en is een aanvang gemaakt met de realisatie van de eerste deelprojecten. De voltooiing wordt nu verwacht in 2014.

Beleidsartikelen

Aanpassing en renovatie Plein/Kalvermarkt-complex

Het complex wordt volgens de huidige planning eind 2011 door de aannemer aan de Rijksgebouwendienst opgeleverd. De uitvoering loopt momenteel volgens planning. De ingebruikname is voorzien voor eind 2012 nadat Defensie de benodigde aanvullende beveiligingsvoorzieningen, IV-voorzieningen en overige inrichting heeft voltooid. In het kader van de bezuiniging op de staven van 30 procent en de invoering van het overheidsbrede «Nieuwe Werken»-concept, zal de uiteindelijke belegging van het complex bij de uitwerking van het Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie worden herzien.

Nieuwbouw Landelijk Opleidings- en Kenniscentrum CKmar (LOKKMAR)

Het LOKKMAR zal worden ondergebracht op het complex Koning Willem III/Frank van Bijnenkazerne in Apeldoorn. De realisatieperiode zal naar verwachting duren tot in 2015.

Energie Prestatie Adviezen (EPA)

Dit project betreft een verzameling van energiebesparende maatregelen voor de bestaande infrastructuur. Mede door dit project kan 2 procent energiereductie per jaar worden behaald. De uitvoering geschiedt grotendeels in combinatie met het jaarlijks uit te voeren onderhoud aan de infrastructuur van Defensie.

De uitvoering van de maatregelen die voortvloeien uit deze adviezen zal een aanmerkelijke besparing van het energieverbruik van het vastgoed opleveren. De verwachting is dat het energieverbruik van het vastgoed met 11 procent kan worden gereduceerd. De benodigde financiering voor het uitvoeren van de maatregelen is € 64,4 miljoen. Vanwege de bezuinigingen op Defensie is de realisatie iets versneld waarmee eerder besparingen worden gehaald in de exploitatie. Met ingang van 2012 is de jaarlijkse kasgeldreservering verhoogd van € 3,7 miljoen naar € 8,7 miljoen per jaar.

Grote infrastructuurprojecten in planning (bedragen x € 1 miljoen)					
Project-omschrijving	Ten behoeve van	Project-volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Fasering tot
Nieuwbouw DLBE CKmar	CKmar	25–50			2015–2017
Herbelegging Frederikkazerne	BS/CDC/DMO			<25	

Project District Landelijke en Buitenlandse Eenheden CKmar (DLBE CKmar)

Het project DLBE CKmar is verschoven naar 2015 en verder zodat prioriteit kan worden gegeven aan andere projecten, zoals het project «Aanpassen en uitbreiden infrastructuur van de Brigade Speciale Beveiliging (BSB) Camp New Amsterdam».

Herbelegging Frederikkazerne

Door het herbeleggingsplan Haagse regio evenals de ontruiming van de Alexanderkazerne voor de komst van het Internationale Strafhof, dient de Frederikkazerne te worden herbelegd ten behoeve van functies afkomstig van de Alexanderkazerne en vanuit de Haagse regio. Ook dit project zal ten aanzien van de inhoud en planning nader worden gezien vanwege de bezuinigingen en de uitwerking van het Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie.

Investerings Informatievoorziening (IV)

Investerings informatievoorziening (IV) (bedragen x € 1 miljoen)								
Project-omschrijving	Project-volume	t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	Fasering tot
ERP/M&F (SPEER)	268,1	237,8	16,5	12,4	1,4			2014
Defensiebrede vervanging C2000 Randapparatuur	7,6	3,6		4,0				2013
DEFCERT fase 1	7,5	3,8	3,7					2012
EKMS (Cryptosleutelmanagement)	18,0	0,7	2,4	4,9	4,9	5,1		2015
@migo	19,0	16,4	2,6					2012
Legacy ERP (PALS)	34,2	24,6	4,8	4,8				2013

SPEER (ERP/M&F)

SPEER (*Strategic Process & ERP Enabled Reengineering*) is het defensiebrede programma voor het verbeteren, standaardiseren en integreren van de financiële en materieellogistieke processen. Dit verandertraject wordt ondersteund door de invoering van een *Enterprise Resource Planning* (ERP) van Systemen, Applicaties en Producten in gegevensverwerking (SAP). ERP is een geïntegreerd informatie- en besturingssysteem voor bedrijfsmatige processen.

Defensiebreed Computer Emergency Response Team (DEFCERT)

Voor de operationele inzetbaarheid doet Defensie steeds vaker een beroep op ICT. Deze operationele ICT wordt steeds geavanceerder doordat defensiebreed wereldwijd wordt samengewerkt. Ondertussen neemt echter ook de kwetsbaarheid van de ICT toe. Misbruik van ICT-systemen wordt steeds professioneler georganiseerd en bovendien eenvoudiger en goedkoper. De oprichting van het DEFCERT heeft als doel deze kwetsbaarheden proactief en reactief te verminderen. DEFCERT onderhoudt relaties met vergelijkbare nationale en internationale organisaties voor de noodzakelijke ondersteuning en kennisuitwisseling. Eind 2012 is DEFCERT naar verwachting gereed.

EKMS (Electronic Key Management System)

Defensie gebruikt voor haar taakuitvoering informatie met een vertrouwelijk of gerubriceerd karakter. Cryptomiddelen voorzien daarbij in de beveiliging. Het aanmaken, registreren en uitgeven van cryptosleutels, codeboeken, crypto hard- en software en documentatie gebeurde tot 2010 grotendeels handmatig en decentraal. Vanaf 2010 zijn cryptoproducenten, waaronder de Navo, de productie van papieren cryptogegevens gaan vervangen door elektronische leveringen. Digitale cryptogegevens dienen op een adequate manier te worden verwerkt, waarbij het beheer geautomatiseerd wordt ondersteund. TNO heeft onlangs vastgesteld dat hiervoor een geautomatiseerd systeem, het zogenaamde *Electronic Key Management System* (EKMS), het meest adequaat is. De invoering wordt voorzien vanaf 2012.

@MIGO-BORAS (Informatiegestuurd Optreden)

De doelstelling van @MIGO-BORAS is het versterken van de informatiepositie van het CKmar en het effectiever en planmatiger uitvoeren van het Mobiel Toezicht Veiligheid (MTV). Dit gebeurt via een camerasysteem dat

Beleidsartikelen

verschillende voertuigkenmerken kan herkennen. Hierdoor wordt een effectievere bestrijding van illegale immigratie mogelijk. Het nieuwe systeem kan ook (geanonimiseerde) passagegegevens van voertuigen verzamelen teneinde beter inzicht in verkeersstromen en patronen te verkrijgen. Het systeem zal op 1 januari 2012 in gebruik worden genomen.

PALS (Project Aanpassen Legacy SPEER)

PALS is het project dat zorgt voor de koppeling tussen SAP en andere informatiesystemen van Defensie, inclusief de daarvoor benodigde aanpassing van deze systemen. Het betreft zowel permanente koppelingen met systemen die niet worden vervangen door SAP, als tijdelijke koppelingen met systemen die wel worden vervangen. PALS volgt de planning van het programma SPEER. Het budget voor PALS is een voorziening voor de verwerving van externe deskundigheid bij het ontwerp, de bouw, het testen en het in bedrijf stellen van koppelingen tussen legacy-systemen en SAP. Zoals gemeld in de antwoorden op schriftelijke vragen naar aanleiding van de halfjaarlijkse voortgangsrapportage SPEER van 27 juni jl. (31 460, nr. 20) bleek in 2010 dat minder externe deskundigheid nodig was voor het project dan voorzien. Dat is ook voor 2011 het geval. Daarop is besloten tot een verlaging van het PALS-budget.

2.3. DE NIET-BELEIDSARTIKELLEN

2.3.1. Geheime uitgaven – niet-beleidsartikel 70

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Uitgaven en verplichtingen	2 236	2 248	5 251	5 264	5 264	5 264	5 264
Geheime uitgaven	2 236	2 248	5 251	5 264	5 264	5 264	5 264
Totaal uitgaven en verplichtingen	2 236	2 248	5 251	5 264	5 264	5 264	5 264

2.3.2. Nominaal en onvoorzien – niet-beleidsartikel 80

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Uitgaven en verplichtingen		66 072	146 908	275 514	511 092	490 685	358 433
Loonbijstelling							
Prijsbijstelling							
Nader te verdelen		66 072	146 908	275 514	511 092	490 685	358 433
Onvoorzien							
Totaal uitgaven		66 072	146 908	275 514	511 092	490 685	358 433

Toelichting

Op de post Nader te verdelen zijn de nog niet uitgedeelde loon- en prijsbijstelling, de risicoreservering en een voorziening voor de reorganisatie geboekt.

2.3.3. Algemeen – Niet-beleidsartikel 90

In dit artikel worden de departementsbrede programma-uitgaven begroot, zijnde de milieu-uitgaven, subsidies en bijdragen, wetenschappelijk onderzoek, bijdragen aan de Navo en internationale samenwerking.

Budgettaire gevolgen

De raming van de financiële middelen voor de komende begrotingsjaren is in de onderstaande tabel opgenomen. Conform de richtlijnen van «Verantwoord Begroten» zijn vanaf 2012 de uitgaven voor wachtgeld, inactiviteitswedden, SBK-gelden, pensioenen, uitkeringen en de ziektekostenverzekering op het centrale apparaatsartikel 91 geboekt.

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	1 682 458	1 714 495	202 650	196 873	203 745	199 462	196 184
Uitgaven							
Apparaatsuitgaven							
Bestuursstaf	125 721	128 653					
Totaal apparaatsuitgaven	125 721	128 653					
Programma-uitgaven							
Militaire inlichtingen- en Veiligheidsdienst	70 848	76 552					
Pensioenen en uitkeringen	1 147 502	1 143 040					
Wachtgeld, inactiviteitswedden en SBK-gelden	109 833	126 456					
Ziektekostenvoorziening	8 812	6 218					
Milieu-uitgaven	6 530	5 687	5 481	7 043	8 526	8 546	8 546
Subsidies en bijdragen	19 697	21 456	19 282	19 314	18 804	19 317	19 317
Bijdragen aan de Navo	74 613	81 684	73 240	74 372	79 936	77 972	76 874
Internationale samenwerking	4 121	4 009	3 904	3 862	3 834	3 843	3 843
Wetenschappelijk onderzoek	74 736	81 099	63 995	60 798	62 634	60 427	58 247
Overige uitgaven	53 284	39 641	36 748	31 484	30 011	29 357	29 357
Totaal programma-uitgaven	1 569 976	1 585 842	202 650	196 873	203 745	199 462	196 184
Totaal uitgaven	1 695 697	1 714 495	202 650	196 873	203 745	199 462	196 184
Totaal ontvangsten	20 533	10 772	318	1 870	1 870	1 870	1 870

Doelstelling

Beheersing en ontwikkeling van departementsbrede programma's.

Instrumenten*Subsidies en bijdragen*

De subsidies en bijdragen worden verleend aan instellingen die voor Defensie een zeker nut hebben. Een overzicht van de subsidies is opgenomen in internetbijlage 5.3.

Bijdragen aan de Navo

De uitgaven hebben betrekking op de Nederlandse bijdrage in gemeenschappelijk gefinancierde Navo-programma's. Ook de uitgaven voor de AWACS-vliegtuigen zijn hierin opgenomen.

Internationale samenwerking

Internationale Militaire Samenwerking (JMS) omvat in beginsel alle militaire samenwerkingsactiviteiten die Defensie in internationaal verband uitvoert. Het betreft onder meer militair-operationele samenwerking, defensie-materieelsamenwerking, militaire inlichtingsamenwerking, juridische samenwerking en steun bij de oprichting en versterking van veiligheidsstructuren in het kader van wapenbeheersing. Op hoofdlijnen

Niet-beleidsartikelen

zijn de kosten voor deze samenwerking als volgt opgebouwd: bilaterale en multilaterale activiteiten met een focus op Afrika en op Centres of Excellence (€ 1,1 miljoen), EU-Satellietwaarnemingen (€ 0,6 miljoen), het Europees Defensie Agentschap (€ 1,3 miljoen), wapenbeheersing (€ 0,5 miljoen) en High Readiness Forces (€ 0,5 miljoen).

Wetenschappelijk onderzoek

Op dit artikelonderdeel worden de centrale uitgaven op het gebied van *Research and Development* (R&D) geraamd. Het betreft de programmafinanciering van TNO (inclusief kennisinstituut MARIN) en het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR). Deze bedragen in 2012 ruim € 37 miljoen. Voor projectmatige technologieontwikkeling en kennistoepassing is in 2012 ongeveer € 27 miljoen begroot. Primaire doelstelling is de ondersteuning van de krijgsmacht met gericht onderzoek en technologieontwikkeling. Daarnaast draagt Defensie met dit onderzoek bij aan de versterking van het innovatief vermogen van de Nederlandse defensiegerelateerde industrie. Het onderzoek wordt zowel interdepartementaal (implementatie topsectorenbeleid) als internationaal (Navo en *European Defence Agency*, EDA) afgestemd en ingebed. In 2012 wordt met de uitvoering van onderzoeksprogramma's en -projecten voor het eerst invulling gegeven aan de geformuleerde kennisprioriteiten uit de Strategie-, Kennis- en Innovatie Agenda (SKIA, Kamerstuk 32 733, nr. 3).

Als gevolg van het amendement Ten Broeke (Kamerstuk 32 500 X, nr. 74) c.s. op de defensiebegroting 2011 is voorts eenmalig € 6 miljoen vrijgemaakt voor projecten bij TNO en toegevoegd aan de centrale middelen op het gebied van R&D. Vanwege uitvoeringstechnische redenen wordt dit budget, in overleg met TNO, in de periode 2011–2012 besteed.

Omschrijving (bedragen x € 1 000)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Programmafinanciering TNO (en MARIN)	47 054	43 854	36 830	33 000	33 000	33 000	33 000
Programmafinanciering NLR	515	516	516	517	517	517	517
Contractonderzoek technologie-ontwikkeling	20 663	32 099	21 996	22 536	23 022	20 815	18 635
Contractonderzoek kennistoepassing	6 504	4 630	4 653	4 745	6 095	6 095	6 095
Totaal algemeen	74 736	81 099	63 995	60 798	62 634	60 427	58 247

Programmafinanciering

Programmatisch onderzoek betreft investeringen in een kennisbasis die niet binnen Defensie aanwezig is en die zonder gerichte financiële inspanning van Defensie niet beschikbaar komt of toegankelijk is. Met de opgebouwde kennis laat Defensie zich vervolgens adviseren en ondersteunen bij beleidsvorming, verwerving en onderhoud van materieel, opleiding en training, bedrijfsvoering en operationeel optreden. De advisering richt zich onder meer op noodzakelijke verbeteringen en innovatieve vernieuwingen op deze onderwerpen.

Contractonderzoek technologieontwikkeling

Via het instrument van de projectmatige technologieontwikkeling wordt onder meer invulling gegeven aan de internationale R&D-samenwerking in EDA-verband en projecten in het kader van de Defensie Industrie Strategie (DIS). Een aantal interdepartementale R&D-projecten waarvan Defensie de regievoerder is worden ook via dit instrument uitgevoerd. Het betreft in de periode 2011–2015 het project *Sensor Technology Applied in Reconfigurable systems for sustainable Security* (STARS) met een totale

Niet-beleidsartikelen

omvang van ongeveer € 18 miljoen afkomstig uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES). De laatste tender van de Maatschappelijke Innovatie Agenda Veiligheid (MIA-V) is in januari 2011 gesloten. In 2012 worden binnen de MIA-V een aantal projecten uitgevoerd met een grote relevantie voor Defensie. Het betreft onder meer twee projecten in het kader van de *Small Business Innovation Research* (SBIR) op het gebied van training en opleiding met behulp van geavanceerde simulaties en fysieke bescherming. Een tweetal andere projecten is gericht op *cyber*. De MIA-V loopt in 2012 af. Een project om een vliegend radar te ontwikkelen, waarvan de ontwikkeling in de motie-Voordewind (32 123-X, nr. 78) was bepleit, is door de industrie niet ingediend.

Contractonderzoek kennistoepassing

Binnen Defensie dient de concrete toepassing van kennis primair te worden gefinancierd uit de decentrale budgetten van de defensieonderdelen. Op centraal niveau is een beperkt R&D-budget voor kennistoepassing beschikbaar voor niet-planbare acute kennisondersteuning en interdepartementaal afgesproken bijdragen in de exploitatie van grote experimentele onderzoeksfaciliteiten. Voor de periode 2010–2013 is in dit kader circa € 5 miljoen overgeheveld naar het penvoerend ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie als defensiebijdrage aan het exploitatietekort op de grote onderzoeksfaciliteiten van het NLR.

Overige uitgaven

Deze defensiebrede uitgaven hebben onder andere betrekking op de voorlichtings- en communicatieactiviteiten, de schadevergoedingen via de landsadvocaat en «lumpsum»-uitgaven aan de Belastingdienst.

2.3.4. Centraal apparaat – Niet-beleidsartikel 91

De Bestuursstaf draagt zorg voor een beheerste uitvoering van het beleidsproces en de bedrijfsvoering van het ministerie van Defensie. De Bestuursstaf adviseert en ondersteunt de minister en zet zijn besluiten over de richting, inrichting en inzet van Defensie om in helder, eenduidig en uitvoerbaar beleid. Daarnaast schept zij de voorwaarden voor een optimale taakuitvoering door de defensieonderdelen en leidt zij operaties in binnen- en buitenland.

Om de minister in staat te stellen het ministerie van Defensie aan te sturen en te beheersen worden binnen de Bestuursstaf de volgende activiteiten ontplooid:

- Adviseren van de minister bij het besturen van de defensieorganisatie, in zijn rol als lid van het kabinet, in zijn relatie met het parlement en bij het onderhouden van internationale relaties;
- Vormgeven van uitvoerbare beleidskaders voor de defensieorganisatie als geheel, zodanig dat op grond van de beleidsdocumenten en de uitwerking daarvan geen vertaalslag nodig is;
- Aansturen van de operationele commando's, de DMO, het CDC, en het CKmar.
- Ondersteuning van Defensie op het gebied van inlichtingen en veiligheid.

Verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor besturing van de defensieorganisatie en wordt daarbij ondersteund door de Bestuursstaf.

Externe factoren

Het behalen van de algemene doelstelling hangt af van het beschikken over voldoende aantallen capabel personeel, het opstellen van kwalitatief en kwantitatief uitvoerbare beleidsvoorstellen en van regelgeving.

Budgettaire gevolgen

De raming van de financiële middelen van de Bestuursstaf voor de komende begrotingsjaren is in de onderstaande tabel opgenomen.

Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen			1 475 982	1 443 114	1 413 164	1 409 168	1 396 967
Uitgaven							
Apparaatsuitgaven							
Bestuursstaf			114 092	110 572	87 216	81 001	78 408
Militaire inlichtingen- en Veiligheidsdienst			79 592	76 178	75 393	74 881	72 129
<i>waarvan personele uitgaven</i>			146 448	142 654	124 213	120 616	116 021
<i>waarvan ICT</i>			18 648	17 742	16 788	16 619	16 180
<i>waarvan overige exploitatie</i>			28 588	26 354	21 608	18 647	18 336
Pensioenen en uitkeringen			1 167 993	1 156 914	1 166 463	1 180 140	1 189 462
Wachtgeld, inactiviteitswedden en SBK-gelden			111 144	99 450	84 092	73 146	56 968
Ziektekostenvoorziening			3 161				
Totaal apparaatsuitgaven			1 475 982	1 443 114	1 413 164	1 409 168	1 396 967
Totaal ontvangsten			6 582	6 932	6 932	6 932	6 932

Verwerking van de taakstelling

In het centraal apparaatsartikel dient te worden ingegaan op de verdeling tussen personeel en materieel in de verwerking van de taakstelling. Bij Defensie is deze taakstelling integraal verwerkt in de op te lossen problematiek van de beleidsvisie. Daardoor zijn de taakstellingen op personeel en materieel niet meer individueel te identificeren. Een voorbeeld van een maatregel welke de taakstelling op personeel en materieel echter wel direct raakt, is de vermindering van de staven met dertig procent.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

De eerste taak van de Bestuursstaf is de ondersteuning en advisering van de minister bij het besturen van de defensieorganisatie. Om de minister in staat te stellen het ministerie van Defensie effectief te besturen wordt binnen de Bestuursstaf optimaal samengewerkt om het «verkeer» tussen de Bestuursstaf en de defensieonderdelen te stroomlijnen. De basis voor de besturing van de defensieorganisatie is de beleids-, plannings- en begrotingsprocedure (BPB). De BPB-procedure vormt de kern van de activiteiten van de Bestuursstaf. Binnen de Bestuursstaf is voortdurende aandacht voor de verdere verbetering van het BPB-proces en de verbetering van de kwaliteit van de producten uit het BPB-proces, zijnde de beleidsvisie, het defensieplan, de begroting en het jaarverslag.

De tweede taak van de Bestuursstaf is de ontwikkeling van departementaal beleid en regelgeving. Om de minister in staat te stellen het ministerie van Defensie aan te sturen en te beheersen wordt helder en uitvoerbaar departementaal beleid en regelgeving voorbereid, zodanig dat op grond van de beleidsdocumenten en de uitwerking daarvan geen vertaalslag nodig is en de kaders voldoen om het beleid uit voeren. Het ontwikkelen en monitoren van het beleid en regelgeving van de verschil-

Niet-beleidsartikelen

lende deelgebieden gebeurt binnen de Bestuursstaf op de volgende beleidsterreinen:

- Algemeen: Hoofddirectie Algemene Beleidszaken en Bureau Secretaris-generaal;
- Operationeel: Defensiestaf;
- Financieel: Hoofddirectie Financiën en Control;
- Juridisch: Directie Juridische Zaken;
- Personeel: Hoofddirectie Personeel;
- Materieel: Directie Beleid van de Defensie Materieel Organisatie
- Informatievoorziening: Hoofddirectie Informatievoorziening en Organisatie
- Milieu en Vastgoed: Directie Ruimte, Milieu en Vastgoedbeleid
- Militaire inlichtingen en veiligheid: Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.

De derde taak van de Bestuursstaf is de beheersing en ontwikkeling van departementsbrede programma's. De instrumenten die hiervoor ter beschikking staan zijn:

- *Pensioenen en uitkeringen*: De betaling van ouderdomspensioen en overige uitkeringen aan voormalig defensiepersoneel.
- *Wachtgelden, inactiviteitsweden en SBK-gelden*: De verstrekking van uitkeringen krachtens diverse regelingen aan voormalig defensiepersoneel. Zodra overeenstemming is bereikt met de Centrales van Overheidspersoneel over een herijkt Sociaal Beleidskader (SBK) zullen de meerjarenramingen worden aangepast in verband met voorzieningen voor personeel dat Defensie gaat verlaten.
- *Ziektekostenvoorziening*: De ziektekostenvoorziening is per 1 januari 2006 afgeschaft. In het arbeidsvoorwaardenoverleg zijn afspraken gemaakt om een deel van diegenen die in 2005 een vergoeding hebben ontvangen, tot 2013 te compenseren. Op dit artikel worden de (afnemende) uitgaven hiervan verantwoord.

De vierde taak van de Bestuursstaf is het ondersteunen van Defensie op het gebied van inlichtingen en veiligheid. Binnen de Bestuursstaf is de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) belast met deze taak. De MIVD richt zich daarbij zowel op het politiek-militair besluitvormende niveau (strategische inlichtingen) als op de voorbereiding en uitvoering van militaire taken (operationele inlichtingen). Hierbij gaat het vooral om de uitvoering van crisisbeheersingsoperaties. De MIVD heeft twee hoofdtaken: een inlichtingentaak en een veiligheidstaak. De MIVD voert deze taken uit binnen een wettelijk kader dat onder andere is neergelegd in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de Wet veiligheidsonderzoeken. Onderdeel van deze taken is het verrichten van onderzoek naar andere landen, op aanwijzing van de minister-president. Daarbij wordt samengewerkt met de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), waarmee een taakverdeling is afgesproken. De MIVD verstrekt in dit verband inlichtingenrapportages aan de minister-president, het ministerie van Buitenlandse Zaken en aan de AIVD.

Totaal apparaatsuitgaven Defensie

Conform het traject «Verantwoord begroten» geeft onderstaande tabel een overzicht van het totaal aan begrote apparaatsuitgaven van Defensie voor 2012.

Apparaatsuitgaven Ministerie van Defensie 2012							
Bedragen x € 1 000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Verplichtingen	902 987	951 816	5 359 780	5 101 103	4 820 941	4 715 760	4 728 747
Uitgaven							
Apparaatsuitgaven							
Beleidsartikelen	777 266	823 137	3 883 798	3 657 989	3 407 777	3 306 592	3 331 780
20 Inzet							
21 Commando zeestrijdkrachten	20 177	22 347	501 065	493 685	472 608	467 812	482 919
22 Commando landstrijdkrachten	285 914	233 941	1 120 759	1 051 135	975 511	937 337	934 913
23 Commando luchstrijdkrachten	109 568	104 672	603 450	575 121	543 686	542 219	556 977
24 Commando Koninklijke marechaussee	34 011	30 205	365 759	350 033	345 142	342 074	339 405
25 Defensie Materieel Organisatie	262 232	246 960	473 278	430 444	385 776	370 013	370 158
26 Commando DienstenCentra	65 364	185 012	819 487	757 571	685 054	647 137	647 408
Niet-beleidsartikelen	125 721	128 653	1 475 982	1 443 114	1 413 164	1 409 168	1 396 967
70 Geheime Uitgaven							
80 Nominaal en onvoorzien							
90 Algemeen	125 721	128 653					
91 Centraal Apparaat			1 475 982	1 443 114	1 413 164	1 409 168	1 396 967
<i>waarvan personele uitgaven</i>			<i>2 767 942</i>	<i>2 650 067</i>	<i>2 463 205</i>	<i>2 421 864</i>	<i>2 423 407</i>
<i>waarvan huisvesting</i>			<i>373 709</i>	<i>338 926</i>	<i>332 203</i>	<i>313 030</i>	<i>302 609</i>
<i>waarvan ICT</i>			<i>285 156</i>	<i>249 779</i>	<i>240 955</i>	<i>223 810</i>	<i>223 276</i>
<i>waarvan overige exploitatie</i>			<i>650 674</i>	<i>605 967</i>	<i>534 025</i>	<i>503 771</i>	<i>533 027</i>
<i>waarvan Pensioenen en uitkeringen</i>			<i>1 167 993</i>	<i>1 156 914</i>	<i>1 166 463</i>	<i>1 180 140</i>	<i>1 189 462</i>
<i>waarvan Wachtgelden, inactiviteitswedden en SBK-gelden</i>							
<i>waarvan Ziektekostenvoorziening</i>			<i>111 144</i>	<i>99 450</i>	<i>84 092</i>	<i>73 146</i>	<i>56 968</i>
			<i>3 161</i>				
Totaal apparaatsuitgaven	902 987	951 790	5 359 780	5 101 103	4 820 941	4 715 760	4 728 747
Apparaatsuitgaven SSO's:	563 834	470 480	463 322	427 057	386 556	393 984	395 602
Apparaatsuitgaven DTO	339 633	297 398	297 000	267 870	233 742	246 933	249 893
Apparaatsuitgaven DVD	115 672	82 111	75 732	70 706	66 915	62 277	61 835
Apparaatsuitgaven Paresto	108 529	90 971	90 590	88 481	85 899	84 774	83 874

De bedrijfsvoering bij Defensie

Defensie heeft de uitdagende doelstelling om ondanks de ingrijpende bezuinigingen en bijbehorende reorganisaties te streven naar een beheer dat structureel op orde is en blijft. Een uitdaging daar Defensie, als één van de grootste uitvoerende organisaties van de Rijksoverheid, een dynamische en complexe bedrijfsvoering kent. Daarom vindt een herziening van de bedrijfsvoering plaats met als centrale thema's het reduceren van complexiteit, het sturen op risico's en ontbureaucratiseren. Een belangrijke doelstelling tijdens de transitieperiode van de oude naar de nieuwe defensieorganisatie is het structureel verbeteren van de kwaliteit van het beheer en tegelijkertijd de door de Algemene Rekenkamer geconstateerde onvolkomenheden in de bedrijfsvoering aan te pakken. Door middel van een centrale sturing op de verbeteractiviteiten in het beheer, worden de doelstellingen bewaakt en is tijdige bijsturing mogelijk. In de nieuwe organisatie wordt de toekomstige Hoofddirectie Bedrijfsvoering verantwoordelijk voor de centrale regie over het beheer.

Daarnaast zal het verminderen van beheersrisico's mede bepalend zijn voor de aanpak en het tempo van de uitvoering van de bezuinigingen.

Beheer op orde

Met het verschijnen van de beleidsbrief zijn de ambities van de projecten voor het financieel beheer en materieelbeheer bijgesteld en nadrukkelijk verbonden met de door de Algemene Rekenkamer geconstateerde onvolkomenheden. In 2011 is een begin gemaakt met de concrete uitwerking van deze ambities en in 2012 wordt hieraan verder invulling gegeven. Belangrijke voorwaarden zijn daarbij het vooraf stellen van scherpe kaders en richtlijnen en de centralisering en concentratie van kwetsbare processen.

De rode draad in het verbeteren van het financieel beheer in 2012 vormt het vereenvoudigen van de regelgeving van de financiële processen en het maken van een start met de oprichting van één administratie- en beheerkantoor. Dit kantoor zal zorg dragen voor het ondersteunende en administratieve proces van behoeftestelling tot en met betaling en het beheer daarvan. Deze centralisatie leidt tot meer doelmatigheid en kwaliteit en bevordert de eenvormige uitvoering van financiële processen. Daarnaast worden de in 2011 ingezette verbeteringen gecontinueerd, bijvoorbeeld door het oplossen van de voornaamste tekortkoming binnen het beheer van uitgaven en het niet tijdig betalen van facturen. In 2012 voldoet Defensie aan de Rijksbrede norm, die voorschrijft dat negentig procent van de facturen binnen dertig dagen moet worden betaald.

Bijzonder aandachtspunt bij de implementatie van het defensiebrede administratie- en beheerkantoor vormt de verwevenheid van het financieel beheer met de verdere implementatie van SAP. Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke standaardisatie van processen en procedures en het maximaal concentreren en benutten van kennis. Op deze manier wordt toegewerkt naar één defensiebrede organisatie waar een efficiënte administratieve verwerking plaatsvindt, zodat beschikbare capaciteit wordt ingezet op die gebieden waar zich de grootste risico's voordoen en daar vervolgens ook de managementaandacht op wordt gericht.

Voor het verbeteren van het materieelbeheer wordt de focus gelegd op het voortzetten van de in 2011 in gang gezette activiteiten ten aanzien van het Voorschrift Materieelbeheer Defensie, de implementatie van de herijkte ambities in het materieelbeheer en de ingebruikname van de monitor kwaliteit materieelbeheer. Met deze monitor krijgt Defensie meer inzicht in de kwaliteit van het gevoerde materieelbeheer. Tekortkomingen kunnen eerder gesignaleerd en gecorrigeerd worden, waardoor de huidige onvolkomenheden opgelost en toekomstige onvolkomenheden voorkomen kunnen worden. In 2012 zal prioriteit worden gegeven aan het verder op orde brengen van met name het beheer van de als gevoelig aangemerkte materieelsoorten, zoals wapens, munitie en cryptoapparatuur.

Een structurele verbetering van het materieelbeheer wordt mede ondersteund door de invoering van SAP. Daarom is een goede afstemming met het programma SPEER, dat verantwoordelijk is voor deze invoering, noodzakelijk. Deze afstemming wordt getoetst en bewaakt door het projectbureau Professionalisering Materieelbeheer Defensie.

Niet-beleidsartikelen

Ten aanzien van het personeelsbeheer wordt in 2012, conform het plan van aanpak, het project *Volledigheid en betrouwbaarheid personeelsdossiers Defensie* afgerond waardoor in 2012 alle personeelsdossiers aan de wettelijke eisen voldoen.

Stuur- en verantwoordingsinformatie

Naast de noodzakelijke herziening van de bedrijfsvoering van Defensie zijn de ambities van het meerjarige programma *Verbeteren stuur- en verantwoordingsinformatie* herijkt. Evenals in 2011 wordt vanuit het programma slechts de verdere verbetering en verankering van de kwaliteit van de managementinformatie over de operationele gereedheid ondersteund. Met name het streven naar uniformiteit in de totstandkoming van de informatie, het verbeteren van de kwaliteit van de broninformatie en de automatisering van handmatige bewerkingen vergen nog aandacht. Daarnaast wordt de aansluiting van de informatie in de begroting, de managementrapportages en het jaarverslag bewaakt.

3 BATEN-LASTENDIENSTEN**3.1. Defensie Telematica Organisatie***Algemeen*

De Defensie Telematica Organisatie (DTO) maakt als baten-lastendienst onderdeel uit van het CDC. Door DTO worden hoogwaardige ICT- en IV-diensten geïntegreerd geleverd aan Defensie en de ketenpartners binnen de Rijksoverheid op het gebied van de openbare orde en veiligheid. Tevens steunt DTO de operationele informatievoorziening van het CZSK, het CLAS, het CLSK en het CKmar bij internationale en nationale inzet.

Begroting van baten en lasten

(Bedragen x € 1 000)	realisatie 2010	begroting 2011	ramingen 2012	2013	2014	2015	2016
BATEN							
Opbrengst moederdepartement	364 121	315 143	303 055	272 525	268 397	251 588	254 548
Opbrengst overige departementen	43 532	36 810	38 000	38 000	38 000	38 000	38 000
Opbrengst derden	209	145	145	145	145	145	145
Rentebaten	77						
Vrijval voorzieningen	43						
Totaal baten	407 982	352 098	341 200	310 670	306 542	289 733	292 693
LASTEN							
Apparaatskosten							
– personele kosten	212 768	199 307	197 962	181 890	179 290	169 362	167 907
– materiële kosten	126 865	98 091	99 038	85 980	84 452	77 571	81 986
Rentelasten	4 259	5 700	5 200	4 800	4 800	4 800	4 800
Afschrijvingskosten	37 884	49 000	39 000	38 000	38 000	38 000	38 000
– materieel							
– immaterieel							
– dotaties voorzieningen	2 145						
– buitengewone lasten	3 649						
Totaal lasten	387 570	352 098	341 200	310 670	306 542	289 733	292 693
Saldo van baten en lasten	20 412						

Toelichting begroting baten en lasten**Baten***Opbrengst moederdepartement*

De opbrengst van het moederdepartement loopt vanaf 2012 aanzienlijk terug. Door het terugbrengen van de personele vulling naar aanleiding van de beleidsbrief – en daarmee het verlagen van het aantal werkplekken – zijn de budgetten voor informatievoorziening bij de defensieonderdelen verlaagd. Daarentegen zal tijdelijk een extra inspanning worden gevraagd om de realisatie van de diverse maatregelen vanuit het IV-perspectief te ondersteunen.

Opbrengst overige departementen

De opbrengst overige departementen betreft de IV-ondersteuning van ketenpartners van Defensie. Dit zijn onder andere de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Veiligheid en Justitie, Buitenlandse Zaken en Algemene Zaken. Het is de verwachting dat de opbrengsten vanaf 2012 op vergelijkbaar niveau blijven.

Lasten

Apparaatskosten

Vanaf 2012 zullen de kosten voor bestuursondersteuning, Personeel en Organisatie en Planning en Control aanzienlijk dalen door de reductie van de staven.

Afschrijvingen activa

De afschrijvingen laten vanaf 2012 een licht dalende lijn zien. De reden hiervoor is dat er de afgelopen jaren minder is geïnvesteerd. De verwachting is dat de komende jaren de investeringen weer zullen toenemen en op termijn zullen leiden tot lagere exploitatiekosten en daardoor lagere product- en diensttarieven.

Dotaties voorzieningen

Vanaf 2011 wordt geen voorziening meer getroffen voor wachtgelden. Deze kosten worden vanaf 2011 verantwoord door het moederdepartement. Dit betekent dat de opgebouwde voorziening vrijvalt en wordt uitgekeerd aan het moederdepartement. Deze uitgaande kasstroom is nog niet in het kasstroomoverzicht verwerkt.

Baten-lastendiensten

Kasstroomoverzicht¹

(Bedragen x € 1000)	realisatie 2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. Rekening courant RHB 1 januari (inclusief deposito)	15 024	33 269	34 769	37 769	38 769	38 769	36 769
2. Totaal operationele kasstroom	60 797	52 500	48 000	46 000	45 000	43 000	42 000
-/- totaal investeringen	- 24 843	- 60 000	- 60 000	- 60 000	- 60 000	- 60 000	- 60 000
-/- totaal boekwaarde desinvesteringen	111						
3. Totaal investeringskasstroom	- 24 732	- 60 000	- 60 000	- 60 000	- 60 000	- 60 000	- 60 000
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement							
-/- eenmalige storting door moederdepartement	769						
-/- aflossingen op leningen	- 35 589	- 51 000	- 45 000	- 45 000	- 45 000	- 45 000	- 45 000
+/- beroep op leenfaciliteit	17 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000
4. Totaal financieringskasstroom	- 17 820	9 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
5. Rekening courant RHB 31 december (inclusief deposito) (=1+2+3+4)	33 269	34 769	37 769	38 769	38 769	36 769	33 769

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Operationele kasstroom

Het operationele kasstroomoverzicht toont de meerjarige ontwikkeling van de rekening courant van het baten-lastendeel van IVENT. De kasstroom wordt bepaald door het jaarlijkse bedrijfsresultaat, de investeringen, aflossingen op leningen en overige financiële transacties.

Investeringskasstroom

In 2012 en de jaren daarna wordt de omvang van de investeringen geraamd op € 60 miljoen. Het grootste deel van de investeringen betreft computerapparatuur, gebouwen (voornamelijk datacentra) en kleinere investeringen in software, machines en installaties. Desinvesteringen zijn voor de komende jaren niet voorzien.

Aflossingen op leningen

Deze bedragen betreffen de aflossingen van de aangegane vermogensconversie en leningen om investeringen te financieren.

Beroep op leenfaciliteit

Het beroep op leenfaciliteit omvat de door de bedrijfsgroep bij het ministerie van Financiën geleende bedragen. Het beroep op de leenfaciliteit wordt gedaan ter financiering van investeringen.

Financieringskasstroom

In 2012 zal een eventueel overschot van het eigen vermogen worden uitgekeerd aan het moederdepartement. Voor de daaropvolgende jaren wordt verwacht dat het eigen vermogen binnen de maximale grens blijft en dat daarom geen uitkering aan het moederdepartement nodig zal zijn.

Doelmatigheidsparagraaf

De focus van doelmatigheid ligt op twee gebieden: operationele *performance* en financiële doelmatigheid. Vanwege de omvangrijke producten- en dienstencatalogus is het niet mogelijk om kostprijzen per product te geven.

¹ De beginstand 2011 is aangepast aan de realisatie 2010.

Baten-lastendiensten

Doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2010							
Omschrijving generieke deel	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Leverbetrouwbaarheid SLA's	86,0%	85,0%	85,0%	85,0%	85,0%	85,0%	85,0%
Oplossend vermogen Service Desk							
Defensie	69,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%
Tijdigheid klachtafhandeling	90,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%
Opdrachtgeverstevredenheid	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%	70,0%
Vte'n totaal							
– Burgers/militairen	2 181	2 242	2 242	2 100	2 050	2000	1980
Saldo van baten en lasten (%)	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>Omzet per productgroep Generiek (x € 1 miljoen)</i>	253,1	211,3	204,7	186,4	183,9	173,8	175,8
Omschrijving specifiek deel	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kostprijs per werkplek (norm)	88%	85%	82%	81%	80%	79%	78%
<i>Omzet per productgroep Specifiek (x € 1 miljoen)</i>	154,8	140,8	136,5	124,3	122,6	115,9	117,1

Toelichting

Operationele doelmatigheid

Binnen DTO wordt periodiek gerapporteerd over de betrouwbaarheid van de afgesproken dienstverlening door middel van bovenstaande kwaliteits-indicatoren. De betrouwbaarheid van de informatievoorziening is afhankelijk van de wijze waarop DTO de dienstverlening:

- realiseert (het oplossen van binnengekomen klachten bij de Service Desk Defensie) en afspreekt (in Service Level Agreements);
- in stand houdt en beheert (onder andere op basis van het aantal binnengekomen klachten);
- controleert en monitort door het meten (klachten) en de tijdigheid van de klachtafhandeling bijhoudt;
- bijstuurt of verbetert aan de hand van de opdrachtgeverstevredenheid.

Financiële doelmatigheid

- Als indicator voor de ontwikkeling van de financiële doelmatigheid wordt de prijs per werkplek gebruikt. De prijs per werkplek is gesteld op 100 procent.
- De omzet van de baten-lastendienst bestaat voor het grootste deel uit de ontvangsten voor de geleverde producten en diensten, die zijn opgenomen in een Producten- en Dienstencatalogus (PDC).
- De categorie Generiek bestaat onder andere uit de omzetcategorieën werkplekdiensten, *connectivity* en handelsgoederen.
- De categorie Specifiek bestaat onder andere uit advies en applicaties, *hosting* ERP, *hosting* MF en applicatie *hosting*.

3.2. Dienst Vastgoed Defensie

Algemeen

De Dienst Vastgoed Defensie (DVD) is verantwoordelijk voor het doelmatige en maatschappelijk verantwoorde beheer en inrichting van het defensievastgoed. De DVD geeft adviezen en treedt op als intermediair voor de waarborging van de ruimtelijke belangen van de klanten bij Defensie. De DVD staat de klanten bij in hun zorg voor de beschikbaarheid en bruikbaarheid van het vastgoed.

Begroting van baten en lasten

(Bedragen x € 1 000)	realisatie 2010	begroting 2011	ramingen 2012	2013	2014	2015	2016
BATEN							
Opbrengst moederdepartement	111 747	84 908	66 361	60 858	55 655	51 253	51 218
Programmagelden instandhouding	133 826	130 015	137 065	127 845	112 760	100 510	100 510
Opbrengsten huisvestingsactiviteiten	9 737	18 182	20 454	22 033	23 811	24 729	25 296
Opbrengst overige departementen	802						
Opbrengst derden	29						
Mutatie onderhanden werk	2 904						
Rentebaten	0	100					
Vrijval voorzieningen	682						
Bijzondere baten	838						
Totaal baten	260 565	233 105	223 880	210 736	192 226	176 492	177 024
LASTEN							
Apparaatskosten							
– personele kosten	97 955	68 305	55 224	51 322	48 350	44 474	45 500
– uitbesteding	3 705		1 000	500	500	500	500
– materiële kosten	14 012	13 806	19 508	18 884	18 065	17 303	15 835
Programmagelden instandhouding	134 864	130 015	137 065	127 845	112 760	100 510	100 510
Rentelasten	1 368	1 579	1 222	1 164	1 116	1 080	1 051
Rentelasten huisvestingsactiviteiten	6 683	15 462	13 860	14 131	15 643	15 653	16 220
Rentelasten rekening-courant	225						
Afschrijvingskosten							
– materieel	1 519	2 098	1 402	1 193	878	652	551
– materieel huisvestingsactiviteiten	2 806	2 720	6 594	7 901	8 169	9 076	9 076
– immaterieel							
Overige kosten							
– Dotaties voorzieningen	498	350					
– Bijzondere lasten	1 778						
Effect reorganisatiemaatregelen			– 11 995	– 12 760	– 13 467	– 12 806	– 12 222
Totaal lasten	265 413	233 785	223 880	210 180	192 014	176 442	177 021
Saldo van baten en lasten	– 4 848	– 680	0	556	212	50	3

Toelichting begroting baten en lasten

Algemeen

Zowel de investeringen als de beheer- en onderhoudsbudgetten worden gereduceerd als gevolg van het Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie dat in augustus 2011 is gepresenteerd. Als gevolg hiervan is er sprake van overcapaciteit, ondanks de uitstroom van personeel en de minimalisering van de inhuurcapaciteit. Het begrip overcapaciteit moet breed worden geïnterpreteerd. Het gaat hierbij niet alleen om een teveel aan directe en indirecte VTE'n met een vast contract, maar ook om een relatief hoge materiële overhead (met name huisvesting, IV/ICT) die onvoldoende snel kan mee krimpen met de afname van de productie. De begroting van de

Baten-lastendiensten

DVD voor het jaar 2012 en verder is gebaseerd op een voorzichtige omzetverwachting vanwege de defensiebrede reorganisatie. In 2011 kan, zoals het er nu naar uitziet, het verlies nog opgevangen worden door het eigen vermogen.

Baten

Opbrengst moederdepartement

De opbrengst van het moederdepartement is opgebouwd uit honorarium voor het totale dienstverleningspakket van de DVD. Ongeveer zeventig procent van de omzet in 2012 vloeit voort uit de instandhouding van het defensievastgoed. Door het krimpende vastgoedbestand als gevolg van afstotingen daalt de omzet voor dit product meerjarig. Hierin kunnen nog wijzigingen optreden als gevolg van de effecten van het Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie. De overige omzet wordt hoofdzakelijk gegenereerd uit nieuwbouwprojecten.

Programmageden instandhouding

De programmagelden Instandhouding zijn de vergoedingen die de bedrijfsgroep ontvangt voor de aannemerskosten voor het planbaar en niet-planbaar onderhoud.

Opbrengst huisvestingsactiviteiten

De opbrengst huisvestingsactiviteiten bestaat uit de vergoeding die de bedrijfsgroep ontvangt van de defensieonderdelen voor de met leenfaciliteit gefinancierde projecten. De vergoeding dekt de rentelasten en afschrijvingskosten van de leningen. Omdat in 2011 gebruik is gemaakt van de leenfaciliteit voor de bouwactiviteiten van het CKmar op Schiphol stijgen de lasten vanaf 2012.

Rentebaten

De rentebaten betreffen de verwachte opbrengsten van de verrekening rente rekening-courant met het ministerie van Defensie.

Lasten

Apparaatskosten

De apparaatskosten omvatten alle capaciteitskosten, zowel van direct personeel als indirect personeel en de overige exploitatiekosten.

De personele lasten hebben een relatie met de werklust die tot uitdrukking komt in de begrotingspost «Omzet Moederdepartement». De daling van de personele lasten in 2012 is het gevolg van een reorganisatie binnen CDC waardoor een deel van het ondersteunend personeel geen deel meer uitmaakt van de bedrijfsgroep.

De inhuurkosten en de kosten van uitbesteding worden uit kostenoverwegingen nog verder ingeperkt. De stijging van de materiële kosten in 2012 houdt verband met de verrekening van het ondersteunend personeel (zie personele lasten). Door de reorganisatie worden de salariskosten van een deel van het ondersteunend personeel door het moederdepartement betaald en verrekend met de DVD.

Programmageden instandhouding

Zie baten.

Baten-lastendiensten

Rentelasten huisvestingsactiviteiten

De rentelasten huisvestingsactiviteiten vormen een component van de kosten die samenhangen met de financiering vanuit de leenfaciliteit, de andere component wordt gevormd door de afschrijvingen. Zie hiertoe ook de toelichting op de baten.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingen zijn terug te voeren op de materiële vaste activa van de bedrijfsgroep.

Dotaties voorzieningen

Vanaf 2011 worden geen voorzieningen meer getroffen voor SBK-kosten en wachtgelden. Deze kosten worden vanaf 2011 verantwoord door het moederdepartement. Dit betekent dat de opgebouwde voorziening vrijvalt en wordt uitgekeerd aan het moederdepartement.

Deze uitgaande kasstroom is nog niet in het kasstroomoverzicht verwerkt.

Effect reorganisatiemaatregelen

De effecten van de reorganisatie die ertoe moeten leiden dat de DVD in 2013 een licht positief bedrijfsresultaat genereert zijn op deze post verwerkt. Afhankelijk van het tempo waarmee de reorganisatie tot stand komt, wordt deze post in 2012 en 2013 omgezet in lagere materiële en personele kosten voor de DVD.

Kasstroomoverzicht¹

(Bedragen x € 1 000)	realisatie 2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. Rekening courant RHB 1 januari (inclusief deposito)	32 357	3 222	1	1 009	- 9 322	- 8 283	- 8 132
2. Totaal operationele kasstroom	- 24 576	- 1 820	2 201	- 9 453	1 691	703	554
-/- totaal investeringen	- 31 625	- 91 538	- 60 841	- 39 377	- 29 056	- 600	- 600
-/- totaal boekwaarde desinvesteringen	302						
3. Totaal investeringskasstroom	- 31 323	- 91 538	- 60 841	- 39 377	- 29 056	- 600	- 600
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement							
-/- eenmalige storting door moederdepartement							
-/- aflossingen op leningen	- 4 618	- 1 402	- 1 193	- 878	- 652	- 551	
+/+ beroep op leenfaciliteit	31 382	91 538	60 841	39 377	29 056	600	600
4. Totaal financieringskasstroom	26 764	90 137	59 648	38 499	28 404	49	600
5. Rekening courant RHB 31 december (inclusief deposito) (=1+2+3+4)	3 222	1	1 009	- 9 322	- 8 283	- 8 132	- 7 577

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Operationele kasstroom

De operationele kasstroom wordt gevormd door het jaarlijkse bedrijfsresultaat, aangevuld met de afschrijvingen op de materiële activa en de dotaties aan de voorzieningen. Voor 2011 wordt in de prognose uitgegaan van het vaste gegeven dat betalingen deels over de jaargrens naar 2012 schuiven.

¹ De beginstand 2011 is aangepast aan de realisatie 2010.

Baten-lastendiensten

Investeringskasstroom

De investeringskasstroom vloeit voort uit de financiering uit de leenfaciliteit van onder andere de projecten «Tactische Helikopter Groep» (Gilze Rijen) en «Nieuwbouw CKmar Schiphol» voor de periode 2011–2013. Ook de investeringen van de baten-lastendienst zelf zijn hierin voor een gering deel opgenomen.

Financieringskasstroom

De financieringskasstroom representeert het (vreemd) vermogen dat aangetrokken wordt voor de financiering van de investeringen via de leenfaciliteit. Het beroep op de leenfaciliteit is lager dan het toegekende leenplafond. Dit wordt verklaard door de financiering van de beveiligings-systemen en inventaris. Deze was opgenomen in het leenplafond, maar momenteel wordt nader onderzocht of deze investering uit de defensiebegroting wordt gefinancierd dan wel uit het leenplafond.

Doelmatigheidsparagraaf

Doelmatigheidsindicatoren							
Omschrijving generieke deel	2010 ¹	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vte'n totaal	1 405,7	985	853	799	755	703	653
– waarvan in eigen dienst	1 297,7	955	848	794	750	698	648
– waarvan inhuur	108	30	5	5	5	5	5
Saldo van baten en lasten (%)	– 2,0%	– 0,29%	0,00%	0,26%	0,11%	0,03%	0,00%
Omschrijving specifiek deel	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kostprijzen per product(groep) DVD							
Expertise & advies	76,69	69					
Verwerving & Afstoting excl. COVO	73,24	69					
COVO	62,17	58					
Instandhouding	59,67	52					
Gemiddelde kostprijs product	65,18	64					
Tarieven	zie kostprijzen per product						
Omzet per productgroep (pxq) in € 1000							
Expertise & advies	8 219	6 921	6 321	6 321	6 321	5 621	5 321
Verwerving & Afstoting excl. COVO	24 756	21 094	13 572	11 223	11 129	11 775	12 039
COVO	4 310	1 644	2 000	1 775	1 625	1 475	1 475
Instandhouding	45 922	45 849	44 468	41 539	36 580	32 382	32 382
Beveiliging	28 141	9 400	0	0	0	0	0
Overig	1 230	0	0	0	0	0	0
Servicelevels (norm = 80%)	85%	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Productiviteit (omzet € 1 000 per directe medewerker)	87,9	90	89,2	89,1	89,3	89,3	89,3
Projecttevredenheid (norm = 90%)	94%	81%	83%	85%	87	89	89

¹ inclusief DBV

Toelichting

Het totaal aantal vaste en tijdelijke VTE'n daalt in 2012 als gevolg van reorganisaties en de verdere afbouw van tijdelijke contracten. Met deze reorganisaties verdwijnt een deel van de ondersteunende functies naar andere organisatie-eenheden. Verder is uitgegaan van een harde uitstroom (pensionering) en een gering overig verloop van ongeveer tien VTE'n per jaar. Het saldo van baten en lasten is het quotiënt van het financieel resultaat en de omzet moederdepartement. Ten slotte is de verwachting dat, als gevolg van de bezuinigingen, de in 2011 ingezette daling van de projecttevredenheid zal doorzetten.

Baten-lastendiensten

De kostprijzen 2011 laten over de gehele linie een daling zien vanwege de daling van de inhuur(kosten). De omzet per productgroep weerspiegelt bij nieuwbouw de reductie op het investeringsbudget. De omzet voor de commandantenvoorzieningen is door een eerdere bezuinigingsmaatregel al in 2011 fors teruggebracht. De omzet voor instandhouding is gebaseerd op de voorlopige inschatting dat het totale vastgoedbestand van Defensie vijftientig procent is gekrompen aan het eind van de planperiode.

3.3 Paresto

Algemeen

Paresto is een professionele cateringorganisatie die een hoogwaardig pakket aan cateringdiensten levert aan de gehele defensieorganisatie en aan (Navo)-bondgenoten op Nederlands grondgebied.

In 2011 is het onderzoek gestart naar de uitbesteding van de bedrijfsca-tering, In 2012 wordt de *business case* geactualiseerd en daarnaast de overdracht van de operationele catering naar het CLAS onderzocht. Over de uitkomsten van deze trajecten moet nog definitieve besluitvorming plaatsvinden. Beide ontwikkelingen zijn daarom niet in de ontwerpbe-groting 2012 verwerkt.

Begroting van baten en lasten

(Bedragen x € 1 000)	realisatie 2010	begroting 2011	ramingen 2012	2013	2014	2015	2016
BATEN							
Opbrengst moederdepartement	108 939	111 411	90 845	88 047	85 320	84 166	83 240
Opbrengst overige departementen							
Opbrengst derden	795	775	680	680	680	680	680
Rentebaten	42	400	10	12	13	14	15
Overige opbrengsten	3 440						
Bijzondere baten							
Totaal baten	113 216	112 586	91 535	88 738	86 014	84 860	83 935
LASTEN							
Apparaatskosten							
– personele kosten	60 776	61 130	55 162	54 825	53 925	52 800	51 900
– materiele kosten	47 753	49 305	35 428	33 656	31 974	31 974	31 974
Rentelasten	115	170					
Afschrijvingskosten							
– materieel	896	981	946	257	115	87	61
– immaterieel							
Overige kosten							
– dotaties voorzieningen	1 372	1 000					
Totaal lasten	110 912	112 586	91 535	88 738	86 014	84 860	83 935
Saldo van baten en lasten	2 304						

Toelichting begroting baten en lasten

Baten

Opbrengst moederdepartement

De opbrengst van het moederdepartement bestaat uit de omzet zoals die gerealiseerd wordt uit de lopende bedrijfsvoering en de omzet werkge-versbijdragen. De omzet werkgeversbijdragen bestaat uit de aan de defensieonderdelen in rekening gebrachte bedragen ter dekking van de personele en overige kosten die gemaakt worden om de service op locaties te kunnen bieden. In het budget 2012 zijn ten opzichte van het budget 2011 algemene taakstellingen en taakstellingen die voortvloeien uit het project Kromhout verwerkt. De omzet bedrijfsvoering is onder te verdelen in de omzet regulier (bedrijfskantines), niet-regulier (vergade-ringen en banqueting) en de omzet logistieke ondersteuning. De begrote omzetzakking in 2012 ten opzichte van 2011 wordt onder andere veroor-zaakt door het realiseren van de tweede fase van het project Kromhout. Als gevolg hiervan verplaatst het potentiële omzetvolume zich van

Baten-lastendiensten

Paresto naar de private onderneming *Komfort* (Consortium van de PPS-constructie Kromhoutkazerne).

Opbrengst derden

De opbrengst derden betreft de opbrengst die Paresto in rekening brengt bij het CDC voor de cateringkosten van het Militair Revalidatie Centrum.

Rentebaten

Dit betreffen renteopbrengsten op basis van uitstaand deposito en het rekening courant saldo bij het ministerie van Financiën.

Overige opbrengsten

Deze post betreft de retour ontvangen bedragen conform de contractuele afspraken met de grootste leverancier en de producentenbonussen van toeleveranciers. In de begroting 2012 zijn deze verwerkt in de materiële kosten.

Lasten

Personele kosten

In 2012 bestaat de formatieve sterkte van Paresto uit 1184 vaste VTE'n (eigen dienst en inhuur) en er zal worden gestreefd naar een verdere optimalisering van het personeelsbestand, minder inhuur en het meer in deeltijd aanstellen van medewerkers. De personeelskosten die voortkomen uit de reorganisaties die binnen Paresto naar aanleiding van taakstellende maatregelen en de voltooiing van de eerste fase PPS Kromhout worden doorgevoerd, komen niet voor rekening van Paresto.

Materiële kosten

De materiële kosten worden voor 85 procent gevormd door de ingrediënten voor maaltijden en consumpties. De ingrediëntkosten zullen onder andere dalen als gevolg van het in 2011 afronden van de eerste fase van het project PPS Kromhout. Verder wordt in 2012 verwacht dat, als gevolg van de geconsolideerde sturing en controle op de ingrediëntinzet, de kosten op hetzelfde niveau zullen blijven. De overige materiële kosten bestaan voornamelijk uit exploitatiekosten van de locaties en het servicekantoor en het onderhoud van ICT (waaronder kassa's en voertuigen).

Rentelasten

Rentelasten vloeien voort uit rentedragend, langlopend, vreemd vermogen tegen het door het ministerie van Financiën bepaalde tarief.

Afschrijving materieel

De afschrijvingskosten betreffen ICT-middelen, infrastructuur van het Servicekantoor, kassa's en overige materiële middelen, zoals voertuigen.

Dotaties voorzieningen

Vanaf 2011 wordt geen voorziening meer getroffen voor wachtgelden. Deze kosten worden vanaf 2011 verantwoord door het moederdepartement. Dit betekent dat de opgebouwde voorziening vrijvalt en wordt uitgekeerd aan het moederdepartement.

Baten-lastendiensten

Kasstroomoverzicht

(Bedragen x € 1 000)	realisatie 2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. Rekening courant RHB 1 januari (inclusief deposito)	7 443	8 750	2 004	2 076	2 539	2 850	2 937
2. Totaal operationele kasstroom	9 938	581	272	463	311	87	61
-/- totaal investeringen	- 1 205	- 760	- 200				
-/- totaal boekwaarde desinvesteringen							
3. Totaal investeringskasstroom	- 1 205	- 760	- 200				
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement							
-/- eenmalige storting door moederdepartement							
-/- aflossingen op leningen	- 399	- 689					
+/+ beroep op leenfaciliteit		760					
4. Totaal financieringskasstroom	- 399	71					
5. Rekening courant RHB 31 december (inclusief deposito) (=1+2+3+4)	15 777	8 642	2 076	2 539	2 850	2 937	2 998

Toelichting op het kasstroomoverzicht

In het overzicht van de kasstromen staat de meerjarige verwachting van de omvang en de besteding van de beschikbare investeringsruimte, evenals de liquiditeitsverwachting in het algemeen centraal.

Operationele kasstroom

De operationele kasstroom is het jaarlijkse totaal van het bedrijfsresultaat van de bedrijfskantines, vergaderingen, banqueting en logistieke ondersteuning, de afschrijvingen, de mutaties in de voorzieningen en mutaties in het netto werkkapitaal.

Investeringskasstroom

Paresto is relatief kapitaalextensief. In de investeringskasstroom worden de investeringen en de desinvesteringen van ICT-middelen, kassa's en overige materiële middelen zoals voertuigen opgenomen.

Financieringskasstroom

In de financieringskasstroom wordt het beroep op de leenfaciliteit van de geplande investeringen in vaste activa opgenomen. De leningen zijn rentedragend en hebben een looptijd die aansluit op de economische levensduur van de betreffende investeringen. Voorts is de aflossing op nog af te sluiten leningen begroot. Omdat er vanaf 2013 geen investeringen meer verwacht worden, wordt er naar verwachting ook geen beroep gedaan op de leenfaciliteit.

Doelmatigheidsparagraaf

De gekozen indeling van een specifiek deel en generiek deel vloeit voort uit de aard van de dienstverlening door Paresto. Gestuurd wordt op de bruto marge van de locaties. Hiermee samenhangende indicatoren zijn daarom als specifiek benoemd.

Baten-lastendiensten

Doelmatigheidsindicatoren							
Omschrijving generieke deel	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Omzet verkopen (x € 1000)	57 331	45 795	45 238	42 977	40 828	40 828	40 828
Vte'n totaal	1 271	1 194	1 184	1 174	1 164	1 154	1 144
– waarvan in eigen dienst	1 195	1 164	1 154	1 144	1 134	1 124	1 114
– waarvan inhuur	76	30	30	30	30	30	30
Saldo van baten en lasten (%)	2,0%	– 2,8%	0%	0%	0%	0%	0%

Omschrijving specifiek deel	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal locaties	130	124	120	120	120	120	120
Productiviteit per medewerker (omzet per vte)	45 087	38 354	38 208	36 764	36 183	37 838	39 295
% Ziekteverzuim	8,6%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%
% Bruto marge locaties	32,8%	35,0%	35,0%	35,0%	35,0%	35,0%	35,0%
Gasttevredenheid ¹	7,3		7,0		7,0		

¹ Niet gehouden in 2009

Toelichting

Het overgrote deel van de kosten van Paresto (85 procent) bestaat uit personele- en ingrediëntkosten. De doelmatigheid van Paresto komt onder andere tot uitdrukking in een zo efficiënt mogelijke inzet van deze middelen. Twee belangrijke graadmeters daarvoor zijn de productiviteit per VTE (omzet/aantal VTE'n) en het percentage van de bruto marge (inkoop ten opzichte van de omzet).

Beide indicatoren geven aan dat Paresto er in slaagt haar doelmatigheid te verbeteren. In 2011 en de komende jaren krijgt Paresto echter te maken met een aanzienlijke vraaguitval (omzet). Paresto blijft daarom werken aan het optimaliseren van de organisatie, zodat vanaf 2015 verdere doelmatigheidsverbetering zichtbaar is. Door kritisch te kijken naar het logistieke concept en als gevolg van de geconsolideerde sturing en controle op de ingrediëntinzet, kan Paresto ondanks de vraaguitval naar verwachting het percentage van de bruto marge gelijk houden.

4. BIJLAGEN

4.1 BIJLAGE – Toezichtrelaties en ZBO's/RWT's

De ministeriële verantwoordelijkheid van de minister van Defensie beperkt zich tot één rechtspersoon met een wettelijke taak, de Stichting Ziektekostenverzekering Krijgsmacht (SZVK).

Naam Organisatie	RWT	ZBO	Functie	Begrotingsartikel	Realisatiecijfers van afgelopen jaar	Waarvan apparaats-uitgaven
Stichting Ziektekostenverzekering Krijgsmacht (SZVK)	X		De SZVK is namens het ministerie van Defensie belast met de uitvoering van de ministeriële Regeling Ziektekostenverzekering militairen. De activiteiten van de SZVK richten zich uitsluitend op militairen in actieve dienst: militairen vallen niet onder de werking van de Zorgverzekeringswet (ZVW).	Niet-beleidsartikel 91	€ 86 944 000	€ 86 944 000

4.2 BIJLAGE – Overzichtsconstructie van de uitgaven voor veteranen en de uitgaven voor zorg en nazorg

Veteranen

De Kamer is toegezegd dat in de begroting zichtbaar wordt gemaakt welke uitgaven in het kader van het veteranenbeleid worden begroot. De uitgaven zijn verwerkt in het onderstaande overzicht van de verschillende relevante begrotingsartikelen. De uitgaven van pensioenen en uitkeringen waarop militairen aanspraak kunnen maken, óók als het gaat om veteranen, zijn onder het daarvoor bedoelde artikel ondergebracht. Deze lasten zijn in onderstaand overzicht niet apart als uitgaven vermeld. Verder zijn in dit overzicht alleen posten opgenomen die tot meeruitgaven leiden. Posten die niet tot meeruitgaven leiden, zoals de benodigde inzet van personeel van Defensie, zijn niet opgenomen.

Erkenning en waardering begroot op het niet-beleidsartikel 90 Algemeen

Nederlandse Veteranendag

Onderdeel van het geven van erkenning en waardering in het veteranenbeleid is de organisatie van de jaarlijkse Nederlandse Veteranendag. Begin 2009 is de Stichting Nederlandse Veteranendag opgericht. Deze stichting ontvangt jaarlijks een subsidie voor de organisatie van de Nederlandse Veteranendag, de daaraan gerelateerde activiteiten en de ondersteuning van regionale Veteranendagen.

Stichting het Veteraneninstituut

De Stichting het Veteraneninstituut is door Defensie belast met de uitvoering van het veteranenbeleid op het gebied van de erkenning van en de waardering voor veteranen. Daarnaast verzorgt de Stichting het Veteraneninstituut de informatievoorziening over de zorg voor veteranen. Ook het Centraal Aanmeldpunt is bij de Stichting het Veteraneninstituut ondergebracht.

Stichting Veteranenplatform

Sinds 1989 bestaat het Veteranenplatform als overkoepelend samenwerkingsverband van de Nederlandse veteranenorganisaties. Als koepelorganisatie vertegenwoordigt het Veteranenplatform op die manier de belangen van veteranen van alle krijgsmachtdelen. Het Veteranenplatform is een belangrijke intermediair en aanspreekpunt op het gebied van veteranen en veteranenaangelegenheden. Bij het Veteranenplatform zijn 42 veteranenverenigingen aangesloten. Daarmee is het platform voor Defensie een belangrijke gesprekspartner over de evaluatie van de uitvoering van het veteranenbeleid en de inventarisatie van de wensen en behoeften van veteranen.

Centrale onafhankelijke klachtencommissie voor veteranen

Naar aanleiding van de motie van de leden Poppe, Voordewind, Eijsink en Diks (Kamerstuk 31 700, nr. 37) heeft de toenmalige staatssecretaris besloten tot de instelling van een centrale klachtenfunctionaris en een centrale klachtencommissie voor veteranen en dienstslachtoffers. De overkoepelende centrale klachtencommissie behandelt klachten over de uitvoering van het veteranenbeleid door het LZV of door Defensie, het ABP of het Veteraneninstituut.

Bijlagen

Overige uitgaven

Dit betreft de uitgaven voor een veelheid van activiteiten. Met name het ondersteunen van reünies voor veteranen in het buitenland, Taptoe met speciaal programma voor veteranen en diensslachtoffers, educatieve projecten, CADIG, ARMEX, de reünie van Koude Oorlog-militairen, begeleid lotgenotencontact, Hotel de Wereld, NCHC en Surinaamse oud-strijders.

Erkenning en waardering begroot op diverse beleidsartikelen

Reüniefaciliteiten

Geregistreerde verenigingen voor veteranen, post-actieven en militaire oorlogs- en diensslachtoffers maken eenmaal per jaar aanspraak op reüniefaciliteiten. De organisatie hiervan ligt in handen van de verenigingen zelf. Daarnaast organiseert elk operationeel commando een eigen veteranendag die waar mogelijk wordt gecombineerd met de open dag van het operationeel commando.

Het bedrag voor deze faciliteiten op de begrotingen van de operationele commando's is als volgt te specificeren:

Operationele commando's	Bedragen x € 1 000
Commando zeestrijdkrachten	250,0
Commando landstrijdkrachten	900,0
Commando luchstrijdkrachten	164,0
Commando Koninklijke marechaussee	125,4
Totaal	1 439,4

Totaaloverzicht van uitgaven voor veteranen erkenning en waardering

Omschrijving	Bedragen x € 1 000
Subsidie Nederlandse Veteranendag	2 455,0
Subsidie en diverse uitgaven Stichting het Veteraneninstituut (incl loonkosten)	5 640,0
Subsidie Stichting Veteranen Platform	158,0
Klachtencommissie veteranen	100,0
Ondersteunen veteranenzaken door operationele commando's (zie bovenstaande tabel)	1 439,4
Overige uitgaven	136,0
Totaal	9 928,4

Zorg en nazorg begroot op het niet-beleidsartikel 90 Algemeen

Ook ten aanzien van de uitgaven voor zorg en nazorg is de Kamer toegezegd dat deze in de begroting zichtbaar zullen worden gemaakt. Op niet-beleidsartikel 90 zijn de uitgaven voor de materiële- en immateriële zorgverlening opgenomen.

Voor de materiële zorg betreft het:

Bijlagen

Onderzoek tegemoetkoming Militair Oorlogs- of Dienstslachtoffer (MOD)

Deze post is opgenomen voor de kosten die Defensie maakt voor onderzoek naar een eventuele invoering van de volledige schadevergoeding voor de voor 1 juli 2007 gewond geraakte veteranen.

Dag voor het dienstslachtoffer

Sedert 2006 worden er dagen voor MOD georganiseerd. Het doel van deze dagen is het bieden van erkenning aan de MOD en hun partners, het bieden van informatie over de pensioenregelingen en voorzieningen en het luisteren naar de behoeften van de doelgroep.

Voor de immateriële zorg betreft het:

Maatschappelijk werk voor veteranen

Binnen het Landelijk Zorgsysteem Veteranen verzorgt de Stichting De Basis het maatschappelijk werk voor veteranen die een traumatische ervaring hebben meegemaakt. De kosten voor het maatschappelijk werk voor veteranen wordt per 1 januari 2011 gedragen door Defensie en is begroot op structureel € 2 miljoen per jaar.

Raad voor civiel-militair Zorg en Onderzoek (RZO)

In de RZO is deskundigheid verenigd op het gebied van psychiatrie, psychologie, interne geneeskunde, huisartsgeneeskunde, sociologie en gezondheidsrecht. De RZO adviseert over (de richting van) het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van aandoeningen die verband houden met uitzendingen en draagt zorg voor en bewaakt de noodzakelijke convergentie tussen de onderzoeken.

Overige

Diverse organisatiedelen houden zich bezig met de zorg en nazorg aan actief dienenden, post-actieven en veteranen, zoals de gezondheidscentra, het Centraal Militair Hospitaal, de Militaire Geestelijke gezondheidszorg (MGGZ), het Dienstencentrum Bedrijfsmaatschappelijk werk, de Geestelijke Verzorging en het Militair Revalidatie Centrum. Omdat de taken van deze organisatiedelen verder gaan dan alleen de zorg en nazorg aan veteranen is een exacte ontvlechting naar doelgroep van deze uitgaven niet mogelijk en deze blijft dan ook achterwege.

Zorg en nazorg begroot op het beleidsartikel 26

Landelijk Zorgsysteem Veteranen

Defensie heeft een belangrijke verantwoordelijkheid voor veteranen met maatschappelijke of psychische problemen. Hiervoor is het Landelijk Zorgsysteem Veteranen ingericht dat bestaat uit militaire en civiele instellingen voor maatschappelijk werk en geestelijke gezondheidszorg. Voor 2012 bedragen de personele kosten € 245 000 en de kosten voor ontwikkeling en instandhouding van het LZV € 500 000.

Onderzoeken

Door het CDC (beleidsartikel 26) worden diverse onderzoeken gefinancierd. De wetenschappelijke onderzoeksgroep van de geestelijke gezondheidszorg verricht onderzoek onder veteranen en uitgezonden actief dienende militairen naar uitzendgerelateerde stoornissen, in het bijzonder naar de Post Traumatische Stress Stoornis (PTSS). Binnen dit onderzoeksprogramma loopt onder andere het grootschalig prospectief onderzoek onder militairen die naar Afghanistan uitgezonden zijn geweest (het PRISMO-onderzoek), dat doorloopt tot 2018. Daarnaast loopt het

Bijlagen

onderzoek naar slaapstoornissen bij PTSS en het onderzoek BETER (Biologische effecten van traumatische ervaringen, behandeling en herstel) naar veranderingen op neurobiologisch gebied bij mensen die behandeld worden voor PTSS. Voor 2012 bedraagt de totale begroting voor dit wetenschappelijk onderzoek vanuit de MGGZ € 550 000.

Totaaloverzicht van uitgaven voor zorg en nazorg voor veteranen

Omschrijving	Bedragen x € 1 000
Invaliditeitspensioenen	67 329
Nabestaandenpensioenen	28 845
Sociale zorg	8 377
De uitvoering van het zorgloket militair zorgstelsel	2 661
Landelijk Zorgsysteem Veteranen	745
Maatschappelijk werk voor veteranen	2 000
De Raad voor civiele-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)	103
Bijdragen aan onderzoeken	550
Onderzoek tegemoetkoming MOD	107
Ondersteuning organisatie dag voor de diensslachtoffers	300
Totale uitgaven	111 017

4.3 BIJLAGE – Defensie Industrie Strategie

De Defensie Industrie Strategie (DIS) beschrijft de mogelijkheden van de overheid om een bijdrage te leveren aan de positie van de Nederlandse Defensie Gerelateerde Industrie (DGI), in nationale en internationale netwerken voor de ontwikkeling, productie en instandhouding van materieel. Hierbij zet de overheid zich in voor een open, concurrerende, internationale markt voor defensiematerieel, het bevorderen van de mogelijkheden voor de Nederlandse DGI en het versterken van de concurrentiekracht van de DGI op kansrijke gebieden. Instrumenten die Defensie kan inzetten moeten aansluiten bij het *Research and Development*- (R&D) en het materieelbeleid, waarbij de operationele behoefte leidend is. De DGI is verantwoordelijk om hier flexibel op in te spelen en om kansen te benutten. In 2008 is Defensie begonnen met de uitwerking van de DIS. Hieronder worden de belangrijkste resultaten beschreven en wordt een blik geworpen op 2012.

1. Instrumenten ter bevordering van de mogelijkheden van de DGI

• *Intensivering van de communicatie tussen Defensie en de industrie*

Een belangrijk middel van de DIS is de intensivering van het overleg over mogelijkheden van de Nederlandse industrie bij verwervings- en instandhoudingstrajecten. Het vroegtijdig bekend maken van de behoeften van Defensie stelt de industrie beter in staat hieraan te voldoen. De Nederlandse industrie wordt door middel van jaarlijkse contactdagen op de hoogte gehouden van huidige en toekomstige materieelprojecten en uitbestedingstrajecten. Op projectniveau worden zogenaamde responsmiddagen georganiseerd. Op donderdag 29 september 2011 is een gecombineerde contactdag voor de clusters land, lucht en zee georganiseerd. Daarnaast heeft in 2011 een nadere kennismaking tussen de industrie en het Marinebedrijf plaats gehad. Hierbij stonden de mogelijkheden voor een intensievere samenwerking met de Nederlandse DGI centraal. Op 4 november 2011 wordt een nieuwe bijeenkomst georganiseerd. Ten slotte neemt Defensie deel aan platforms die op initiatief van de DGI worden georganiseerd. Deze maatregelen zijn beschreven in de brief aan de Kamer van 20 april 2010 (Kamerstuk 27 830, nr. 75) naar aanleiding van de motie over de instandhouding van materieelsystemen (3 december 2009, Kamerstuk 32 123 X, nr. 74).

• *Intensivering van de relatie met de industrie op het gebied van de instandhouding*

In het plan van aanpak voor de instandhouding van defensiematerieel (Kamerstuk 27 830, nr. 88 van 3 november 2010) wordt een aantal initiatieven genoemd dat bijdraagt aan een verdere intensivering van de samenwerking tussen Defensie en de Nederlandse DGI. In de clusters land, lucht en zee worden steeds vaker nieuwe samenwerkingsvormen tussen de overheid en civiele partijen gebruikt. In het in 2010 opgerichte «Strategisch beraad instandhouding» worden voor projecten in planning en in realisatie de mogelijkheden tot samenwerking tussen de Nederlandse DGI en Defensie besproken.

Een voorbeeld betreft de samenwerking met Nederlandse bedrijven op het gebied van instandhouding van materieel dat is teruggekeerd uit Afghanistan. Er zijn meerdere contracten gesloten voor de reparatie en het onderhoud van bijvoorbeeld de Viking rupsvoertuigen, de Scania wissellaadsystemen en verscheidene types kleine voertuigen. De werkzaamheden worden uitgevoerd op locatie bij de contractant, bij een

Bijlagen

Nederlandse vestiging of bij een onderaannemer. In een aantal gevallen wordt ook kennis en capaciteit van Defensie op een van deze locaties ingezet.

Daarnaast onderzoekt Defensie momenteel op grond van *quick-scans* de mogelijkheden voor *outsourcing* van de volgende onderhoudsactiviteiten:

- kalibratie-, meet- en testapparatuur;
- onderhoud van kleine vaartuigen;
- onderhoud van luchtverkeersbeveiligingssystemen.

Ten slotte wordt een extern onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden van samenwerking tussen de systeemlogistieke bedrijven van de DMO en de Nederlandse DGI. De eerste resultaten daarvan worden in de tweede helft van 2011 verwacht.

Een ander voorbeeld van de samenwerking met het Nederlandse bedrijfsleven is het in het regeerakkoord opgenomen initiatief *Maintenance Valley*. *Maintenance Valley* berust op het programma «Pieken in de Delta» van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie en heeft onder meer ten doel in West-Brabant de bedrijvigheid op onderhoudsgebied, bijvoorbeeld van vliegtuigen, te stimuleren. Bij het Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW) wordt een aanzienlijk deel van de instandhouding uitgevoerd in samenwerking met het bedrijfsleven. Hierbij wordt een steunpunt voor onderhoud en logistiek op de (West-)Europese markt ontwikkeld. Innovatieve projecten, zoals de publiek-private samenwerking met *Dutch Aero Services* voor het onderhoud van F-100 motoren voor de F-16, zullen verder vorm geven aan de samenwerking met marktpartijen en de ontwikkeling van *Maintenance Valley*. Voorts worden de Nederlandse ambities voor de instandhouding van de Europese F-35 vloot nader uitgewerkt in plannen van aanpak. Hierdoor kan tijdig worden ingespeeld op de besluitvorming over de benodigde instandhoudingsfaciliteiten. De *proven capability* van het LCW in de samenwerking met het bedrijfsleven in de regio, zal in de toekomst een belangrijke voorwaarde zijn voor de kwalificatie als *maintenance support centre*, voor het (motor)onderhoud van de huidige en toekomstige vliegtuigen en helikopters van de Nederlandse krijgsmacht.

2. Instrumenten ter versterking van de concurrentiekracht van de DGI

• *Orders Nederlandse DGI project Vervanging F-16 in 2010*

Het bedrag dat is gemoeid met F-35 contracten voor de Nederlandse luchtvaartindustrie is in het jaar 2010 met \$ 200 miljoen gestegen tot meer dan \$ 1 miljard (lopende prijzen). Dit resultaat bevestigt de goede positionering van de Nederlandse luchtvaartindustrie als gevolg van de Nederlandse deelname aan het F-35 programma. In de jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over 2011 zal de Kamer worden geïnformeerd over de stand van zaken ten aanzien van de orders van de Nederlandse industrie. De verificatie van de orders wordt uitgevoerd door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie.

• *Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten*

Bij dit instandhoudingsprogramma wordt de Nederlandse DGI betrokken via het *Dutch Underwater Knowledge Centre (DUKC)*. Op grond van een dienstenovereenkomst is door het DUKC een *engineering*-opdracht *Walrus Engineering Support Project (WESP)* gesloten. Inmiddels is door vijf verschillende partijen een aanzienlijke bijdrage geleverd aan dit programma via onderzoeken ten behoeve van een aantal systemen. Op een aantal deelgebieden is de conceptuele *engineering*-opdracht

Bijlagen

uitgebreid. In beginsel zal de detail-*engineering* op een soortgelijke wijze worden uitgevoerd.

• *Verdediging tegen ballistische raketten*

Nederland heeft een vooraanstaande positie op het gebied van radarontwikkeling en het behoud van deze kennis hierover is van strategisch belang. In dit kader is in 2002 het platform »Nederland Radarland« opgericht. Dit is een samenwerkingsverband tussen Thales Nederland, TNO, de Technische Universiteit Delft en de ministeries van Defensie en Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Het platform beoogt een krachtenbundeling van de belangrijkste spelers op dit gebied. Hierdoor kan Nederland zich presenteren als interessante partner bij internationale projecten. Op dit gebied zijn de raketverdedigingsmiddelen van de krijgsmacht een goed voorbeeld van technologisch hoogwaardige capaciteiten, waaraan in internationaal verband grote behoefte bestaat.

Met de radarcapaciteit aan boord van LC-fregatten heeft Nederland bij de Navo een sterke positie. Defensie wil hierin blijven investeren, door bijvoorbeeld de verdere ontwikkeling van de SMART-L radar. Bovendien draagt dit bij aan het behoud van kennis op het gebied van radar in Nederland. Bij de behoeftstelling is in een vroeg stadium wetenschappelijk onderzoek verricht naar de haalbaarheid van een *Maritime Ballistic Missile Defensie* (MBMD-) capaciteit. Hieraan namen deel de industrie (Thales en Raytheon *Missile Systems*), TNO, het *Applied Physics Laboratory* van de Johns Hopkins University, en verschillende Duitse, Nederlandse, Deense en Amerikaanse defensieorganisaties. Bij het Navo MBMD-programma is ook een beroep gedaan op de ondersteuning van TNO en de Nederlandse DGI. Raketverdediging bij de Navo is momenteel nog in ontwikkeling en naar verwachting zal de behoefte aan toegepast wetenschappelijk onderzoek in dit veld toenemen.

• *De Maatschappelijke Innovatie Agenda Veiligheid (MIA-V)*

Voordat de eerste tender in 2009 werd gepubliceerd zijn per programmalijn drie projecten (één per programmalijn) begonnen. Het betreft de projecten I-bridge, EDISON-TD en FBUH. I-bridge koppelt spraak, data, video en geo-informatie aan elkaar. Bij het project FBUH (Fysieke bescherming en uitrusting hulpverleners) zijn onder andere sensoren ontwikkeld om gasconcentraties te meten (van CH₄, O₂, CO) en de indoor positie evenals de houding en hartslag van de hulpverlener te kunnen bepalen. EDISON-TD betreft identiteitscontrole waarbij technieken worden gebruikt zoals documentcontrole, dactyloscopie en foto's. In 2010 zijn FBUH en EDISON-TD voltooid. Het project I-bridge krijgt een vervolg in de versie I-bridge 3.0. De tender heeft uiteindelijk vijf projecten opgeleverd die zullen duren tot in 2011.

Daarnaast zijn in 2010 bij de MIA-Veiligheid drie sporen gevolgd. Het eerste is een tweede tender, ter waarde van € 23 miljoen. Deze tender is eind 2010 gepubliceerd en op 31 januari 2011 gesloten. Naar aanleiding van de tender zijn 74 reacties ontvangen, waarvan inmiddels 27 voorstellen door een onafhankelijke toetsingscommissie zijn gegund. Het tweede spoor betreft de publicatie van twee *Small Business Innovation Research* (SBIR) programma's met de thema's Fysieke bescherming en, Training en opleiding met behulp van geavanceerde simulatie. Hiermee is respectievelijk € 2,85 miljoen en € 3 miljoen gemoeid. De SBIR met het thema Fysieke bescherming heeft 67 reacties opgeleverd en Training en opleiding 82 stuks. De voorstellen zullen door adviescommissies beoordeeld worden. Het derde spoor betreft projecten die door de

stuurgroep van de MIA-Veiligheid als veelbelovend zijn aangemerkt. Het betreft een verdere ontwikkeling van I-bridge naar I-bridge 3.0 (€ 3 miljoen), twee voorstellen op het gebied van *cyber security*, Opleiden en trainen in *Cyber security* en Rijksbrede Informatiebeveiliging (beide ter waarde van € 1 miljoen), een voorstel dat is gericht op de verificatie en validatie van simulaties (€ 750 000), een verdere ontwikkeling van EDISON-TD (€ 1 miljoen) en een voorstel over *serious gaming* (€ 1 miljoen). Het verwervingstraject van de eerste vier projecten is inmiddels begonnen en zullen door Defensie worden begeleid. EDISON-TD wordt door het ministerie van Veiligheid en Justitie uitgevoerd en het project op het gebied van *serious gaming* wordt inmiddels uitgevoerd door de NLDA samen met de Politieacademie. Een deel van de technologie die bij I-bridge is ontwikkeld zal bij het landelijk crisis management systeem worden toegepast.

• *Fonds Economische Structuurversterking (FES): STARS*

Op 13 maart 2009 is het FES-voorstel *Sensor Technology Applied in Reconfigurable systems for sustainable Security* (STARS) door de Ministerraad goedgekeurd en is vanuit de FES-gelden € 18 miljoen aan het project toegewezen. De eigen bijdrage van het consortium bedraagt € 16 miljoen, waarmee de totale projectomvang op € 34 miljoen komt. Het FES-project STARS is door Defensie vanuit de MIA-V ingediend en richt zich op sensornetwerken. Het consortium achter STARS bestaat uit Thales Nederland, NXP, RECORE, TNO, TU-Delft en de Universiteit van Twente. In 2010 is het contract voor dit project gesloten en de uitvoering verloopt zoals voorzien.

Als stimuleringsinstrument voor onderzoek en innovatie is het FES-project opgeheven. Omdat het budget voor STARS gewaarborgd is, zal het project nog drie jaar voortduren. De eerste fase van het project is inmiddels succesvol voltooid. Voor de tweede fase is 20 procent van het budget gereserveerd voor de deelname van het MKB. In de eerste fase staat fundamenteel onderzoek centraal, in de tweede fase technologieontwikkeling

• *Launching Customer: beoordeling van door de industrie aangedragen voorstellen*

Defensie heeft ongeveer 75 door de industrie aangedragen voorstellen beoordeeld op een eventuele deelname aan (toekomstige) materieelverwervingstrajecten. Deze beoordeling heeft geleid tot een selectie van kansrijke voorstellen, die mogelijk leiden tot de aanschaf van door de industrie aangedragen producten.¹

In 2011 heeft Defensie aan Fokker *Aerostructures* een opdracht gegund voor de verdere ontwikkeling van de *E-Lighter*. In de opdracht is ook een mogelijkheid voor een serieproductie opgenomen. De kosten voor de verdere ontwikkeling en de serieproductie maken deel uit van het budget van het project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS). Over de voorstudiefase van dit project is de Kamer geïnformeerd met de brief van 27 mei 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 130), de antwoorden op de schriftelijke vragen over deze brief van 10 augustus 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 146 en het Materieelprojectoverzicht van 21 september 2010, (Kamerstuk 27 830, nr. 86). Defensie treedt op als *launching customer* zodra de verdere ontwikkeling van de *E-Lighter* succesvol is voltooid.

¹ De mogelijkheden van Defensie worden begrensd door de Europese aanbestedingsregels. Ook kan Defensie niet vooruit lopen op het reguliere behoeftestellings- en verweringsproces.

Bijlagen

• *Launching Customer: ontwikkeling van militaire producten door het Midden- en Kleinbedrijf (MKB)*

De ontwikkeling van innovatieve militaire producten door het Nederlandse MKB die aansluiten bij de operationele behoefte van Defensie, verloopt moeizaam. Bij de behandeling van de defensiebegroting 2010 heeft de Tweede Kamer op 8 december 2009 een motie aangenomen van de leden Eijsink, Knops en Voordewind waarin de regering wordt verzocht een fonds in te stellen voor de ontwikkeling van dergelijke militaire producten (Kamerstuk 32 123 X, nr. 76). Voor het optreden als *Launching Customer* is een gebrek aan financiering voor een productontwikkefase vaak een struikelblok. Het in de motie-Eijsink c.s. voorgestelde financieringsinstrument kan daarom een belangrijke rol vervullen om kansrijke producten tot een succes te maken. Naar aanleiding van deze motie heeft Defensie de Commissie Defensie Materieel Ontwikkeling (CODEMO) opgericht. De Kamer is hierover geïnformeerd met de brief van 18 november 2010 (Kamerstuk 32 500 X, nr. 42). Onder toezicht van de commissie die de projectvoorstellen beoordeelt worden in 2011 een prototype voor een mortiersimulator en akoestische sensoren ontwikkeld. Daarnaast wordt een aantal ingediende voorstellen momenteel getoetst door de commissie.

• *R&D-initiatieven gericht op vooral het Midden- en Kleinbedrijf (MKB)*

Om in een vroeg stadium het bedrijfsleven en kennisinstituten te betrekken bij ontwikkeltrajecten heeft Defensie een aantal initiatieven genomen. Een van die initiatieven behelst het opzetten van de Defensie Innovatie Competitie (DIC). Aan de DIC 2010 hebben meer dan 100 bedrijven deelgenomen. Hierbij stond het thema duurzaamheid en energie centraal. Op 15 oktober 2010 heeft *Green Energy Technologies* (GET) gewonnen met de «innovatieve airconditioner». Dit systeem is overal inzetbaar, zowel in de woestijn als in de tropen, en kent een laag elektriciteitsverbruik doordat de energie wordt geproduceerd uit restwarmte en zonnecollectoren. Bovendien levert de airconditioner drinkwater als nevenproduct. Het resultaat van de DIC 2009, *System for Asset Maintenance Management* heeft in 2010 geleid tot een demonstratie op de NIDV-dag.

Naast de DIC is in juni 2010 voor de vierde keer door DR&D het *Innovation Game* (IG) georganiseerd. Door een jury is in november 2010 het voorstel «Positiebepalend ondersteunend systeem» gekozen tot het beste technologieproject. Het betreft een samenwerkingsverband tussen TNO, *Dutch Space* en het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR). Het winnende consortium biedt als alternatief voor satellietnavigatie een combinatie van drie bestaande systemen. Het betreft GPS, traagheidsnavigatie en relatieve afstandsbeoordeling. Het consortium richt zich de komende periode op de ontwikkeling van nieuwe software, die de samenwerking tussen de systemen mogelijk maakt. Het project kan uiteindelijk resulteren in bijvoorbeeld een zenderontvanger voor de infanterist die zelfstandig opereert. Met behulp van deze zenderontvanger kan zijn positie nauwkeuriger worden bepaald. Hierdoor neemt de betrouwbaarheid van de positie toe en vermindert de afhankelijkheid van satellieten.

Het winnend project uit het IG 2009, *Go4It*, is inmiddels succesvol voltooid. Het eindresultaat is een bordspel dat kan worden gebruikt voor de training van personeel en het analyseren van de *comprehensive approach*. Het spel zal worden gebruikt door de NLDA en het *Cimic Centre*

Bijlagen

of *Excellence*. Daarnaast hebben de Navo en het ministerie van Buitenlandse Zaken belangstelling getoond.

3. Instrumenten die bijdragen aan de internationale positionering van de DGI

• *Navo-expertfunctie*

De Navo-expert draagt bij aan het internationaal positioneren van de Nederlandse DGI door het bevorderen van zowel deelname door bedrijven aan technische- en beleidsstudies van het Navo-verband als deelname aan internationale consortia die aanbiedingen doen voor Navo-projecten en rechtstreeks zaken doen met Navo-agentschappen. De activiteiten worden in nauwe samenwerking met de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Navo en de Stichting NIDV uitgevoerd.

• *Het Joint Investment Program (JIP) van het Europese Defensie Agentschap (EDA)*

Het *Joint Investment Program* (JIP) van EDA is een waardevol instrument voor kennisvergaring en spreiding van kennis tussen de lidstaten. Daarnaast kunnen binnen de door het EDA geïnitieerde JIP's kansen worden benut door de DGI en de kennisinstituten.

Defensie neemt deel aan het JIP *Force Protection*, dat zal duren tot 2012. Met de Nederlandse bijdrage aan het JIP *Force protection* was een bedrag van € 4 miljoen gemoeid. Deze bijdrage heeft voor de Nederlandse partijen tot nu toe contracten ter waarde van € 6,5 miljoen opgeleverd. Ook krijgt Defensie beschikking over alle resultaten die projecten uit het programma (totale waarde van € 54 miljoen) opleveren, ook van projecten waar geen Nederlandse partij aan heeft deelgenomen. Ten slotte kunnen de tussentijdse resultaten van de projecten worden gebruikt. Hierover zal de eindevaluatie een volledig beeld geven.

In 2010 heeft Defensie besloten deel te nemen aan de JIPs *Unmanned Maritime Systems* (UMS) en CBRN.

Defensie draagt voor € 3,15 miljoen bij aan UMS. Dit JIP heeft voornamelijk een duur van vier jaar. Over deelname aan een nieuw project in UMS aangaande de detectie van drijvende mijnen is in juli 2011 beslist. Een positieve beslissing zou een extra financiële verplichting van € 400 000 betekenen. Het JIP CBRN verloopt voorspoedig. Naar verwachting zal in september 2011 door de ministers van Defensie van de deelnemende landen het *project arrangement* worden getekend, waarna de *calls for proposal* zullen volgen.

Ten slotte bestaat het voornemen om deel te nemen aan JIP's op het gebied van *Unmanned Aerial Systems* (UAS) en *cyber security*. Deze JIP's moeten nog beginnen.

Tot slot

In 2008 is Defensie begonnen met de uitwerking van de DIS. De in de DIS genoemde instrumenten zijn inmiddels geconcretiseerd en verankerd in de defensieorganisatie. Momenteel kan de DIS als uitgevoerd worden beschouwd. De ministeries van Defensie en Economische Zaken, Landbouw & Innovatie zullen in 2012, in overleg met de NIDV, de DIS evalueren en actualiseren.

4.4 BIJLAGE – LIJST MET AFKORTINGEN

AAS	=	Amsterdam Airport Schiphol
ABP	=	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AC	=	Aanmeldcentrum
ACOTA	=	African Contingency Operations Training and Assistance
AE	=	Aanhoudingseenheid
AEHF	=	Advanced Extreme High Frequency
AIV	=	Adviesraad Internationale Vraagstukken
AIVD	=	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
AMBV	=	Alkmaarder-klasse Mijnenbestrijdingsvaartuig
AMDTF	=	Air Missile Defence Taskforce
AMISOM	=	African Union Mission Somalia
AO	=	Algemeen Overleg
AOCS	=	Air Operations Control Station
AOM	=	Allied Operations and Missions
AR	=	Algemene Rekenkamer
ASE	=	Aircraft Survivability Equipment
ASSM	=	Anti Surface Ship Missiles
AUP	=	Afghan Uniformed Police
AVDD	=	Audio-Visuele Dienst Defensie
AWACS	=	Airborne Early Warning and Control System
BE	=	Bijstandseenheid
BES	=	Bonaire, Sint Eustatius en Saba
BETER	=	Biologische effecten van traumatische ervaringen, behandeling en herstel
BG	=	Bedrijfsgroep
(BG)T	=	(Bedrijfsgroep) Transport
BMS	=	Battlefield Management System
BPB	=	Beleids-, Plannings- en Begrotingsprocedure
BS	=	Bestuursstaf
BSB	=	Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten
BTW	=	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	=	Bandvagn
C4ISR	=	Command & Control, Communications, Computers & Information and Intelligence, Surveillance & Reconnaissance
CAO	=	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CARIB	=	Caribisch Gebied
CBOPS	=	Crisisbeheersingsoperaties
CBRN	=	Chemisch, Biologisch, Radiologisch, Nucleair
CC	=	Central Command
CDC	=	Commando DienstenCentra
CDS	=	Commandant der Strijdkrachten
CE	=	Chemische Energie
CG	=	Cluster Gezondheidszorg
C-IED	=	Counter Improvised Explosive Devices
CIMIC	=	Civil-Military Cooperation
CIS	=	Communicatie- en informatiesysteem
CKMAR	=	Commando Koninklijke marechaussee
CLAS	=	Commando landstrijdkrachten
CLSK	=	Commando luchstrijdkrachten
CMF	=	Combined Maritime Forces
CMH	=	Centraal Militair Hospitaal
CODEMO	=	Commissie Defensie Materieelontwikkeling
COID	=	Centrale Organisatie Integriteit Defensie
COMPA-	=	
TRIOT	=	Communication Patriot
CPD	=	Cluster Personele Diensten

Bijlagen

CPD	=	Comprehensive Peace Agreement
CPT	=	Close Protection Teams
CRC	=	Crowd and Riot Control
CTF	=	Combined Task Force
CUP	=	Capability Upgrade Programme
CV	=	Commandovoertuig
CZMCARIB	=	Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied
CZSK	=	Commando zeestrijdkrachten
DBB	=	Defensie Bedrijfsstoffenbedrijf
DBBO	=	Defensie Bewaking en Beveiligingsorganisatie
DBBS	=	Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem
DBGS	=	Defensie Bedrijf Grondgebonden Systemen
DBV	=	Dienst Beveiliging Vastgoed
DC	=	DienstenCentrum
DCDI	=	Dienstencentrum Documentaire Informatievoorziening
DCDV	=	Dienstencentrum Dienstverlening
DCIOD	=	Dienstencentrum Internationale Ondersteuning Defensie
DCMO	=	Datacommunicatie Mobiel Optreden
DDG	=	Duik- en Demonteer Groep
DDN	=	Defensie Duurzaamheidsnota
DEFCERT	=	Defensiebreed Computer Emergency Response Team
DGLC	=	Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscom- mando
DGI	=	Defensie Gerelateerde Industrie
DHC	=	Defensie Helikopter Commando
DI	=	Documentaire Informatie
DIC	=	Defensie Innovatie Competitie
DIS	=	Defensie Industrie Strategie
DLBE	=	District Landelijke en Buitenlandse Eenheden
DMO	=	Defensie Materieel Organisatie
DMP	=	Defensie Materieel Proces
DMUNB	=	Defensie Munitiebedrijf
DNB	=	De Nederlandse Bank
DPD	=	Defensie Personele Diensten
DR&D	=	Defence Research and Development
DSI	=	Dienst Speciale Interventies
DTO	=	Defensie Telematica Organisatie
DVD	=	Dienst Vastgoed Defensie
DVO	=	Dienstverleningsovereenkomst
EATC	=	European Air Transport Command
EDA	=	Europees Defensie Agentschap
EDISON TD	=	Edison Travel Documents System
EGF	=	Europese Gendarmerie Force
EKMS	=	Electronic Key Management System
ELI	=	Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
EOD	=	Explosieven Opruimingsdienst
EOV	=	Elektronische Oorlogsvoering
EPA	=	Energie Prestatie Adviezen
ERP	=	Enterprise Resource Planning
EU	=	Europese Unie
EUFOR	=	European Force
EULEX	=	European Union Rule of Law Mission (Kosovo)
EUPOL	=	EU Police (Afghanistan)
EUSEC	=	EU Communications Security and Evaluation Agency

Bijlagen

EVC	=	Erkenning van eerder verworven competenties
EVDB	=	Europees Veiligheids- en Defensiebeleid
EZB	=	Enkel Zijband
FBD	=	Facilitair Bedrijf Defensie
FBUH	=	Fysieke Bescherming en Uitrusting Hulpverleners
FDC	=	Financieel Dienstencentrum
FES	=	Fonds Economische Structuurversterking
FMW	=	Faculteit Militaire Wetenschappen
FNIK	=	Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht
FPS	=	Flexibel Personeelssysteem
FRISC	=	Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft
FS	=	Facility Services
GET	=	Green Energy Technologies
GLA	=	Geweer Lange Afstand
GPM	=	Geïntegreerde Politietrainingsmissie
GPW	=	Groot Pantserwielvoertuig
GZ	=	Gezondheidszorg
HDP	=	Hoofd Directie Personeel
HDV	=	Hogere Defensie Vorming
HF	=	High Frequency
HGIS	=	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HQ	=	Headquarter
HR	=	Human Resource
HRF(L)	=	High Readiness Forces (Land)
HRM	=	Human Resource Management
HV	=	Helderheid Versterkend
ICMS	=	Intensivering Civiel-Militaire Samenwerking
ICT	=	Informatie- en Communicatietechnologie
ID	=	Identification
IDL	=	Instituut Defensie Leergangen
IDP	=	Internally Displaced Person
IDS	=	Indringer Detectie Systeem/Intrusion Detection System
IED	=	Improvised Explosive Device
IFF	=	Identification Friend or Foe
IG	=	Innovation Game
IGK	=	Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
IGV	=	Infanterie Gevechtsvoertuig
IJC	=	ISAF Joint Command
I&M	=	Infrastructuur en Milieu
IOT&E	=	Initial Operational Test & Evaluation
IPU	=	Integrated Police Unit
IRF	=	Immediate Response Force
IRTC	=	International Recommended Transit Corridor
ISAF	=	International Security Assistance Force
ISTAR	=	Intelligence Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance
IV	=	Informatie Voorziening
IVENT	=	Informatievoorziening en -Technologie
JCG	=	Joint CIS Group
JIP	=	Joint Investment Programs
JISTARC	=	Joint ISTAR Commando
JIVD	=	Joint Informatievoorzieningscommando
JSF	=	Joint Strike Fighter
JSS	=	Joint Support Ship
KFOR	=	Kosovo Force
KIM	=	Koninklijk Instituut voor de Marine
KMA	=	Koninklijke Militaire Academie
KPU	=	Kleding- en Persoonsgebonden Uitrusting

Bijlagen

KTOMM	=	Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum Bronbeek
KWCARIB	=	Kustwacht voor het Koninkrijk in het Caribisch gebied
KWW	=	Klein Kaliber Wapens
LC(F)	=	Luchtverdedigings- en Commando(fregat)
LCW	=	Logistiek Centrum Woensdrecht
LION	=	Light Infrared Observation Night Sight
LIVS	=	Licht Indirect Vurend Systeem
LOKKMAR	=	Landelijk Opleidings- en Kenniscentrum KMar
LPD	=	Landing Platform Dock
LRIP	=	Low Rate Initial Production
LTD	=	Leergang Topmanagement Defensie
LZV	=	Landelijk Zorgsysteem Veteranen
M(-FREGAT)	=	Multi-purpose(-fregat)
MALE UAV	=	Medium Altitude Long Endurance Unmanned Air Vehicle
MARIN	=	Maritiem Research Instituut Nederland
MBMD	=	Maritime Ballistic Missile Defence
ME	=	Mobiele eenheid
MECHBRIG	=	Gemechaniseerde Brigade
MGGZ	=	Militair Geestelijke Gezondheidszorg
MIA(-V)	=	Maatschappelijke Innovatie Agenda (Veiligheid)
MILSATCOM	=	Military Satellite Communications
MIP	=	Militair Invaliditeitspensioen
MIVD	=	Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
MK	=	Medische Keuringen
MKB	=	Midden- en Kleinbedrijf
MLU	=	Midlife Upgrade
MOD	=	Militair Oorlogs- of Dienstslachtoffer
MOR	=	Mortier Opsporingsradar
MOU	=	Memorandum of Understanding
MPO	=	Materieelprojectenoverzicht
MTADS	=	Modernized Target Acquisition and Designation Sight
MTF	=	Maritime Task Force/Mentoring Task Force
MTV	=	Mobiel Toezicht Veiligheid
NAR	=	Noord-Atlantische Raad
NATO	=	North Atlantic Treaty Organization
NATRES	=	Nationale Reserve
NAVO	=	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NAVFOR	=	Naval Force
NBI	=	Nationale Bijdrage aan ISAF-staven
NDMC	=	Nationale Datalink Managementcel
NIC	=	Nationale Inlichtingen Cel
NIDV	=	Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid
NIMH	=	Nederlands Instituut voor de Militaire Historie
NLD	=	Nederland
NLDA	=	Nederlandse Defensie Academie
NLMARFOR	=	Netherlands Maritime Force
NLR	=	Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium
NLTC	=	Netherlands Liaison Team CENTCOM
NRF	=	NATO Response Force
NSE	=	National Support Element
NTM (-A)	=	NATO Training Mission (- Afghanistan)
NTM-I	=	NATO Training Mission – Iraq
OAD	=	Operationele Aanpassingen Diemaco
OD	=	Operationele doelstelling
OG	=	Operationeel Gereed
OGRV	=	Object Grondverdediging

Bijlagen

OIV	=	Operationele Informatievoorziening
OOCL	=	Operationeel Ondersteuningscommando Land
O&T	=	Oefeningen & Trainingen
OZD	=	Onderzeedienst
PA	=	Palestijnse Autoriteit
PALS	=	Project Aanpassingen Legacy Speer
PAM	=	Project Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit
PDC	=	Producten- en Dienstencatalogus
PGM	=	Precision Guided Munition
PGU	=	Persoonsgebonden Uitrusting
PI	=	Prestatie-Indicator
PPS	=	Publiek-Private Samenwerking
PRTL	=	Pantserbussvoertuig tegen luchtdoelen
PRISMO	=	Prospectie in stressgerelateerd militair onderzoek
PSFD	=	Production, Sustainment and Follow – on Development
PTG	=	Police Trainings Group
PTSS	=	Post-Traumatisch Stress Syndroom
PZH	=	Pantserhouwitser
QRA	=	Quick Reaction Alert
R&D	=	Research and Development
RBV	=	Rijksbegrotingsvoorschriften
RBZ	=	Raad Buitenlandse Zaken
RC	=	Regional Command
RDTF	=	Redeployment Taskforce
RGD	=	Rijksgebouwendienst
ROC	=	Regionaal Opleidingscentrum
RPE	=	Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek
RWT	=	Rechtspersoon met een wettelijke taak
RZO	=	Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek
SAP	=	Systemen, Applicaties en Producten
SAR	=	Search and Rescue
SBIR	=	Small Business Innovation Research
SBK	=	Sociaal Beleidskader
SDD	=	System Development and Demonstration
SHF	=	Super High Frequency
SKIA	=	Strategische Kennis- en Innovatieagenda
SLA	=	Service Level Agreements
SNMG	=	Standing NATO Reaction Force Maritime Group
SPEER	=	Strategic Process and Enterprise Resource Planning Enabled Reengineering
SSM	=	Single Service Management
SSR	=	Security Sector Reform
STARS	=	Sensor Technology Applied in Reconfigurable Systems for Sustainable Security
SZVK	=	Stichting Ziektekostenverzekering Krijgsmacht
TACF	=	Transportable Air Control Facility
TACTIS	=	Tactische Indoor Simulation
TFU	=	Task Force Uruzgan
TITAAN	=	Theatre Independent Tactical Army and Airforce Network
TNO	=	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TU	=	Technische Universiteit
UAS	=	Unmanned Aerial Systems
UIM	=	Unit Interventie Mariniers
UMS	=	Unmanned Maritime Systems
UN	=	United Nations
UNAMID	=	United Nations African Union Mission in Darfur
UNMIS	=	United Nations Mission in Sudan
UNODC	=	United Nations Office on Drugs and Crime

Bijlagen

UNTSO	=	United Nations Truce and Supervision Organization
USCENT-	=	
COM		United States Central Command
VAO	=	Verslag Algemeen Overleg
VHF	=	Very High Frequency
VN	=	Verenigde Naties
VNVR	=	Verenigde Naties Veiligheidsraad
VOSS	=	Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem
VPD	=	Vessel Protection Detachment
VTE	=	Voltijdsequivalent
WGO	=	Wetgevingsoverleg
WIA	=	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen
WIV	=	Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
WVO	=	Wet Veiligheidsonderzoeken
YPR	=	Pantserrupsvoertuig, type Y
ZBO	=	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZVW	=	Zorgverzekeringswet